

กระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

A PROCESS OF SOLVING THE POVERTY PROBLEM OF SUFFICIENCY
FARINER GROUP IN BAN PHUE, UDONTHANI PROVINCE

พระมหารัตนกร กมลสุโข (แสงสุด)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

กระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

พระมหารัตกร กมลสุทฺโธ (แสงสุด)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“กระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี” เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์)

กรรมการ

(รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี)

กรรมการ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

ประธานกรรมการ

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหารัตกร กมลสุทโธ)

A PROCESS OF SOLVING THE POVERTY PROBLEM OF SUFFICIENCY
FARINER GROUP IN BAN PHUE, UDONTHANI PROVINCE.

Phramaha Rattakorn Kamalasudtho (Saengsut)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

Thesis title : A Process of Solving the Poverty Problem of Sufficiency Farmer Group at Ban Phue, Udonthani Province

Researcher : Phramama Rattakorn Kamonsudtho (Saengsud)

Degree : Master of Art (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree, B.Ed. (Social Studies), M.A. (Social Development), Ph.D. (Education for Locality Development)

: Assoc. Prof. Dr. Phrasuthirattanapundit, Pali VII, B.A. (Political Science), M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 15 March, 2018

Abstract

The main three purposes of this thesis were 1) to study the solutions of poverty problem for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani, 2) to study the factors affected to solve poverty problem for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani, and 3) to analyze the sufficiency economy philosophy toward poverty problem solution for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani.

Mixed methodology research was processed with quantitative research and qualitative research. The samples were 308 people from people who were members in sufficient farmer group of Kumbong, Ban Phue, Udonthani. The random sampling was followed Taro Yamane Formula. The collected data was analyzed with statistic program for sociological research by frequency, percentage, mean, standard deviation, F-test with One Way ANOVA. For qualitative research, the data collected by in-depth interview from key informants were content analysis.

The results were found that

1. The solutions of poverty problem for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani. In four overall, it was at high level (mean = 3.78). When considering each section, it was found that wisdom technology, local problem on economy, natural resources, emotions and social were all at high level.

2. The comparison analysis of factors that affected to solve poverty problem for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani. It was analyzed according to genders, ages, educational status, income, occupations, receiving information about sufficiency economy philosophy, health problems, products supplying, accessing to right and opportunity on doing job. The results were significantly different. But the opinions toward those factors were not significant different. It could reject the hypothesis. The participation of government onto solving poverty problem with amounts of lands was significantly different. The opinion onto this factor was accepted the hypothesis.

3. The suggestion according to analysis of the sufficiency economy philosophy toward poverty problem solution for sufficient farmer group in Ban Phue, Udonthani was found that sufficient farmer group applied sufficiency economy philosophy to solve their poverty problem through three components and two accompanying conditions which were moderation that should be enough to need and appropriate to their own status, being enough to live and eat, staying with independence, prudence by their own and gathering the highest profits. Reasonableness should be used for making decision about level of sufficiency and operate with sufficiency according to academic principles, ethics and morals, and culture. Self-immunity should be applied for being careful in everyday life. People should prepare themselves for impacts and the change of economy, social, environment and culture inside country and from other countries to manage the risks and adapt immediately. Appropriate knowledge should be necessary to improve professional skills and living quality while ethics and virtues would encourage tolerance, attempt and having intelligence for living.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี และ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ซึ่งประกอบด้วย พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร., พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. รศ.ดร. สุวิญรักสตัย และ รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี ที่ได้สละเวลา และให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขบางส่วนเพื่อให้เนื้อหาในวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน อันได้แก่ อาจารย์ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท ดร., ผศ. ดร. ภูริวัฒน์ ปุณณวุฒิปรีดา, อาจารย์ สัญญา สดประเสริฐ, ผศ.ประจวบ ประเสริฐพันธ์, อาจารย์ พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ ปธ. ๙ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ และสำเร็จได้ด้วยดี

ขออนุโมทนาอาจารย์ สัญญา สดประเสริฐ, นาง รวิอาภา จันทรภูผา ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ, นาง มงคลไอยรา ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง พร้อมทั้งกลุ่มเกษตรพอเพียงทุกท่าน ที่ได้อนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ตลอดจนในการอนุเคราะห์ของประชาชนในชุมชนไร่ซึ่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน และบุคคลหลายๆ ฝ่ายทั้งในส่วนที่เป็นงานวิชาการ งานภาคสนาม และผู้สนับสนุนให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอเจริญพร ขอบคุณ ญาติโยมทั้งหลายที่ได้เมตตาอนุเคราะห์สนับสนุนทุนการศึกษา ตลอดถึงญาติธรรมทุกท่านที่คอยให้กำลังใจในการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตการพัฒนาสังคม ทุกรูป/คน ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ๆ น้องๆ รวมทั้งคณะญาติ ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังสนับสนุน ตลอดระยะเวลาที่ได้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มา ขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

พระมหารัตกร กมลสุโท (แสงสุต)

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ หลักการ แนวคิดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	๙
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง	๒๑
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความยากจน	๓๑
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๔๙
๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย	๖๔
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๘๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๑
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการ แก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี	๙๖
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๑๐๓
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลัก เศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกร พอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	๑๑๙
๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาความ ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	๑๒๑
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๙
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๕๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๓
บรรณานุกรม	๑๕๕
ภาคผนวก	๑๖๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๔
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๑
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ (CVI)	๑๗๔
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)	๑๗๙
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือในการวิจัย	๑๘๒
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๘๘
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๙๐
ภาคผนวก ซ ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๐๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๑๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงจำนวน และคำร้อยละปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีโดย ภาพรวม	๙๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	๙๘
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีด้าน เศรษฐกิจ	๙๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ	๑๐๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีด้าน จิตใจ	๑๐๑
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีด้าน สังคม	๑๐๒
๔.๘ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ	๑๐๔
๔.๙ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๑๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๐๖
๔.๑๑ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามรายได้/เดือน	๑๐๗
๔.๑๒ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามอาชีพ	๑๐๘
๔.๑๓ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๑๐๙
๔.๑๔ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามปัญหาทางด้านสุขภาพ	๑๑๐
๔.๑๕ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหาคาความยากจน	๑๑๑
๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่ม เกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการมี ส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคาความยากจน	๑๑๒
๔.๑๗ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามจำนวนที่ดิน	๑๑๓
๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่ม เกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามจำนวน ที่ดิน	๑๑๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑๙ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการจัดการผลผลิต	๑๑๕
๔.๒๐ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม จำแนกตามการเข้าถึงสิทธิและโอกาส ในการประกอบอาชีพ	๑๑๖
๔.๒๑ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการ พัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่จึง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงสังคม ตามสมมติฐาน ที่ ๑ – ๑๑	๑๑๗
๔.๒๒ วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกร พอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	๑๑๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๑
๔.๑ แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓๕

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ สัมภาษณ์ นาง รวิอาภา จันทรภูผา ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๐๗
๒ สัมภาษณ์ คุณ พราม จันทรอยู่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๐๗
๓ สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน รองประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๐๘
๔ สัมภาษณ์ นาง ปัจจี ต้นไทร สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๐๘
๕ สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลัย พยัคฆ์วงษ์ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๐๙
๖ สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๐๙
๗ สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๑๐
๘ สัมภาษณ์ นาง ปุ๋ย อัญชลีอารียะ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๑๐
๙ สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๑๑
๑๐ สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๑๑
๑๑ สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ ประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๑๒
๑๒ สัมภาษณ์ นาง รำไพ เรียงทาเหรียญกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๑๒
๑๓ สัมภาษณ์ นาง พัชรินทร์ ยังอยู่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ	๒๑๓
๑๔ สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๑๓
๑๕ สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง	๒๑๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของการศึกษา

ในปัจจุบันโลกของเราต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ ที่ไม่ว่าจะปฏิเสธความวุ่นวายของสังคมโลกได้ ทุกประเทศต่าง ต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาประเทศมีทั้งผลดี และผลเสีย ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา ทำให้คนในประเทศเริ่มที่จะละทิ้งความเป็นอยู่ที่เป็นไทยในอดีตของเราไปหันไปเน้นภาคอุตสาหกรรม ดิตวัตนิยม ชอบความฟุ้งเฟ้อในการจับจ่ายวัตถุสิ่งของที่มีราคาแพง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบจะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวก ทำให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค เป็นต้น แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นยังได้ส่งผลทางด้านลบตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาด ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติภูมิปัญญาความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมกันมาถูกปรับเปลี่ยน ถูกล้มเลือนหายไป

ตั้งแต่ประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาฉบับที่สามขึ้นมาก็ได้เห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นจะเริ่มเจอกับปัญหาความยากจนอย่างมากขึ้น โดยในแผนพัฒนาฉบับที่สามนั้นอยู่ในช่วงปรับปรุงโครงสร้างต่างๆทางสังคมไม่ว่าเป็นทางด้าน เศรษฐกิจ บริการทางสังคม รายได้ ราคาสินค้าต่างๆ จึงชี้ให้เห็นได้ว่าความยากจนนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่สามเป็นต้น ความยากจนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ นับตั้งแต่แผนฉบับที่ห้าเป็นต้นมา ได้ระบุแนวทางและนโยบายแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายความเจริญให้ทั่วถึง ทุกภูมิภาค ปัญหาความยากจนเป็นประเด็นที่ซับซ้อน ซึ่งมาตรการสวัสดิการ (การช่วยเหลือเป็นตัว เงินหรือข้าวของ) เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น จำเป็นต้องค้นหามาตรการอื่นๆ ที่แก้ปัญหาที่ต้นเหตุ (ทั้งด้านการศึกษา สุขอนามัย ส่งเสริมอาชีพ สนับสนุนเงินทุน การตลาด การให้สิทธิตามกฎหมายและ สร้างโอกาสทางสังคม ฯลฯ) จากผลการวิจัยหลายชิ้นในช่วงเวลากว่าสามสิบปีพบว่าอัตราความยากจนของ ไทยลดลงอันเป็นผลสืบเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่ปัญหาความยากจนยังอยู่และเมื่อเกิด วิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ อัตราความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างมาก การว่างงานมีผลทำให้คนรวยหรือฐานะปานกลางกลับกลายเป็นคนจน ส่วนครัวเรือนยากจนยิ่งตกในสภาพลำบากยิ่งขึ้น เนื่องจากสมาชิกของครัวเรือนตกงาน หรืออาชีพการงานอื่นๆ (เช่น เป็นแรงงานรับจ้างหรือรับจ้างทำของซึ่งมีรายได้น้อยอยู่แล้ว)

ผิดเคื่องลงไป อันเป็นผลสืบเนื่องจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นใจในการลงทุน รายงานการ วิจัยในต่างประเทศยืนยันว่ากลุ่มครัวเรือนยากจนเป็นกลุ่มที่ประสบความยากลำบาก ในการดำรงชีวิตมาก ที่สุดเมื่อเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

มีการถกเถียงกันอย่างมากว่าความยากจนจริง ๆ คืออะไร และใครอยู่กลุ่มผู้ยากจนซึ่ง ความหมายหรือคำจำกัดความของความยากจนอาจมองได้หลายแง่หลายมุม หากกล่าวให้ง่ายขึ้น ความยากจนก็คือ ความขาดแคลนไม่เพียงพอทั้งปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและขาดแคลนโอกาส เช่นโอกาสการเข้าถึงระบบการศึกษา โอกาสการใช้บริการสาธารณสุขที่ดี ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะนำไปสู่โอกาสการมีงานทำที่ดีและสร้างรายได้ในอนาคต ได้มีนักวิจัยแบ่งกลุ่มคนจนไว้ ๓ กลุ่ม คือ

๑. คนจนตกดาน คือมีโอกาสน้อยกว่าคนอื่น ๆ เป็นอันมาก คนจนกลุ่มนี้เป็นกลุ่ม ที่รัฐบาลต้องไปดูแลมากที่สุด ความยากจนเมื่อพิจารณาจากปัญหาสุขภาพ การศึกษา และโครงสร้าง พื้นฐานจะเป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ หมู่บ้านติดชายแดนภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ อย่างเช่น ในกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรที่ยากจนมักจะมีที่ดินทำกินเล็กน้อย อาชีพหลักคือ การทำนา ไม่มีแหล่งน้ำ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก รายได้จากการทำนาไม่เพียงพอต่อ การดำรงชีพ

๒. คนจนที่จนโอกาส เป็นคนจนที่ดีกว่ากลุ่มแรกแต่ยังมีความขาดแคลนแต่ไม่มากนัก เป็น ความยากจนโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต อาทิ ที่ดิน พืชหรือการประกอบอาชีพ การจนโอกาส ดังกล่าวทำให้คนจนกลุ่มนี้ไม่อาจออกจากบ่วงแห่งความยากจนได้

๓. คนเกือบจนหรือใกล้จน คนกลุ่มนี้ไม่ได้ขาดแคลนสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ได้มีปัจจัยน้อยกว่า ใครอื่นมากนัก แต่มีความเป็นไปได้ที่จะกลายเป็นคนจนได้อย่างง่ายดาย เพราะสาเหตุหรือปัจจัย ภายนอกไม่ว่าจะเป็นดินฟ้าอากาศ แผ่นดินไหว น้ำท่วม หรือหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต

การวัดความจนนั้น เราสามารถจำแนกได้ ๒ ประเภทคือ ความยากจนสมบูรณ์ และ ความยากจนเปรียบเทียบหรือความยากจนโดยสัมพัทธ์ ซึ่งการวัดความยากจนสมบูรณ์นั้นคือ การวัดรายได้ของคนว่ามีมากเพียงพอต่อการดำรงชีพหรือไม่ ในขณะที่ความยากจนโดยสัมพัทธ์เป็น การวัดความยากจนเชิงเปรียบเทียบ เช่นการวัดมาตรฐานชีวิตเทียบกับความคาดหวัง การได้รับการ ยอมรับ ซึ่งอาจบอกได้ว่าคนจนขาดแคลนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเขาต่ำกว่าโดย เปรียบเทียบกับคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยมีได้หมายความว่าพวกเขาจำเป็นต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจหรือ มาตรฐานชีวิตต่ำกว่า

รัฐบาลได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของ ประเทศ เป็นนโยบายเร่งด่วนและกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยอาศัยการดำเนินการ ๓ ประการ คือ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาส โดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักในการแก้ไขปัญหาความ

ยากจน ๓ ระดับ คือ ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับบุคคล ผ่านโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น^๑ ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ

ความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และ ดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้ง ความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทย และสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาพองสบู่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ เป็นต้น และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี^๒

“คนส่วนใหญ่ในโลกจะไม่ต้องคิดอะไรซับซ้อนมากมายนักเพื่อที่จะยอมรับว่า โรงเรียน คลินิก ถนน ไฟฟ้า ท่าเรือ คุณภาพดิน น้ำดื่มที่สะอาด และอะไรต่อมิอะไรทำนองนี้เป็นความจำเป็นพื้นฐาน ไม่เพียงเพื่อชีวิตที่มีศักดิ์ศรีและสุขภาวะ แต่เพื่อการมีผลผลิตทางเศรษฐกิจอีกด้วย คนทั้งหลายก็คงยอมรับอีกว่าคนจนต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นพื้นฐานเหล่านั้น แต่คนที่คิดเช่นนั้นก็อาจไม่มีความมั่นใจนักว่าโลกจะมีวิธีที่จะให้ความช่วยเหลือคนจนอย่างได้ผลจริงๆ หรือไม่ หากคนจนนั้นจน เพราะเป็นคนเกียจคร้าน อย่างนี้แล้วจะอาศัยความช่วยเหลือร่วมมือในระดับโลกได้อย่างไร นับว่าเป็นโชคที่ที่ทัศนะทั่วไปซึ่งใครก็เชื่อกันอย่างที่ว่ามานั้นเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ถ้าหากมันจะมีส่วนจริงอยู่บ้าง มันก็เป็นเพียงส่วนเล็กๆของการอธิบายว่า ทำไมคนจนจึงจน”

จังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดหนึ่ง ที่เคยประสบปัญหาความยากจน และประสบปัญหาอุทกภัยมาโดยตลอด มีรายได้จากอาชีพหลักคือ การทำนาค่อนข้างน้อย เพราะผลผลิตต่อไร่ต่ำอันเป็นผลมาจากปัญหาดินเสื่อมโทรม ต้นทุนการผลิตสูง และราคาผลผลิตไม่แน่นอน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพที่สูงขึ้น เนื่องจากกระแสบริโภคนิยมทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เกิดการอพยพแรงงานไปรับจ้าง นอกชุมชน ส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น และแตกแยก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเองเพื่อความอยู่รอด จึงเกิดความคิดที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้

^๑ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน “นโยบายประชานิยมกับการแก้ปัญหาความยากจนไม่ใช่เรื่องเดียวกัน” วารสารเศรษฐ.(๒๕๔๘), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/300878>, (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

^๒ คณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา. คณะกรรมการพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนของ ประชาชน. ม.ป.พ.(๒๕๔๕).

ประชาชนในหมู่บ้านมีรายได้เพียงพอเลี้ยงครอบครัว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเข้มแข็ง ปลอดภัยปลอดสารเสพติด สามารถพึ่งตนเองได้ จึงได้มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสังคมใหม่ในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง โดยน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา เริ่มต้นด้วยการลดการพึ่งพาระบบตลาดภายนอกชุมชน พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชนให้มากที่สุด^๓

จากการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน จนประสบความสำเร็จ เป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นหมู่บ้านต้นแบบ เป็นแบบอย่างที่ดีกับหมู่บ้านอื่นจนสามารถได้รับรางวัลจาก หน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินการ แก้ไขปัญหาความยากจน โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาแก้ไขปัญหา ผู้นำ และ ประชาชน มีวิถีชีวิตและดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร มีบุคคลหรือหน่วยงานใดบ้างที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน และในการดำเนินการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นมีปัญหา อุปสรรค และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จของชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัย มีความสนใจในการศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาความยากจนนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และมีความยากในการดำเนินการแก้ไขแต่ละครอบครัวแต่ละพื้นที่ย่อมมีสาเหตุที่แตกต่างกันหรือมีปัญหาและสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการแก้ไขปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต หรือวิถีคิด เพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหา

^๓ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี.[ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<http://pr.prd.go.th/udonthani/main.php?filename=index>. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้จะศึกษาสภาพปัญหากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง จังหวัดอุดรธานี ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจน เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล สาเหตุของความยากจนภายใน-ภายนอก และวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนใน จังหวัดอุดรธานี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรของการวิจัยไว้ ๒ ประเภท ได้แก่

๑.๔.๒.๑. ด้านตัวแปรต้น (Independent Variables)

๑). ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ

๑.๔.๒.๒. ด้านตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑). กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม^๔

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนกลุ่มเกษตรกรพอเพียง จำนวน ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านชัยเจริญ หมู่บ้านคำบัง ในอำเภอบ้านฝือ จังหวัด อุดรธานี ด้วยเหตุผลคือเป็นหมู่บ้านที่มาพึ่งพาการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ๒ หมู่บ้าน คือ กลุ่มคนที่จะศึกษาจากจำนวน ๓๐๘ คน จากทั้งหมด ๑,๓๔๒ คน โดยใช้หลัก Taro Yamane เช่น

กลุ่มตัวอย่าง ตัวแทนขอประชากร ๒ หมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๑๕๔ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตัวแทนหมู่บ้านละ ๕ – ๘ คน

กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

เชิงปริมาณ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จากประชากรจำนวน ๑,๓๔๒ คน โดยจะใช้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๘ คน

เชิงคุณภาพ จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๕ ท่าน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เช่น

- ผู้นำกลุ่มเกษตรกรพอเพียง จำนวน ๑๕ ท่าน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ สมมติฐานที่ ๑ เกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ สมมติฐานที่ ๒ เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไข ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ สมมติฐานที่ ๓ เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ กระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

^๔ วารสารกรมการพัฒนาชุมชน.(ปี ๒๕๖๐) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oic.go.th/>.(๘ สิงหาคม ๒๕๖๐).

๑.๕.๔ สมมติฐานที่ ๔ เกษตรกรที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๕ สมมติฐานที่ ๕ เกษตรกรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๖ สมมติฐานที่ ๖ เกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๗ สมมติฐานที่ ๗ เกษตรกรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๘ สมมติฐานที่ ๘ เกษตรกรที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๙ สมมติฐานที่ ๙ เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๑๐ สมมติฐานที่ ๑๐ เกษตรกรที่มีการจัดการผลผลิตต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๑๑ สมมติฐานที่ ๑๑ เกษตรกรที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับนิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงนิยามความหมายของศัพท์ต่างๆ ไว้ดังนี้

๑.๖.๑ กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ มีการกำหนดขั้นตอนคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหา มีการวิเคราะห์และกำหนดรายละเอียดของปัญหานั้น กำหนดวางแผนดำเนินงานแล้วตรวจสอบปัญหานั้นอย่างเป็นกระบวนการขั้นตอน

๑.๖.๒ การแก้ไข้ปัญหา หมายถึง กิจกรรมพื้นฐานที่กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ใช้เป็นกระบวนการในขจัดความยากจนในชุมชนได้อย่างดี ซึ่งคำตอบที่ได้ต้องพิสูจน์ได้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือและสามารถนำไปอ้างอิงต่อได้ในการแก้ปัญหาของชุมชนอื่น เพราะจะส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา

๑.๖.๓ ความยากจน คือ ประชาชนจะที่ยังประสบปัญหาความยากจนแม้ว่าจะมีเพียงพอสำหรับยังชีพ แต่หากรายได้ยังคงน้อยกว่าสังคมโดยเฉลี่ย

๑.๖.๔ กลุ่มเกษตรกรพอเพียง หมายถึง กลุ่มเกษตรกรหมู่บ้านชัยเจริญ หมู่บ้านคำบัง ในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานีที่เคยประสบปัญหาความยากจน และประสบปัญหาทุกภัยมาโดยตลอด มีรายได้จากอาชีพหลักคือ การทำนาค่อนข้างน้อย เพราะผลผลิตต่อไร่น้อยเป็นผลมาจากปัญหาดินเสื่อมโทรม ต้นทุนการผลิต สูง และราคาผลผลิตไม่แน่นอน

๑.๖.๕ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมีพอสำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่า “พอมีพอกิน” ซึ่งกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ได้นำไปปฏิบัติ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน สามารถรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงกระบวนการแก้ไข้ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไข้ความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไข้ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร และรายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักการ แนวคิดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความยากจน

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเอง

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักการ แนวคิดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทโลกคือการพัฒนาที่มุ่งสู่ดุลยภาพของมิติ ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตประนีประนอมยอมลดความสามารถที่จะสนองความต้องการของตนเองความหมายของคำว่า “ยั่งยืน” การใช้คำ sustainable และ sustainability มีนิยามอยู่ ๓ แนวใหญ่ด้วยกัน คือ

๑) แนวสังคม หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างต่อเนื่องซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และการบำบัดรักษายามเจ็บป่วย ในขณะเดียวกันก็หมายถึงการสนองความต้องการการระดับสูงด้วย เช่น ความมั่นคง เสรีภาพ การศึกษาการมีงานทำ ความยั่งยืนทางสังคมอาจจะเน้นเรื่องการส่งเสริมความสุขสมบูรณ์ของมวลชนส่วนใหญ่ เป้าหมายสำคัญที่สุดของแนวนี้นี้คือ การรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนาน

๒) แนวนิเวศ จุดเน้นอยู่ที่กระบวนการทางชีววิทยาของธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว จำเป็นต้องมีการคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ ในความหมายนี้ การจัดการและการรักษาระบบนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่รอดคือ เป้าหมายสำคัญที่สุด

๓) แนวเศรษฐกิจ จะเน้นเรื่องเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ถ้ากล่าวถึง “ความยั่งยืน” จะหมายถึง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างยั่งยืนยาวนาน ในอัตราที่สูง แต่นักเศรษฐศาสตร์สีเขียว มีแนวคิดอีกแบบคือ กล่าวว่า เศรษฐกิจที่ยั่งยืน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติ การให้คุณค่าทางชีวิตจิตใจมากกว่าคำนึงถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมาจากศัพท์คำว่า “Sustainable” ที่แปลว่าความยั่งยืนเป็นคำที่มาจากภาษาละตินคือ “Sus-tenere” ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) หมายถึงความยั่งยืนนั้นเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อการสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (Defended) ความสามารถดำรงอยู่ได้^๑

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง”

องค์การสหประชาชาติได้บัญญัติศัพท์เฉพาะ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” “Sustainable Development” เพื่อกำหนดให้เป็นชื่อของเป้าหมายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกต่อไปอันปรากฏในข้อตกลงระหว่างประเทศใน Earth Summit การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nation Conference on Environment and Development) ที่กรุงริโอเดอจาเนโรประเทศบราซิลเมื่อระหว่างวันที่ ๓-๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๒)^๒ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง (๑๙๓ ประเทศ) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว จะถูกใช้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งของไทยและของโลกนับจากนี้

^๑ Michael Redclift, Sustainable Development : Economic and the Environment. In M.Redclift and C. Sage (eds.), **Strategies for Sustainable Development : Local Agenda for theSouthern Hemisphere**, (U.K : John Wiley & Sons Ltd., ๑๙๙๔).

^๒ อัญญาชัยนาม, **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗), หน้า ๑.

จวบจนปี ค.ศ.๒๐๓๐ ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี ที่ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target)

การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกตีความไปตามกระแสความคิดของคนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไปทั้งนี้ก็เพราะอิทธิพลทางความคิดที่ได้มาจากการประชุมของสมาชิกองค์การสหประชาชาติดังนี้^๓

๑. คำนิยามคลาสสิกคือคำนิยามที่คณะกรรมการสิทธิสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาโลกได้ให้ไว้ว่า “เป็นการอนุรักษ์ไว้” และ “เป็นการพัฒนาที่ปลอดภัยเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป”

๒. คำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ “คุณจะสามารถเอาสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาทดแทนต้นทุนธรรมชาติได้หรือไม่” “ประโยชน์นั้นจะตกไปอยู่กับใคร?” “การดำรงอยู่และเติบโตนั้นเกิดขึ้นจากรายได้ของโลกไม่ใช่จากต้นทุน”หรือว่าอีกนัยหนึ่ง “การเพิ่มรายได้ประชาชาติอย่างต่อเนื่องหรือการพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สิ้นสุด” คือ “ทฤษฎีที่เป็นไปไม่ได้” เพราะไม่สามารถทำให้การเติบโตดำเนินไปอย่างยั่งยืนบนโลกที่มีทรัพยากรจำกัด

๓. คำนิยามด้านการพัฒนาที่เหมาะสมในทางบริบทมากที่สุดได้แก่ “การตอบสนองความต้องการของมนุษย์รวมถึงการมีวิถีการดำเนินชีวิตมีทางเลือกมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างพอเหมาะพอควรการเคารพในสิทธิมนุษยชนการแสดงออกซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณการมีที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีพอในขณะที่ต้องจำกัดการใช้ทรัพยากรที่สูญสิ้นไปได้ใช้ทรัพยากรที่ไม่สิ้นสูญอย่างยั่งยืนและคงความสามารถรองรับของเสียในขอบเขตท้องถิ่นและโลกเอาไว้”

๔. คำนิยามทางสิ่งแวดล้อมคือ “การรักษาระดับการบริโภคและมลพิษให้อยู่ภายในขอบเขตจำกัดทางนิเวศวิทยา” แต่ไม่ได้กล่าวถึงว่าใครเป็นคนก่อมลพิษและใครได้ผลประโยชน์และใครเสียประโยชน์

๕. คำนิยาม “ธุรกิจเช่นเคย” นั่นคือ “การสร้างความสำเร็จเติบโตในวิถีที่คนรุ่นหลังจะต้องขอบคุณ” หรือ “โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม” แต่ความเสียหายด้านสังคมคงไม่เป็นอะไรใช่ไหม

๖. คำนิยามที่ว่า “มันมิใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นกระบวนการ” เป็นคำนิยามของผู้เชี่ยวชาญจริงๆได้แก่ “กระบวนการการเปลี่ยนแปลงในการใช้ทรัพยากรทิศทางการลงทุนและการเริ่มต้นพัฒนาทางเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงสถาบันให้สอดคล้องกับความต้องการของอนาคตและปัจจุบัน”

^๓ ทอมสันคอยส์วีสตี, “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ในจดหมายจากลอนดอน, โกลส์เซียว, ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๖), หน้า ๔.

และอื่นๆเช่น “เป็นกระบวนการผสมผสานและหรือประนีประนอมเป้าหมายทางเศรษฐกิจนิเวศวิทยาและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน”

๗. คำนิยามด้านจริยธรรมได้แก่ “การดูแลระดับของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตของโลกสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นหลังให้ดำเนินการพัฒนาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม”

๘. คำนิยามสีเขียวเข้ม “จำกัดความเจริญเติบโตของประชากรเพื่อที่มนุษย์จะได้มีชีวิตอย่างกลมกลืนกับโลกและมีสิทธิไม่มากไปกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ” นี่เป็นการยอมตายอย่างเลือดเย็นหรือ? จะใช้นโยบายบังคับให้หนึ่งครอบครัวมีเด็กได้คนเดียวหรือ? เป็นการลงโทษคนจนหรือ?

๙. คำจำกัดความจากรายงานของธนาคารโลก “ทุกสิ่งภายใต้หนึ่งเดียว” เป็นคำนิยามที่หยิบใช้ง่ายเพื่อที่จะแสดงถึงความใจกว้างและความโอบอ้อมของทุกคน “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายระยะยาวที่รักษาระดับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจโดยสัมพันธ์กับข้อจำกัดทางนิเวศวิทยา เป็นการแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสระหว่างคนรุ่นนี้และคนรุ่นต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน และในช่วงคนรุ่นนี้การแบ่งปันทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ก็คือ การคิดรวมต้นทุนทางธรรมชาติเข้าไปในต้นทุนการผลิตด้วย”

ในปีนี้สหประชาชาติจะประกาศเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) โดยเปลี่ยนจากกรอบคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบ ๓ เสาหลัก (Pillars) มาสู่กรอบคิดใหม่ที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อลดข้อจำกัดของการส่งเสริมการพัฒนาในแบบแยกส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากกรอบความคิดแบบเสาหลัก

๒.๑.๒ หลักการสำคัญของ SDGs

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ (UN General Assembly) ณ กรุงนิวยอร์ก ได้มีการรับรอง "เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ๑๗ ประการ" (The Global Goals for Sustainable Development) ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ ๑ จัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่

เป้าหมายที่ ๒ จัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพะในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ

เป้าหมายที่ ๔ ทำให้แน่ใจถึงการได้รับการศึกษาที่ได้คุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน

เป้าหมายที่ ๕ บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน

เป้าหมายที่ ๖ ทำให้แน่ใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๗ ทำให้แน่ใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัยยั่งยืน เชื่อถือได้ตามกำลังซื้อของตน

เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำและการจ้างงานเต็มที่ และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม

เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ ๑๑ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๒ ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ พืชพันธุ์ บุรณะ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ภัยแล้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึงของส่วนรวม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผล และสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายทั้ง ๑๗ ข้อนั้นอาศัยกรอบแนวคิดที่มองการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านมิติที่เชื่อมโยงกันของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มาจากการรวบรวมความเห็นและข้อเสนอจากประชาชนจากทุกประเทศทั่วโลก ที่จะใช้เป็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาาร่วมกันในอีก ๑๕ ปีข้างหน้าจนถึงปี ๒๕๗๓ เพื่อทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีเป้าหมายร่วมในการมุ่งขจัดความยากจนของประชากรโลกทั้งสิ้น ๘๓๖ ล้านคนทั่วโลกให้หมดสิ้นไปภายในปี ๒๕๗๓

ด้วยเหตุนี้ องค์การสหประชาชาติจึงเน้นย้ำความสำคัญของเป้าหมายข้อ ๑๗ ที่เน้นการสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อผลักดันให้ถึงเป้าหมาย (Partnerships for Goals) ซึ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติเพื่อสนับสนุนการระดมเงินทุน เทคโนโลยี การยกระดับศักยภาพของส่วนราชการและองค์กรสาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วมกัน

โดยปี ๒๕๕๘ สหประชาชาติ ได้ประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง (๑๙๓ ประเทศ) ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly – UNGA) ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target) ^๔

๑. ขจัดความยากจน ขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกสถานที่ ในทั่วโลก ผู้คนมากกว่า ๘๐๐ ล้านคน ยังคงอยู่ได้ด้วยเงินน้อยกว่า ๑.๒๕ ดอลลาร์ต่อวัน หลายคนยังขาดการเข้าถึงอาหาร น้ำดื่มที่สะอาดและสุขอนามัยที่เพียงพอ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในประเทศ เช่น จีนและอินเดีย ได้ช่วยยกระดับประชากรออกจากความยากจน แต่ความเติบโตในเรื่องดังกล่าวก็ยังไม่มีความสม่ำเสมอเท่าใดนัก ประชากรผู้หญิงมีสัดส่วนที่อยู่ในความยากจนมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากการเข้าถึงที่ไม่เท่ากันในเรื่องค่าแรงงาน การศึกษาและทรัพย์สิน

SDGs มีเป้าหมายที่จะขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน รวมถึงช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

๒. ขจัดความหิวโหย การขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ได้เห็นสัดส่วนของประชากรที่ขาดแคลนอาหารลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากที่เคยได้รับความทุกข์จากความอดอยากและความหิวโหย ซึ่งในขณะนี้ ประเทศเหล่านั้นสามารถให้ความช่วยเหลือทางโภชนาการแก่ผู้ด้อยโอกาสได้เป็นจำนวนมาก มีความคืบหน้าอย่างมากในเรื่องการกำจัดความหิวโหยในภาคกลางและเอเชียตะวันออกเฉียง อเมริกา และประเทศกลุ่มแคริบเบียน

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบ ให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและ

^๔สหประชาชาติในไทย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>, [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

ผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ได้รับการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการตลอดทั้งปี เป้าหมายนี้ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรขนาดเล็ก ที่ช่วยให้เข้าถึงแหล่งที่ดินทำกิน เทคโนโลยีและการตลาดอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จะสามารถยุติความอดอยากและความหิวโหยได้ภายในปี ๒๕๗๓ โดยดำเนินการร่วมกับเป้าหมายอื่นๆ ที่กำหนดไว้

๓. มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุตั้งแต่การสร้างเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณค่าในหน้าประวัติศาสตร์ จากการลดการเสียชีวิตของเด็ก การปรับปรุงสุขภาพของมารดาและการต่อสู้กับเชื้อเอชไอวี/ เอ็ดส์ มาลาเรียและโรคอื่นๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ สามารถป้องกันการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลกโดยลดลงกว่า ๕๐ % และการเสียชีวิตของมารดาที่สามารถลดลงได้ ๔๕% ในทั่วโลก ภาวะการติดเชื้อเอชไอวีและเอ็ดส์ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถลดลงได้ ๓๐% ในระหว่างปี ๒๕๔๓ ถึงปี ๒๕๕๖ และมากกว่า ๖,๒๐๐,๐๐๐ ชีวิตได้รับป้องกันจากโรคมมาลาเรีย

การเสียชีวิตเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการป้องกันและการรักษา การศึกษา แคมเปญการสร้างภูมิคุ้มกันของโรคและการดูแลสุขภาพเพศและระบบสืบพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะยุติการระบาดของโรคเอ็ดส์ วัณโรคมมาลาเรียและโรคติดต่ออื่นๆ ภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและจัดให้มีการเข้าถึงยาและวัคซีนอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้เช่นเดียวกับการเข้าถึงยาในราคาที่เหมาะสม

๔. การศึกษาที่เท่าเทียม รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคนตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ มีความคืบหน้าเป็นอย่างมากในการบรรลุเป้าหมายเรื่องของผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา อัตราการลงทะเบียนเรียนรวมในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๑ ในปี ๒๕๕๘ และจำนวนของเด็กทั่วโลกที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลงได้เกือบครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ อัตราผู้ที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ยังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และเด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความสำเร็จอันยอดเยี่ยม

การประสบความสำเร็จครอบคลุมถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งตอกย้ำความเชื่อที่พิสูจน์แล้วว่าการศึกษาเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้ทำให้แน่ใจว่าเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายทุกคนจะได้รับสำเร็จศึกษาฟรีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพในราคาที่เหมาะสมอย่างเท่าเทียมกัน และขจัดความไม่เสมอภาคทางเพศและความเหลื่อมล้ำ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะประสบผลสำเร็จในการเข้าถึงหลักสากลเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างมีคุณภาพ

๕. ความเท่าเทียมทางเพศ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง ในปี ๒๕๔๓ UNDP ร่วมกับ พันธมิตรของ UN และประชาคมโลกให้ความเสมอภาคทางเพศเป็นศูนย์กลางในการทำงาน มีผู้หญิงจำนวนมากขึ้นที่ได้เรียนในโรงเรียน เมื่อเทียบกับ ๑๕ ปีที่ผ่านมา และในภูมิภาคส่วนใหญ่ ก็มีความเท่าเทียมกันทางเพศในการศึกษาระดับประถมศึกษา ในขณะนี้ ผู้หญิงสามารถทำงานนอกบ้านและได้รับค่าแรงจากงาน ที่ไม่ใช่ทำการเกษตรได้ถึง ๔๑% เมื่อเทียบกับปี ๒๕๓๓ ซึ่งมีเพียง ๓๕%

SDGs มีจุดหมายที่จะสร้างความสำเร็จเหล่านี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการยุติการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในทุกที่ แต่ในบางภูมิภาคยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงค่าจ้าง และยังคงมีช่องว่างที่มีนัยสำคัญระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน ความรุนแรงทางเพศและการละเมิดทางเพศ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชน ยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในเรื่องนี้

๖. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน ปัญหาการขาดแคลนน้ำส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลกมากกว่า ๔๐ % และคาดว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แม้ว่าประชาชน ๒,๑๐๐ ล้านคนได้รับการเข้าถึงการสุขาภิบาลน้ำที่ดีขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ แต่การขาดแคลนอุปกรณ์สำหรับน้ำดื่มที่ปลอดภัยยังคงเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อทุกทวีป ภายในปี ๒๕๗๓ การทำให้มีน้ำดื่มที่ปลอดภัยและราคาเหมาะสม จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยและส่งเสริมสุขอนามัยในทุกระดับ ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ป่าไม้ ภูเขาและแม่น้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดูแล การที่จะลดการขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนเทคโนโลยีการบำบัดน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนา

๗. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย ระหว่างปี ๒๕๓๓ ถึงปี ๒๕๕๓ จำนวนประชากรมีการเข้าถึงไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ๑,๗๐๐ ล้านคนทั่วโลกและยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีการเรียกร้องถึงพลังงานราคาถูก เศรษฐกิจทั่วโลกพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งนั่นคือการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อระบบภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลถึงทุกทวีปทั่วโลก

ภายในปี ๒๕๗๓ มีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการผลิตไฟฟ้าที่เหมาะสมในทุกที่ ซึ่งหมายถึงการลงทุนในแหล่งพลังงานสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลมและพลังงานความร้อน การนำมาตรฐานการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในอาคารและอุตสาหกรรมสำหรับความหลากหลายของเทคโนโลยียังสามารถลดการใช้ไฟฟ้าทั่วโลกได้ ๑๔% ซึ่งหมายถึงการลดการใช้งานโรงไฟฟ้าขนาดกลาง ประมาณ ๑,๓๐๐ แห่ง การขยายโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้

มีแหล่งที่มาของพลังงานสะอาดในประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นเป้าหมายสำคัญที่ทั้งการขยายโครงสร้างและการพัฒนาเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเจริญเติบโตและช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมได้

๘. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า โดยใน ๒๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนคนงานที่ประสบปัญหาความยากจนได้ลดลงอย่างมาก แม้จะมีผลกระทบที่ยาวนานของวิกฤตเศรษฐกิจจากปี ๒๕๕๑/๒๕๕๒ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ชนชั้นกลางถือเป็น ๓๔% ของการจ้างงานทั้งหมด โดยตัวเลขนี้เพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าจากปี ๒๕๓๔ ถึง ๒๕๕๘ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนโดยบรรลุเป้าหมายการผลิตในระดับที่สูงขึ้นและผลิตผ่านนวัตกรรมทางเทคโนโลยี สนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและการสร้างงานซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในเรื่องนี้ เช่นเดียวกับมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่จะกำจัดการบังคับใช้แรงงานทาสและการค้ามนุษย์ ด้วยเป้าหมาย ภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้เกิดการจ้างงานเต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพและการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน

๙. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นกุญแจสำคัญในการหาทางแก้ปัญหายั่งยืนให้กับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดให้มีชิ้นงานใหม่และส่งเสริมประสิทธิภาพในการใช้พลังงาน การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและการลงทุนในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมเหล่านี้เป็นวิธีที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรมเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนา ๑๗ ข้อ ในวาระการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) วิธีการแบบบูรณาการเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความคืบหน้าไปยังเป้าหมายอื่นๆ

๑๐. ลดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมของรายได้มีอัตราเพิ่มขึ้น ๑๐% ของคนร่ำรวยที่สุด มีรายได้เป็น ๔๐% ของรายได้รวมทั่วโลก ผู้ที่ยากจนที่สุด ๑๐% ทำได้รายได้เพียง ๒ - ๗% ของรายได้รวมทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนา ความไม่เท่าเทียมเพิ่มขึ้น ๑๑ % ตามการเจริญเติบโตของประชากร ความไม่เท่าเทียมด้านรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งปัญหานี้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ การตรวจสอบของตลาดการเงินและสถาบันด้านการเงิน การส่งเสริมการช่วยเหลือด้านการพัฒนา และการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่มีความจำเป็นมากที่สุด การอำนวยความสะดวกในการอพยพย้ายถิ่นที่ปลอดภัยและการเคลื่อนย้ายของผู้คนก็เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาการแบ่งเขตแดน

๑๑. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา ควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นในการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง ซึ่งนำไปสู่ความ

เจริญในเมืองขนาดใหญ่ ในปี ๒๕๕๓ มี ๑๐ เมืองใหญ่ที่มีพลเมืองจำนวน ๑๐ ล้านคนหรือมากกว่านั้น ในปี ๒๕๕๗ มีเมืองขนาดใหญ่ถึง ๒๘ เมือง ผู้อยู่อาศัยรวม ๔๕๓,๐๐๐,๐๐๐ คน

ความยากจนมักจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง รัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องพยายามจัดการเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้น การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึง การทำให้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมและพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียว และการปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการในลักษณะแบบมีส่วนร่วม

๑๒. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน รับรองแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การที่จะบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องลดรอยเท้าทางนิเวศลงอย่างเร่งด่วน โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสินค้าและทรัพยากร การเกษตรกรรมเป็นผู้นำรายใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะนี้มีการจัดการน้ำได้ถึง ๗๐% ของผู้ใช้น้ำทั้งหมด การจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษและมลพิษเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ การส่งเสริมให้มีการรีไซเคิลและลดขยะมูลฝอยในอุตสาหกรรมธุรกิจและผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญเท่าเทียมกับการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่แผนการบริโภคที่ยั่งยืนภายในปี ๒๕๗๓

๑๓. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเพิ่มขึ้น จากปี ๒๕๓๓ มากกว่า ๕๐% นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยาวนานกับระบบสภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการในตอนนี้ การสร้างความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เช่น ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และประเทศที่เป็นเกาะ จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อพยายามสร้างความตระหนักรู้และบูรณาการมาตรการเข้าไปในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติ ซึ่งยังคงมีความเป็นไปได้ด้วยเจตจำนงทางการเมืองและความหลากหลายของมาตรการทางเทคโนโลยีที่สามารถจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้ถึงสององศาเซลเซียสซึ่งจำกัดได้มากกว่าก่อนยุคอุตสาหกรรม สิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

๑๔. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งในปัจจุบันนี้ ๓๐% ของปลาทะเลของโลกได้ถูกใช้ไปเกินขนาด ซึ่งต่ำกว่าระดับที่สามารถผลิตผลทดแทนที่ยั่งยืนให้ได้ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สร้างกรอบการทำงานเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืนและปกป้องระบบนิเวศทางชายฝั่งและทางทะเลจากภาวะมลพิษจากแหล่งบนบก ตลอดจนจัดการปัญหาผลกระทบของการเป็นกรดของมหาสมุทร เสริมสร้างการอนุรักษ์และใช้

ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรทะเลผ่านกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับมหาสมุทร

๑๕. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก ปกป้อง ป่าผืน และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน ความเสื่อมโทรมในปัจจุบันของที่ดินแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และการสูญเสียที่ดินทำกิน ๓๐ – ๓๕ ครั้ง ภัยแล้งและการแปรสภาพเป็นทะเลทรายก็ยังคงเพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมจำนวนการสูญเสียถึง ๑๒ ล้านเฮกเตอร์ และส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยากจนทั่วโลก จาก ๘,๓๐๐ สายพันธุ์สัตว์ที่เป็นที่รู้จัก มีจำนวน ๘% ที่กำลังจะสูญพันธุ์และอีก ๒๒% มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก อาทิ ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่กึ่งแห้งแล้ง และภูเขา ภายในปี ๒๕๖๓ การส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและแก้ไขการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพที่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๑๖. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สันติภาพ ความมั่นคง สิทธิมนุษยชนและการปกครองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมเป็นการรวมกันที่สำคัญเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในโลกที่ถูกแบ่งแยกมากขึ้น บางภูมิภาคได้รับสิทธิในความสงบ การรักษาความปลอดภัย ความเจริญ อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ในขณะที่ภูมิภาคอื่นตกอยู่ในวงจรของความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้และควรจะต้องได้รับการแก้ไข

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะลดความรุนแรงทุกรูปแบบ พร้อมทำงานร่วมกับรัฐบาลและชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการปกครองด้วยกฎหมายและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เป็นกุญแจสำคัญในกระบวนการนี้เช่นเดียวกับการลดอาวุธผิดกฎหมาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในสถาบันการปกครองทั่วโลก

๑๗. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โลกยุคปัจจุบันมีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาในการเข้าถึงเทคโนโลยีและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการแบ่งปันความคิดและสนับสนุนนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถจัดการหนี้ได้ เช่นเดียวกับการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประสบผลในการเติบโตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายนี้มุ่งมั่นที่จะเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South)

โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มอัตราการส่งออก ซึ่งนี่คือส่วนประกอบทั้งหมดที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในหลักเกณฑ์สากลและระบบการค้าที่เสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่ยุติธรรม เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ในด้านการศึกษา มีเป้าหมายและสาระสำคัญคือให้จัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชนทุกคน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา รวมทั้งสร้างเสริมโอกาส "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" แก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นความท้าทายของประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีเด็กและเยาวชนอีกกว่า ๑๒๔ ล้านคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะจากการประมาณการพบว่าจำเป็นต้องใช้งบประมาณปีละกว่า ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี ตลอด ๑๕ ปีข้างหน้าเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยสถาบันการศึกษา และ “กองทุนการศึกษาโลก” (Global Partnership for Education: GPE) จึงเป็นหนึ่งในตัวอย่างการร่วมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหน้าที่ระดมทรัพยากรจากประเทศพัฒนาแล้วเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกที่ต้องการการสนับสนุนด้านทรัพยากร องค์ความรู้ทางวิชาการ และนวัตกรรมจัดการที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษาให้ได้เพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษาขององค์การยูเนสโก และประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั่วโลก โดย Ms. Alice Albright ผู้จัดการกองทุนการศึกษาโลก ได้ใช้โอกาสในการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติสมัยที่ ๗๐ จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้นำประเทศต่างๆ และผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโกเพื่อการระดมทุนสนับสนุนการศึกษาโลก (Commission on Financing Global Education) ให้ได้ตามเป้าหมาย ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ ๑.๔ ล้านล้านบาท ต่อปีเพื่อช่วยให้ประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกประสบความสำเร็จ

สำหรับประเทศไทยเองนั้น นอกจากการพัฒนาใน ๓ มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของ SDGs แล้ว ประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับมิติทางการศึกษา และวัฒนธรรมอีกด้วย การจะบรรลุความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและระดับนานาชาติได้พระราชทานเข็มทิศการพัฒนาไว้ให้ทุกภาคส่วนน้อมนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม นั่นคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและสร้างสัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

สรุปเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นการพัฒนาที่ดำเนินไป โดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือมองว่าการจะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งอื่นๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้จึงยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป การอย่างยั่งยืนยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้น เป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือ ทำลายทำลายที่สุด ผลของการดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดใดก็ตามจะตกแก่ตัวมนุษย์เองเสมอ เช่น หากพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจและการใช้เทคโนโลยีควบคุมและบงการธรรมชาติมากเกินไป สังคมมนุษย์ก็อาจถึงกาลอวสานรวดเร็วขึ้น หรือหากยึดถือการพัฒนาตามแนวทางความยั่งยืนที่ตระหนักว่าสรรพสิ่งเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อกันอย่างซับซ้อนและหลากหลาย สังคมโลกก็จะดำเนินไปด้วยกันระหว่างสรรพสิ่งและตัวมนุษย์ได้อย่างยั่งยืนยาวนาน เป็นต้น^๕

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง รูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นการพัฒนาที่สามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ราบรื่นโดยไม่เกิดสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนานั้นเอง เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางลบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหานี้ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้านนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอะไรที่ไกลกว่าเพียงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลงไปในระดับที่ยังรักษาความสมดุลที่ดี ทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่ทำลายล้างอย่างที่ผ่านมาและยังทำกันอยู่หลายแห่ง ให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน อยู่ดีกินดี และอยู่เย็นเป็นสุข

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง เป็นแนวทางในการดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมอย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์และมีความสุขของบุคคลและชุมชน นับว่าเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการ หรือแบบองค์รวมในการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวกับการวัดระดับความสามารถในการพึ่งตนเองได้ มุ่งเน้นให้ประชาชนและชุมชนรู้จักพึ่งตนเองด้วยการช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก โดยไม่เปิดเบียดตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมา

^๕ โครงการพัฒนาฯ ชีววิถีการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย, ๒๕๕๔, หน้า ๔.

เป็นหลักแนวคิดในการศึกษาเรื่อง “กระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกร
พอเพียงในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี”

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้
เป็นนิยามต่างๆ ดังต่อไปนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวไว้ว่า

การพึ่งตนเอง หมายถึง ลักษณะของสังคมที่สามารถอยู่ได้โดยที่ประชาชนในชุมชนนั้น
มีความสุขตามอัตภาพ โดยนัยนี้ การพึ่งตนเองจึงไม่ใช่การที่สังคมดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดย
ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ อีกทั้งแบบแผนของการพึ่งตนเองก็ย่อมมีได้ หลากหลาย แล้วแต่
ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ การพัฒนาอย่างพึ่งตนเอง ก็คือการลงทุนด้วย
การระดมทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศ และที่สำคัญที่สุด ก็คือทรัพยากร บุคคลในประเทศ
นั่นเอง คำถามที่ว่า ประเทศหนึ่งๆ สามารถพัฒนาอย่างพึ่งตนเองได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่
ว่าเราได้ตั้งมาตรฐาน หรือระดับของการพึ่งตนเองไว้อย่างไร มาตรฐานดังกล่าว ควรจะสอดคล้องกับ
สภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ^๖

เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของคนที่ช่วยเหลือ
ตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะ
ทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่
พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ^๗

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า

๑. เป็นความสามารถที่เป็นตัวของตัวเองในทางความคิด โดยมีทัศนคติการมองปัญหา
ต่างๆ การตัดสินใจด้วยตนเอง

๒. ในการตัดสินใจดำเนินการโดยสถาบันชุมชน หรือองค์กรชุมชนเพื่อประโยชน์ของ
ชุมชนทั้งในด้านการแก้ปัญหา และในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

๓. เป็นการพึ่งตนเองที่ไม่นำไปสู่การพึ่งพา เป็นการพึ่งพาอาศัยอย่างรู้เท่าทันกัน

๔. กรอบการมองจะต้องไม่มุ่งแข่งขันกัน หรือไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่า แต่เป็นการสู่ความ
เป็นไทต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน^๘

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การรู้จักหารายได้ หาทรัพยากรสินไว้
เลี้ยงตนเอง โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น แม้ระหว่างเป็นเด็กและต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ก็ตาม ซึ่งเป็นการรู้จัก

^๖ สุเมธ ตันติเวชกุล, ปัจจัยทางสังคมกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของไทย, หน้า ๒๑๔.

^๗ เสรี พงศ์พิศ, ๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

^๘ สถาบันวิจัยสังคม, ขนบไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

สร้างตัว สร้างอนาคต หากใครรู้จักช่วยตนเองแล้ว คนๆ นั้น จะเป็นบุคคลที่ไม่ต้องคอยต่ออุปสรรคต่อความลำบาก^๙

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถที่จะดำเนินโครงการและลงทุนดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น และยังหมายถึง สมาชิกของชุมชน หรือชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองและมีขีดความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างเหมาะสม^{๑๐}

สรุปได้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง เป็นการพึ่งตนเองได้โดยมีความสุขตามอัตภาพช่วยเหลือตนเองในกิจการของตนได้มากที่สุด และเข้าร่วมกับสมาชิกในชุมชนช่วยเหลือกันและกัน มีขีดความสามารถที่จะแก้ไขปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชนโดยชอบธรรมจะต้องไม่มุ่งแข่งขัน แต่เป็นการมุ่งสู่ความเป็นอิสระมิตรภาพต่อกัน อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็น คือพึ่งพาในสิ่งที่เราไม่มี เกื้อกูลสิ่งที่เรามีให้แก่ผู้อื่น การพึ่งพาทำไปเพื่อให้แต่ละบุคคล หรือแต่ละชุมชนพึ่งตนเองได้นั่นเอง จนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองได้

๒.๒.๒ องค์ประกอบสำคัญของการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ หรือเบญจขันธ์ของชุมชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นหลักการช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ดังนี้

๑. จิตใจที่เป็นธรรม หมายถึง จิตใจที่มีธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวลำบาก ไม่โลภมาก มีสันโดษธรรม ไม่จ่ายฟุ่มเฟือย จะกำหนดแบบแผนการผลิต และทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ

๒. แบบแผนการผลิต หมายถึง กำหนดแบบแผนการผลิตให้เป็นแบบแผนการผลิตเพื่อกินเอง ใช้เอง ทำให้ต้องทำหลายอย่าง เป็นเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ซึ่งทำให้มีกิน มีใช้ครบ และธรรมชาติแวดล้อมมีความสมดุล

๓. ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม หมายถึง ความสมดุลที่เกิดขึ้น เพราะแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม และขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์ที่ไม่โลภมาก และ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

^๙ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๗.

^{๑๐} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒.

๔. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง เป็นระบบการผลิตแบบใช้เอง กินเอง ความสมดุลธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมที่ไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจได้สมดุล พอกิน พอใช้ ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้ จึงมีชีวิตที่สงบสุข มีเวลา และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๕. ชีวิตชุมชนและวัฒนธรรม หมายถึง ระบบชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง มีอาหารการกินที่เหลือเฟือ มีเวลาที่จะช่วยเหลือกันสังสรรค์กัน และเกิดการผลิทางวัฒนธรรมของชุมชนขึ้น คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือกัน มีสถาบันทางครอบครัวที่มั่นคง มีการนับถือลำดับอาวุโสและผู้เฒ่าผู้แก่ มีวัดเป็นสถาบันของชุมชนที่ช่วยพัฒนาจิตใจเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ทางศาสนาทางศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสถานสังคมสงเคราะห์และเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ^{๑๑}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการพึ่งตนเองนั้น คือ การที่ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในการพึ่งตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรือทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยที่สำคัญ ๕ ด้าน คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมนั่นเอง รวมถึงมีกระบวนการจัดการที่ดี มีผลให้ประชาชนภายในชุมชนมีสภาวะที่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๒.๒.๓ ลักษณะของการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับลักษณะของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ ได้แบ่งลักษณะของการพึ่งตนเองเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในเชิงปัจเจกบุคคล: การพึ่งตนเอง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา

๒. ในลักษณะกลุ่ม: การพึ่งตนเอง หมายถึง สังคม (กลุ่ม) ที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และความร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้ การพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนนั้นมีอิสระในการตั้งเป้าหมาย และมีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน^{๑๒}

^{๑๑} ประเวศ วะสี, พุทธเกษตรกรรมกับสานตีสู่ของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓-๓๕.

^{๑๒} กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสนการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

อภิชาติ ทองอยู่ สมพจน์ สมบูรณ์ และพัชรินทร์ ลาภานันท์ ได้ทำการแบ่งขอบเขตของการพึ่งตนเอง เป็น ๒ ลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน คือ

๑. การพึ่งตนเองทางกายภาพ: เป็นการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการปกครอง ตลอดจนการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมตามแบบแผนของตนเอง ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก

๒. การพึ่งตนเองทางวัฒนธรรม: ความเชื่อ สติปัญญา และอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งมีผลต่อกันและกันทั้งสองด้าน เป็นการสร้างสังคมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมและการผลิตของตนเอง มีการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลักมีศักยภาพที่ดำเนินไปตามรากฐานแห่งวัฒนธรรมของตนเองสูง และขณะเดียวกันก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน เสริมไปด้วยทั้งภายในหมู่บ้านและกับภายนอกหมู่บ้าน ในความเป็นตัวของตัวเองที่สืบทอดวิธีแห่งการพึ่งตนเองได้ทั้งสองด้าน^{๑๓}

สรุปได้ว่า ลักษณะของการพึ่งตนเองนั้น ไม่ว่าจะเป็นลักษณะปัจเจกบุคคลหรือลักษณะกลุ่มก็ตาม ต่างก็มีสิ่งที่พึ่งประสงค์คล้ายกัน คือการพึ่งตนเองอยู่ได้ทั้งในทางกายภาพ เช่น เศรษฐกิจ และการปกครองที่เข้ากับสังคมตามแบบแผนของตนเอง และการพึ่งตนเองในทางวัฒนธรรมนั้น เช่น มีความเชื่อ มีความรอบรู้พร้อมที่จะร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ของสังคม อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง และมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันและกัน

๒.๒.๔ เจื่อนใจในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับเจื่อนใจของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้กล่าวถึงเจื่อนใจในการพัฒนาโดยมุ่งการพึ่งตนเองด้วยเจื่อนใจ ๖ ประการ ดังนี้

๑. การพัฒนาจะต้องเป็นรูปแบบกลุ่ม (Collective) ชาวบ้านจะต้องอยู่รวมกันเป็น ชุมชน เป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่

๒. ต้องมีจิตสำนึกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) พื้นฐาน ก็คือการพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับการตั้งใจ ความสมัครใจที่จะทำอย่างนั้น (กิจกรรมพัฒนา) ของผู้คน (ชาวบ้าน)

๓. จิตสำนึกจะต้องผลิตซ้ำขึ้นมาอีกได้ คือ ต้องให้มันสร้างขึ้นใหม่ให้แจ่มชัดต่อเนื่อง

๔. ต้องมีการรวมตัวกันในรูปแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องมีการรวมตัวกัน เป็นกลุ่มในหน่วยย่อย คือ ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะรวมกันเป็นสหพันธ์ กล่าวคือต้องพัฒนาให้เป็นเขต เขตควรมียุง ฉาง โรงสี โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม สามารถต่อรองกับสถาบัน

^{๑๓} อภิชาติ ทองอยู่, สมพจน์ สมบูรณ์ และพัชรินทร์ ลาภานันท์, สถาบันหมู่บ้านกับการพัฒนาพึ่งตนเอง, (ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), อ้างถึงใน ณรัชชอร์ พิพัฒน์นากร, “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

ภายนอกได้ เช่น พ่อค้าและรัฐ ได้อย่างมีพลัง น่าจะให้ความสำคัญกับงานนี้ด้วย เพื่อก่อให้เกิดเครือข่ายของหมู่บ้าน

๕. การประสานวัฒนธรรม น่าจะส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมของตนเอง หรือกิจกรรมของตัวกับคนอื่นๆ ในสังคมด้วย

๖. ชุมชนควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติน่าจะเป็นชุมชนที่อนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมด้วย^{๑๔}

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ได้กล่าวถึงเงื่อนไขและปัจจัยของแนวทางการพึ่งตนเอง ในการพัฒนาชนบทว่า การพึ่งตนเองของประชาชนเป็นเรื่องที่จำเป็นก่อนที่จะพึ่งตนเองได้นั้น ทั้งรัฐ และชุมชนต้องร่วมกันดำเนินการให้ประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนยากจน มีความเชื่อมั่นว่า ตนเองย่อมช่วยเหลือตนเองได้ โดยจะต้องมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ความรู้สึกร่วมของการรวมตัวกันในกลุ่มของคนที่มีความสนใจร่วมกัน และรวมกันอย่างครบถ้วน

๒. คานิยมประชาธิปไตย ปลุกฝังคนในชุมชนให้มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และให้มติของที่ประชุมตัดสิน

๓. น้ำใจในการทำงานร่วมกัน คือ จะต้องมีการร่วมกลุ่มกันตกลงเกี่ยวกับกิจกรรมร่วม และการกระทำร่วมกันโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และร่วมช่วยเหลือกัน

๔. น้ำใจในการร่วมกลุ่ม โดยสร้างให้เห็นความสำคัญต่อความสนใจรวมของกลุ่มว่า เป็นเรื่องที่สำคัญและมีความพยายามร่วมกันในการดำเนินการให้บรรลุผลของความสนใจนั้น

๕. น้ำใจในการสร้างสรรค์ คือการปลุกฝังให้มีความคิดริเริ่ม มีการแสวงหาทรัพยากรใหม่ๆ ที่เหมาะสม การบริหารและการจัดรูปองค์กรใหม่ๆ มีประสบการณ์ใหม่ๆ และใช้สิ่งเหล่านี้ ในการแก้ปัญหาของชุมชน ไม่ใช่หนีปัญหาหรือละเลยปัญหาที่เกิดขึ้น

๖. น้ำใจของการร่วมสร้างความเชื่อถือว่า ช่วยตนเองได้โดยมีการรวบรวมทรัพยากร ของกลุ่มหรือชุมชนทั้งทางกายภาพหรือทางวัตถุกับทางจิตใจ กระทำการให้บังเกิดผลมากที่สุด และมองทรัพยากรจากภายนอกชุมชน มีความสำคัญเป็นเพียงอันดับรองหรือตัวประกอบเท่านั้น^{๑๕}

^{๑๔} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **บ้านกับเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้าน, ๒๕๒๙), หน้า ๙๕-๑๐๑.

^{๑๕} ชาติชาย ณ เชียงใหม่, นโยบายและการบริหารงานพัฒนาชนบทของไทย, (ม.ป.ท., ๒๕๓๐), หน้า ๒๘, อ้างถึงใน ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร, “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลเมือง กระทุ่มล้ม อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

อำภา จันทราภาส ได้กล่าวถึงการที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องอาศัยทุนทางสังคมที่ส่งเสริมถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า มีเงื่อนไขที่สำคัญ ดังนี้

๑. ระบบคุณค่า อุดมการณ์ ความเชื่อ ที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพบนอบต่อธรรมชาติ หรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องธรรมชาติ ที่ทำให้ชุมชนยังคงดำรงรักษาธรรมชาติอย่างหนักแน่น ความสมถะ สันโดษที่เป็นรากฐานทางพุทธศาสนา จิตสำนึกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ ที่ชุมชนสรรค์สร้างและสั่งสมมา เพื่อการดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม หมอพื้นบ้าน การจัดการทรัพยากร ศิลปหัตถกรรม การอยู่อาศัย ซึ่งภูมิปัญญาของชุมชน มีแง่มุมรายละเอียดที่น่าสนใจ รวมถึงประสบการณ์ของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชนที่ผ่านมา

๓. ผู้นำทางปัญญาของชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพ และมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น ผู้อาวุโส พระ หมอพื้นบ้าน ผู้นำเกษตรกร ฯลฯ

๔. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแนวราบ ซึ่งเอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๕. ระบบกรรมสิทธิ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน หรือสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร เป็นการควบคุมให้ชุมชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เป็นธรรม

๖. สถาบันชุมชน ได้แก่ กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม จิตสำนึกร่วม รวมถึงกระบวนการควบคุมให้ชุมชนดำเนินไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดที่เป็นอยู่

๗. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพของระบบนิเวศ และเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม

๘. การมีกลุ่ม องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคประชาคม เช่น องค์กรชุมชน เครือข่ายประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการที่ดำเนินกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในประเด็นต่างๆ^{๑๖}

^{๑๖} อำภา จันทราภาส, *ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน*, (เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖-๑๗, อ้างถึงใน วิชัย รูปขำดี และสังคม คุณคณากรสกุล, “โครงการสร้างสรรค์พลังแผ่นดิน: กรณีศึกษาเกษตรกรรมยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์บริการวิชาการ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

๒.๒.๕ ประโยชน์ของการพึ่งตนเอง

โถมสมร เหลือโกศล ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของการนำเทคนิคการพึ่งตนเองจะช่วย ให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค คือ

๑. ช่วยให้ตระหนักในคุณค่า ความสามารถและพลังศักยภาพของตนเอง
๒. ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากสิ่งภายนอกหรือบุคคลอื่น แต่มีได้หมายถึงการแยกออกจากผู้อื่น การพึ่งพาผู้อื่นเป็นอ่างรู้เท่าทัน และไม่แข่งขัน หรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า ทั้งไม่ยินยอมให้ผู้อื่นมาทำกับตนด้วย
๓. ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้
๔. การพึ่งตนเองทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในความคิด เป็นตัวของตัวเองในทัศนคติ การมองปัญหาต่างๆ
๕. ช่วยให้ชุมชนและประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องยึดหรือมุ่งพึ่งพา ระบบภายนอก ถ้ามีกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ทำให้ลักษณะพอเลี้ยงตัวได้ เป็นระบบที่ลดระดับการพึ่งพาจากภายนอกทำให้พออยู่ได้ และประชาชนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์
๖. การพึ่งตนเองจะทำให้ประชาชนตื่นตัวในสิทธิและเสรีภาพของเขาเองสนใจ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สุขของ สังคมส่วนรวม^{๑๗}

สรุปได้ว่า เจื้อนไขและประโยชน์ของการพึ่งตนเอง คือ การที่ประชาชนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน มีจิตสำนึกร่วม โดยการพึ่งตนเองในเชิงสัมพันธ์ ได้แก่ การพึ่งตนเองในขณะที่พึ่งพาคนอื่น เป็นการพึ่งพาที่นำไปสู่การพึ่งพา นั่นก็ถือเป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทันและกรอบการมองเรื่องการพึ่งพานี้จะไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่ากัน แต่มุ่งสู่ความเป็นอิสระและเสรีภาพต่อกัน โดยช่วยเหลือกันและกันเป็นหลัก เพื่อจะให้แต่ละบุคคล และแต่ละชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่นมากเกินไปในทุกๆ ด้าน โดยให้มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต ทั้งสอดคล้องและสมดุลกันระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม/วัฒนธรรม ดังนั้นการพึ่งตนเองนี้จึงเป็นการมองปัญหาต่างๆ แล้วจึงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่การพึ่งตนเองก็ไม่ได้หมายถึงเพียงบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้นจะพึ่งตนเองได้ บางครั้ง ก็ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นด้วย

^{๑๗} โถมสมร เหลือโกศล, คานิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๔

๒.๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้กล่าวไว้เป็นนัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ทำการวิจัยการพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจในชนบทเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดว่า ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ จะต้องประกอบด้วย การพึ่งตนเอง ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านเทคโนโลยี (Technology: T) มีลักษณะเหมาะสมในสภาพชนบท ซึ่งอาจหมายรวมถึงเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน และเทคโนโลยีใหม่ที่มีความทันสมัย หากแต่ควบคุมได้ และควรเป็นเทคโนโลยีที่ผ่านการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ

๒. ด้านเศรษฐกิจ (Economic: E) อยู่ในลักษณะที่สามารถสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการและขีดความสามารถการสนองความต้องการเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมีประสิทธิภาพในการแข่งขันกับภายนอก สามารถในการออมและการลงทุน สามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด ตลอดจนมีการวางแผนสำหรับอนาคตด้วย

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Resource: R) ควรมีอย่างอุดมสมบูรณ์ หรือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีคุณภาพของระบบนิเวศน์ และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูได้

๔. ด้านจิตใจ (Mental: M) คนในชุมชนควรมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา มีความรู้ และสามารถในการประยุกต์ มีคุณภาพ ลดละอบายมุข และมีความขยันหมั่นเพียร

๕. ด้านสังคมวัฒนธรรม (Social: S) ชุมชนมีภาวะผู้นำที่ดี การมีส่วนร่วมสูง มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคม มีองค์กรทางสังคมที่เข้มแข็ง รวมทั้งมีความรู้และข่าวสารที่เท่าทันโลกภายนอก^{๑๘}

แนวคิดดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ซึ่งได้กล่าวไว้เหมือนกันว่า การพึ่งตนเอง ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ ๕ ด้าน หรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio-Cultural มีรายละเอียด ดังนี้

การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการเทคโนโลยีพื้นบ้านกับการสนองความต้องการเทคโนโลยีพื้นบ้านหรือความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่ กับเทคโนโลยีเก่า คำว่า เทคโนโลยี เป็นได้ทั้งเทคโนโลยีที่เป็นวัตถุ (Material) เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร ไร่ เกวียน พันธุ์พืช ปุ๋ย และเทคโนโลยีที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material) เช่น ความรู้ ความชำนาญ ภาวะ

^{๑๘} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, รายงานการวิจัยเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๕, อ้างถึงใน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน, การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ตำบลกระทุ่มล้ม, (นครปฐม: สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

ผู้นำ การจัดการ การวางแผน การให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ ความเมตตา ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความกล้า ความรู้จักพอ

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท (E) หมายถึง ความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของชุมชนชนบท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความพออยู่พอกินของชาวชุมชน มีรายได้พอกับรายจ่าย ไม่มีหนี้สินชนิดที่ไม่อาจชดใช้คืน (สามารถมีหนี้สินจากการลงทุนเพื่อการเกษตรกรรมหรือธุรกิจได้) คำว่า ชุมชนชนบท หมายถึง หมู่บ้านนอกเขตเทศบาล

การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) หมายถึง ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกใช้ไปและการทดแทน นั่นคือการมีทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในชีวิตไว้ใช้ แต่ไม่ใช้มากเกินไปจนเกินดุล หรือทำให้เสียดุล รักษาธรรมชาติให้คงความหลากหลาย (Biodiversity) ใดไว้มากที่สุด คำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พื้นดิน หิน แร่ธาตุ น้ำ ป่า สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ส่วนที่เป็นสัตว์

การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) หมายถึง ความสมดุลหรือความมั่นคงของจิตใจซึ่งมีลักษณะกล้าแข็ง มีพลัง สามารถสู้กับความยากลำบาก หรือปัญหาใดๆ ได้ จิตใจเป็นคุณสมบัติของบุคคลแต่ละคน

การพึ่งตนเองทางสังคม (S) หมายถึง ความสมดุลหรือความมั่นคงแข็งแรงของกลุ่มคน ครอบครัว ชุมชน หรือองค์การสังคมใดๆ ในสังคม ซึ่งความเข้มแข็งของหน่วยสังคมเหล่านี้จะทำให้หน่วยสังคมแต่ละหน่วยมีพลังกล้าแข็งสามารถเผชิญกับงานใหญ่งานยาก หรืออุปสรรคต่างๆ ได้ คำว่า สังคม ย่อมจะต้องหมายถึงความรวมถึงวัฒนธรรม ซึ่งคือ กฎ ระเบียบของสังคม ที่คนในสังคมจะต้องยึดถือปฏิบัติตาม^{๑๙}

นอกจากนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ยังได้กล่าวอีกว่า การที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ใน TERMS ทั้ง ๕ ด้านนี้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการสร้างขีดความสามารถ ของชุมชน โดยปฏิบัติตามแนวคิดขององค์ความรู้ (BAN) ๓ ประการ คำว่า BAN ย่อมาจาก Balance, Ability และ Networking แต่ละองค์ประกอบ มีความหมายว่าเริ่มด้วย Balance (B) การมีสมดุล หมายความว่า ในการสร้างความสามารถพึ่งตนเองได้ของชุมชนชนบทนั้น TERMS แต่ละตัวจะต้อง รักษาสมดุลของตัวใดใดแก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม หรือพูดง่ายๆ ว่าต้องให้มีความมั่นคงแข็งแรงในปัจจุบันเหล่านั้น ยิ่งกว่านั้น ความสมดุลยังจะต้องเกิดขึ้นระหว่าง TERMS ทั้ง ๕ ตัวด้วย มิเช่นนั้นก็จะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ประการต่อมา คือ Ability (A) ความสามารถ มีความหมายสองตอน ตอนแรกหมายถึง กระบวนการเสริมสร้างความสามารถ การพึ่งตนเองได้ในด้านต่างๆ ของ TERMS ทั้ง ๕ ตัว ของชุมชนให้มีระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ ตอนที่สอง คือ ความสามารถในการ

^{๑๙} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ฉบับรวมชุด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗-๑๘.

การจัดการชุมชน (Community Management) เช่น จัดการให้เกิดความสมดุลของปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ เป็นต้น ประการที่สาม คือ Networking (N) การสร้าง เครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเองโดยสภาระ การสร้างเครือข่าย ก็คือ การพึ่งพาอาศัยกัน การช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ การสร้างเครือข่ายทำให้ทำได้ ทั้งโดยชุมชนเอง เช่น ระหว่างกลุ่มสังคม อาทิ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มคลัง กลุ่มหนุ่มสาว และระหว่างหมู่บ้านกับนอกบ้าน เช่น หน่วยงานราชการ ร้านค้า สมาคมธุรกิจ องค์การอาสาพัฒนา สถาบันวิจัย หนังสือพิมพ์ หรือนักการเมือง เป็นต้น ความคุ้นเคยจากการติดต่อกันมานาน ย่อมช่วยเหลือเกื้อกูลกันง่ายขึ้น^{๒๐}

สรุปได้ว่า การพึ่งตนเอง คือ การพัฒนาที่มั่นคง มีแนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการที่ประชาชนในชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและความยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ รวมถึงมีองค์กรชุมชนเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มีส่วนช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ต่อไปในอนาคต

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความยากจน

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยากจน ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความยากจนทางสากล

ได้วิเคราะห์แนวคิดความยากจนในงานวิจัยการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส กลุ่มนอกกำลังแรงงาน ไว้ดังนี้

๑. Monetary Approach แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) ของ Booth ในปี ๑๘๘๗ และ Rowntree ในปี ๑๙๐๑ ซึ่งพบว่า ๑ ใน ๓ ของประชากรในกรุงลอนดอน และ ๓๐ % ของประชากรในเมืองนิวยอร์กในขณะนั้นตกอยู่ในสภาพยากจนระดับครอบครัวโดยตั้งอยู่บนการคำนวณเงินขั้นต่ำที่พัฒนามาตรฐานในการแก้ปัญหาความยากจนระดับครอบครัวโดยตั้งอยู่บนการคำนวณเงินซึ่งต้องใช้ในด้านโภชนาการที่เพียงพอของมนุษย์ใช้ในการซื้อเครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัยใครที่ขาดแคลน สิ่งเหล่านี้จะอยู่ในขั้นยากจนจนถึงขั้นพื้นฐาน (Primary Poverty) และใครที่อยู่ในสภาพที่ขาดแคลนมากและอยู่ในที่สกปรกรุงรังคือผู้ที่ยากจนในขั้นที่สอง (Secondary Poverty)

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

ทั้ง Booth และ Rowntree เห็นตรงกันในบางประเด็นว่า ประการแรก การวัดหรือจำแนกคนจนด้วยวิธีที่เขาใช้เป็นวิธีที่เป็นภาวะวิสัย (Objective One) ประการที่สอง เป็นการวัดหรือจำแนกโดยคนภายนอก (External One) ไม่ได้ทำโดยคนจนเอง ประการที่สาม เป็นการมองความยากจนในลักษณะที่เป็นปัจเจก (Individualistic View) มากกว่าการมองปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomenon)

งานวิจัยของ Rowntree นำไปสู่การคำนวณเส้นความยากจน (Poverty Line) การมีรายได้ขั้นต่ำ (Minimum Income) และเชื่อมโยงไปถึงเรื่องรายได้ระยะยาว (Long - Term Income) การหลีกเลี่ยงการผันแปรของรายได้ระยะสั้น (Short - Term Fluctuation) และการเข้าถึงทรัพยากร (Access to Resources) ภายใต้ข้อสมมุติที่ว่าปัจเจกบุคคลมีสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องเหล่านี้ แต่ปัญหาในการใช้แนวคิดนี้ไปสู่การจำแนกเส้นทางความยากจนในแต่ละสังคมเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและได้มีข้อเสนอแนะทางเทคนิคที่เป็นทางออกบ้างพอสมควรแต่ในขั้นพื้นฐานยังต้องยอมรับความเป็นจริงที่ว่ายังไม่มีทฤษฎีความยากจนใดที่สามารถจำแนกความแตกต่างคนจนจากคนที่ไม่จนได้อย่างชัดเจน

๒. Capability approach เป็นแนวคิดที่บุกเบิกโดย Amartya Sen ซึ่งเสนอทฤษฎีการพัฒนาแนวใหม่ว่า “การพัฒนาความเป็นอยู่การขยายสมรรถภาพของมนุษย์ ไม่ใช่การทำให้เกิดประโยชน์อรรถสูงสุด หรือการมีรายได้มากขึ้น” แนวคิด Capability Approach ปฏิเสธแนวคิด Monetary Approach โดยเน้นที่การวัดความอยู่ดีกินดี (Well - Being) และตัวชี้วัดเรื่องอิสรภาพที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าภายใต้กรอบคิดนี้ ความยากจนถูกให้ความหมายว่าเป็นการสูญเสีย (Deprivation) สมรรถภาพ หรือความล้มเหลวที่จะมีสมรรถภาพขั้นพื้นฐานอันจะสามารถทำหน้าที่ที่สำคัญได้อย่างเข้มแข็งในระดับที่เพียงพอ

Capability Approach สร้างทางเลือกในการสรุปแนวความคิดรวบยอดเรื่องพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลการกำหนดความกินดีอยู่ดีและการกำหนดนโยบายที่ตั้งอยู่บนการปฏิเสธอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องมือของสวัสดิการและอรรถประโยชน์สูงสุดของข้อสมมุติทางพฤติกรรมเป็นแนวคิดที่มีรากฐานในการวิพากษ์จริยธรรมขั้นพื้นฐานของอรรถประโยชน์นิยม Capability Approach มองว่าความอยู่ดีกินดีซึ่งเป็นอิสรภาพของปัจเจกบุคคลที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่านั้นคือการตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์ซึ่งประเด็นนี้มุ่งเน้นไปที่ผลได้ (Outcome) ของคุณภาพชีวิต (Quality of Life Deprivation) และเนื่องจากการเน้นไปที่ผลลัพธ์การประเมินความยากจนจึงต้องพิจารณาความเป็นจริงว่าคนบางคนต้องการทรัพยากรมากกว่าคนอื่น

เพื่อที่จะได้รับผลสำเร็จในทำนองเดียวกัน ดังนั้น จึงเน้นไปที่แนวคิดเรื่องความเพียงพอของเงินและทรัพยากรอื่นๆ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอนของสมรรถภาพมากกว่า

Capability Approach ทำให้การวิเคราะห์ปัญหาความยากจนและการกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหากว้างขึ้นกว่า Monetary Approach แต่ในระดับปฏิบัติก็ยังคงมีปัญหาคำนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการจำแนกคนจนแต่ละสังคมเนื่องจากมีวิธีการให้เลือกได้หลากหลายหาวิธีการที่นำไปใช้ไม่ถูกต้องก็จะถูกโต้แย้งและไม่เป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งกว่า Monetary Approach

อย่างไรก็ตามทั้ง Monetary Approach และ Capability Approach มีบางอย่างที่เหมือนกันคือ ประการแรก ในทางหลักการ ทั้งสองแนวคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของทัศนะวิสัยแบบปัจเจก (Individualistic Perspective) ประการที่สอง ทั้ง สองแนวคิด เป็นการประเมินความยากจนจากคนที่อยู่นอกชุมชน ประการที่สาม ทั้งสองแนวคิดไม่ได้สนใจสาเหตุพื้นฐานหรือการเปลี่ยนแปลงของความยากจน ประการที่สี่ ทั้งสองแนวคิดมีเป้าหมายที่จะอธิบายสถานการณ์ในช่วงใดช่วงหนึ่ง แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานของความยากจน

๓. Social Exclusion Approach แนวคิด Social Exclusion Approach พัฒนามาจากประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่พยายามอธิบายกระบวนการกีดกันเบียดขับ (Marginalization) และการสูญเสีย (Deprivation) ซึ่งเกิดขึ้นแม้กระทั่งในประเทศร่ำรวยที่มีระบบสวัสดิการสังคมที่ดี แนวคิดนี้ในปัจจุบันเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทางการเมืองในการแก้ปัญหาความยากจนและการถูกกีดกันทางสังคมแนวคิดนี้ไม่แผ่ขยายไปในประเทศกำลังพัฒนาผ่านกิจกรรมที่หลากหลายของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติ

สหภาพยุโรปให้คำจำกัดความการถูกกีดกันเบียดขับทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมทั้งหมดหรือบางส่วนในสังคมที่เขามีชีวิตอยู่และการถูกกีดกันเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมไปสู่การถูกกีดกัน ซึ่งมีผลให้ด้อยโอกาสในสังคมมากขึ้น และเมื่อถูกกีดกันมากขึ้นก็จะจบลงด้วยการเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมอย่างฝังแน่น คำจำกัดความของการถูกกีดกันเบียดขับทางสังคมได้รวมเอากระบวนการที่ทำให้เกิดความยากจน ตลอดทั้งผลลัพธ์บางประการสูญเสีย (Deprivation) ไว้ด้วย

แนวคิดการถูกกีดกันเบียดขับทางสังคมขัดแย้งกับสองแนวคิดแรกในประเด็นที่แนวคิดนี้มองว่าปัญหาสังคมเป็นปัญหาทางใจกลางซึ่งหมายความว่า การกีดกันทางสังคมเป็นตัวกำหนดให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเผชิญปัญหามากกว่าปัจเจกบุคคลซึ่งการเน้นในจุดนี้ทำให้นโยบายเปิดกว้างไป

ยังกลุ่มคนมากกว่าปัจเจกบุคคล ตัวอย่างเช่น นโยบายการจัดการเลือกปฏิบัติและปฏิบัติการที่หลากหลายรูปแบบในการทำให้นโยบายนี้เป็นจริง นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงประจักษ์หลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างมิติต่าง ๆ กับการถูกกีดกันเปียดับทางสังคม เช่น ระหว่างการว่างงานกับรายได้ การว่างงานกับที่อยู่อาศัย การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมที่เป็นทางการ (Formal Sector) กับการประกันสังคม เป็นต้น

ในประเทศอุตสาหกรรม ตัวชี้วัดที่ใช้ในการพิจารณาการถูกกีดกันเปียดับทางสังคมคือการว่างงาน การไม่มีที่อยู่อาศัย รายได้ขั้นต่ำ ฐานะความเป็นพลเมือง สิทธิทางการเมืองและความสัมพันธ์ทางสังคม

๔. Participatory Methods ผู้ที่เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้คือ Chambers ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความหมายของความยากจนและทำให้ปัญหาความยากจนทวีความสำคัญมากขึ้น

การประเมินความยากจนแบบมีส่วนร่วมซึ่งพัฒนามาจากการประเมินชนบทแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวความคิดนี้เติบโตขึ้น และเป็นวิธีที่กระตุ้นประชากรในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนและใช้ความรู้ของเขาวิเคราะห์ชีวิตและเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อการวางแผนและเพื่อกระทำการบางอย่างที่ไม่เหมาะสม

Cornwall (2000) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมเป็น ๓ แบบ คือ

๑. เกี่ยวเนื่องกับการกำหนดตัวเอง และการเสริมพลัง
๒. เกี่ยวเนื่องกับการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการ
๓. เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน

วิธีการวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับวิธีการเก็บข้อมูลที่ต้องพยายามเข้าใจมิติของความยากจนภายในสังคม สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่น วิธีการเน้นที่และเริ่มจากความสามารถของประชาชนยากจนที่จะเข้าใจและวิเคราะห์ความเป็นจริงของตน แต่สิ่งที่ปัญหาของวิธีการนี้คือ มักจะพบอยู่บ่อย ๆ ว่า มีเพียงกลุ่มคนเล็ก ๆ ในชุมชนเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ความยากจนแบบนี้

Participatory Approach แตกต่างจากแนวคิดอื่น ๆ ๒ ประการคือ ประการแรก เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับคนจน อย่างน้อยในทางทฤษฎี โดยการวิเคราะห์ความยากจนด้วยตัวคนยากจนเองในขณะที่แนวคิดอื่น ๆ เป็นการกำหนดจากคนภายนอก ประการที่สอง เป็นเรื่องยาก

ที่จะตรวจสอบนัยยะสำคัญทางสถิติ (Statistical Significance Tests) ของข้อมูลที่เก็บได้ด้วยวิธีนี้ วิธีการนี้มีความซับซ้อนและต้องใช้การวิเคราะห์ที่หลากหลายมิติ

๕. Multi - Dimensional Approach นอกจากแนวคิดทั้ง ๔ กลุ่มดังกล่าวแล้ว ในปี ๒๐๐๑ Development Assistance Committee (DAC) ซึ่งเป็นคณะกรรมการภายใต้องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development) ได้ทำการทบทวนนโยบายการให้ความช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาในเรื่องการลดความยากจนคณะกรรมการชุดนี้ได้ทำการวิจัยสถานการณ์ความยากจนและผลของการให้ความช่วยเหลือ ผลการวิจัยพบว่า ความยากจนมีมิติที่ซับซ้อน ความยากจนเพราะ (๑) ขาดรายได้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างน้อยที่สุดในระดับมาตรฐานขั้นต่ำ (๒) ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (๓) มีชีวิตอยู่แบบสุ่มเสี่ยง ไม่มั่นคง (๔) ไร้อำนาจหรือไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายที่มีผลกระทบต่อชีวิต (๕) ไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสาธารณสุข และการศึกษา ดังนั้นความยากจนจึงมีหลายมิติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมีสิ่งแวดล้อมและบทบาทหญิง-ชาย (Gender) เป็นประเด็นใจกลางของปัญหาความยากจนที่โยงใยกับทุกมิติ^{๒๑}

๒.๓.๒ แนวคิดความยากจนในประเทศไทย

ในรายการฉบับเดียวกันนี้ได้เสนอการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนในสังคมไทยที่แตกต่างจากแนวคิดแบบเดิมเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๐ วิกฤติเศรษฐกิจทำให้แนวคิดของนักคิดและนักวิชาการที่ถูกจัดให้เป็นพวกที่มีแนวคิดแบบทวนกระแสที่วิเคราะห์ปัญหาความยากจนว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างได้รับการยอมรับมากขึ้น ตัวอย่างของนักคิดและนักวิชาการในกลุ่มนี้คือ

เสน่ห์ จามริก นักรัฐศาสตร์มองว่า ความยากจนในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยระบบโครงสร้างสังคมและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง ๔๐ - ๕๐ ปีที่ผ่านมา ที่ทำให้การแบ่งสรรทรัพยากรโน้มเอียงไปในทางที่ทำให้คนรวยได้เปรียบ คนจนเสียเปรียบ ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องคุณสมบัติส่วนตัวที่คนบางคนจนเพราะไม่ยอมเอาดี ไม่ขยันทำงานเหมือนในยุคอดีต

^{๒๑} ขัตติยากรณสูตร และจตุรงค์บุญรัตนสนทร, การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและ คนด้อยโอกาส : กลุ่มนอกกำลังแรงงาน, กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖, หน้า๑๐-๑๕

นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักประวัติศาสตร์มองว่า ความยากจนในโลกปัจจุบันไม่ได้เป็นปัญหาของปัจเจกชนที่บางคนมีรายได้น้อย บางคนมีรายได้มาก หากเป็นผลพวงมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การครอบงำจากประเทศมหาอำนาจที่ได้แย่งเอาทรัพยากรที่ประชากรทั่วไปเคยใช้อยู่ เช่น ป่าไม้ แหล่งจับปลา ทรัพยากรชายฝั่ง ไปให้คนอื่นใช้ เช่น โค่นป่า ทำเป็นเขื่อนสร้างกระแสไฟฟ้า เอาไปทำนาถ่วง ปล่อยให้เรือกระตักทำลายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทำให้ประชาชนไร้สมรรถภาพที่จะเข้าถึงทรัพยากรในการดำรงชีวิต จึงต้องกลายเป็นคนจน ไร้อำนาจในการตัดสินใจ ทั้งในตลาดการค้าและในทางการเมือง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เหมือนเมื่อก่อน จึงต้องกลายเป็นคนจน

นายแพทย์ประเวศ วะสี นักวิชาการและราษฎรอาวุโส มองว่า ปัญหาของคนจนเป็นปัญหาทางโครงสร้างที่ลึกมาก ทรรศนะหรือทิวทัศน์ของสังคมเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ลึกที่สุดสังคมไทยถูกหล่อหลอมกันมาให้เป็นสังคมที่เกลียดคนจน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ นักเศรษฐศาสตร์ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำการสังเคราะห์ผลการวิจัยของนักวิจัยพื้นที่ที่เข้าร่วมทำการวิจัยกรณีศึกษาให้กับ “โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม” ว่าความยากจนเกิดจากปัจจัยสำคัญ ๔ ประการ คือ (๑) ทำที่ต่อชีวิตหรือ ค่านิยมและพฤติกรรมส่วนบุคคล (๒) การเข้าถึงปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรธรรมชาติ (๓) ความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (๔) การเข้าไม่ถึงระบบสวัสดิการสังคม การมองปัญหาความยากจนเช่นนี้เป็นการมองที่ผสมผสานการวิเคราะห์แบบปัจเจกซึ่งเน้นที่พฤติกรรมของคนที่มองในระดับโครงสร้างหรือการมองที่ระบบซึ่งเป็นอุปสรรคต่อคนจน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ นักวิชาการด้านมนุษยวิทยาสังคม มองปัญหาความยากจนว่า คือ ปัญหาของการเข้าไปไม่ถึงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ไม่ใช่ปัญหาของความงัว ไม่ใช่ปัญหาของความไร้สมรรถภาพหรือไม่มีความสามารถในการบริหารจัดการ แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาของรัฐ นโยบายการจัดการทรัพยากรของรัฐ รัฐคือผู้กำหนดว่าจะให้ใครเป็นผู้เข้าถึงทรัพยากรและกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้นต่างหากคือคนที่ถูกทำให้ตกอยู่ในสภาพของจน^{๒๒}

ความยากจน (poverty) เป็นปัญหาของสังคมไทย ที่มีมาช้านานมากกว่า ๔๐ ปี คนจนในที่นี้หมายถึง คนที่มี รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพขั้นพื้นฐานในสังคม ซึ่งมีประมาณ ๑ ใน ๓ ของ

^{๒๒} เล่มเดียวกัน, หน้า ๑๘-๒๐

ประชากรในประเทศทั้งหมดหรือประมาณ ๑๘ ล้านคนของประชากรทั้งหมด หลังจาก ช่วงที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๑ ได้ช่วยให้จำนวนคนยากจนในประเทศลดจำนวนน้อยลง แต่มาในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๙ ประเทศไทยยังคงมีจำนวนคนยากจนที่รายได้ที่ต่ำกว่า ๑,๓๘๖ บาท/เดือน อยู่ถึง ร้อยละ ๑๐ หรือ ประมาณ ๖ ล้านกว่าคน และถ้าหารรวมคนจนที่เกือบ ยากจนที่มีรายได้ไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท/เดือน ประมาณ ๘ ล้านกว่าคน หากนำทั้งสองส่วนมารวมกันแล้วประเทศไทยจะมีคนยากจนทั้งหมดเกือบ ๑๕ ล้านคนทั่วทั้ง ประเทศ หากวิเคราะห์ลงลึกเห็นได้ว่า ร้อยละ ๘๐ ของคน จำนวนดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วอาศัยอยู่ในแถบภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ซึ่งคนเหล่านี้มี สัดส่วนรายได้เพียงแค่ร้อยละ ๑๙ ของรายได้รวมของคน ทั้งประเทศ^{๒๓} โดยในปัจจุบันความยากจนเป็นปัญหาสำคัญที่ รัฐต้องให้ความสนใจในการแก้ไขให้กับประชาชนอย่าง จริงจัง ซึ่งความยากจนมีมาตั้งแต่อดีตกาล แต่ความยากจนในอดีตยังไม่เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงเหมือน ดังเช่นปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางการค้า มีการกำหนดค่านิยมของสินค้าต่างๆที่มีการปลูกฝังแนวคิด ทุนนิยมแก่สังคมในเรื่องของการบริโภคนิยม ส่งผลให้ ประชาชนมีรายจ่ายที่สูงขึ้น ประกอบกับมีการวาง มาตรฐานค่าครองชีพโดยอาศัยวัฒนธรรมและประเพณี เป็นเครื่องกำหนด ทำให้คนที่มีฐานะยากจนและคนที่มี ฐานะร่ำรวยมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เพราะรายได้ของประชาชนไม่ได้เกิดการกระจายตัวอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านการครองชีพอย่างเห็นได้ ชัดคนส่วนใหญ่เริ่มสนใจตัวเองและเปรียบเทียบตนเอง กับผู้อื่น ตลอดจนเริ่มใส่ใจในความไม่เสมอภาคของตน เพราะคนยากจนขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร สินค้า และบริการ ไม่สามารถบำบัดความต้องการของ ตนเอง ทำให้ความเป็นอยู่ของคนยากจนกับคนรวยมีความห่างไกลออกไปทุกที จนในที่สุดคนบางกลุ่มจำต้องยอมรับสภาพที่ตนเป็นอยู่ ในขณะที่คนบางกลุ่มที่ไม่ ประสบความสำเร็จในชีวิตในการแสวงหาทรัพยากร สินค้าและบริการก็จำต้องดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก จนนำมาสู่สถานการณ์ความยากจนที่มากยิ่งขึ้นปัญหาความยากจนของประเทศไทยไม่ใช่เป็น แค่เรื่องความสามารถของคนยากจน แต่เป็นปัญหา ของคนรวยและคนชั้นกลางที่อับจนทางปัญญาและ จิตสำนึก มองแต่ประโยชน์ส่วนตัวระยะสั้น ไม่รู้จักมอง การณไกล ไม่รู้จักการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูประบบภาษีอากรการเงินการ ธนาการ และการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมด้าน

^{๒๓} มูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐, หน้า

ต่างๆ เพื่อให้คนส่วนใหญ่มีความรู้สามารถพัฒนา อาชีพ มีรายได้ มีอำนาจซื้อเพิ่ม^{๒๔} ความยากจนเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ใช่เฉพาะแต่ คนที่มีความขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้าง ที่เกิดจากความขัดสนใจหลายด้านที่มีผลทำให้ขาด ศักยภาพในการดำรงชีวิต ทั้งขาดการศึกษาหรือได้รับ การศึกษาน้อย การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกิน หรือมี ที่ดินทำกินขนาดเล็ก การขาดการรวมกลุ่มและมีส่วน ร่วมทางการเมือง การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ในการ ประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาระการพึ่งพาสูงและไม่ สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและความช่วยเหลือต่าง ๆ อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม^{๒๕}

วิทยากร เชียงกุล กำหนดสภาพเงื่อนไขของความยากจน ไว้ดังนี้

๑. ขาดแคลนปัจจัยการผลิตและปัจจัยการยังชีพที่เหมาะสม เช่น ไม่มีที่ดินหรือมีน้อย ที่ดินไม่ดี ขาดน้ำ ไม่มีเงินทุน ไม่มีอุปกรณ์การผลิตของตนเอง ต้องกู้หนี้ยืมสิน ต้องเช่า ต้นทุนสูง ประสิทธิภาพต่ำ ผลตอบแทนต่ำ มี ป่า ทะเล สภาพแวดล้อมถูกทำลายไม่สามารถที่จะหา อาหารจากธรรมชาติหรือผลิตเองได้เหมือนในอดีต

๒. ไม่ได้รับการศึกษาอบรมชนิดที่จะช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต การมีงานทำและวิถีชีวิตที่ เหมาะสม ส่วนใหญ่คือหัวหน้าครอบครัวได้รับการศึกษา ต่ำระดับลูกหลานที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นมาน้อย ก็มักเป็นการศึกษาแบบสามัญที่ใช้แก้ปัญหาแบบสามัญที่ใช้แก้ปัญหาหรือสร้างงานให้ตัวเองไม่ได้หากไม่มีใครจ้าง

๓. เป็นผู้เสียเปรียบจากระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผูกขาด การที่เกษตรกรไทยถูกชักจูงจากนโยบายการพัฒนาและเศรษฐกิจระบบตลาด เปลี่ยนวิธีการผลิตจากการปลูกข้าวและทำเกษตร ผสมผสาน เพื่อกินเพื่อใช้ มาเป็นการปลูกพืชเดี่ยวเพื่อ ขายทำให้ต้นทุนการผลิตเกษตรกรสูงขึ้น แต่ได้ผลตอบแทนต่ำ เพราะระบบพ่อค้าผูกขาดการเป็นหนี้เรื้อรัง และเสียดอกเบี้ยสูง การเสียเปรียบในเรื่องซื้อปัจจัย การผลิตแพงแต่ขายพืชผลได้ถูก

๔. เป็นผู้เสียเปรียบจากระบบความสัมพันธ์ทาง การเมืองแบบอำนาจนิยม การเล่นพวก และการฉ้อโกง เงินเป็นพระเจ้า เช่น ไปจับจองที่ดินก็มักจะเสียเปรียบถูก โกง ถูกไล่ที่ คนจนผู้มักจะ

^{๒๔} วิทยากร เชียงกุล, พัฒนาการแบบยั่งยืนกับการแก้ปัญหาคนจน, กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๗.

^{๒๕} คณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา, คณะกรรมการพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนของ ประชาชน, (ม.ป.พ, ๒๕๔๕).

มีความรู้บ้าง อำนาจต่อรองบ้าง ยิ่งเป็นผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบง่ายแทบทุกด้าน คนจนต้องจ่ายค่าบริการแพง กว่าคนอื่น ต้องจ่ายภาษีเถื่อน หรือ ค่านายหน้าให้กับผู้มีอำนาจมากกว่า และจ่ายภาษีทางอ้อมคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของพวกเขาในอัตราสูงกว่าคนอื่นๆ

๕. เป็นผู้เสียเปรียบและพ่ายแพ้ในระบบ โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมแบบทุนนิยมใหม่ ทั้งในด้านการผลิตและการบริโภค เช่น โครงการสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเขื่อนของรัฐ ทำให้ต้องอพยพสูญเสียที่ทำกิน ทำงานแข่งขันในระบบทุนนิยมสู้เขาไม่ได้ เพราะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กกว่า มีทุนน้อยกว่า มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการผลิตการตลาดน้อยกว่า ต้นทุนสูงกว่า ประสิทธิภาพต่ำกว่า ล้มละลาย ขาดทุน ตกราน ฯลฯ หรือในด้านการใช้ชีวิต การบริโภค ก็ปรับตัวไม่เป็น ไม่รู้จักอดออม บริโภคสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์ เช่น เหล้า บุหรี่ การเล่นเกม และการพนัน อื่นๆ ซื้อสินค้าเงินผ่อนหรือเป็นหนี้หลายต่อ แบบหมุน เงินไปใช้วันๆ ทำให้เสียดอกเบี้ยสูง ค่าใช้จ่ายในการ บริโภคสูงโดยไม่คุ้มค่า การเสียเปรียบและพ่ายแพ้ในเชิง โครงสร้างเช่นนี้เป็น การซ้ำเติมให้ผู้มีรายได้น้อยอยู่แล้ว ยิ่งจนซ้ำซากเรื้อรัง อย่างไม่มีทางออก

๖. เป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่ตกราน ขราภาพ พิการ เป็นเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้าที่ไม่มีคนดูแล ที่เหมาะสม เป็นหม้าย เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลลูกหลานมาก ฯลฯ โดยไม่มีงาน ทุนทรัพย์ ความสามารถที่จะหางาน รายได้ หรือความช่วยเหลือเพียงพอแก่การยังชีพในเกณฑ์ มาตรฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นได้สรุปสภาพเงื่อนไขของความยากจน มีปัจจัย หลายประการที่ทำให้เกิดปัญหาความยากจนขึ้น ทั้งปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตและปัจจัยการยังชีพ ที่ เหมาะสม การไม่ได้รับการศึกษาอบรมชนิดที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ความเสียเปรียบจากระบบ เศรษฐกิจที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่ตกราน ขราภาพ พิการ เป็นเด็กเร่ร่อน ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ และการแก้ปัญหา จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะถ้าปัจจัยต่างๆเหล่านี้ ยังคงอยู่ก็จะส่งผลให้ปัญหาความยากจนจะยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีก^{๒๖}

^{๒๖} วิทยากร เชียงกูล, พัฒนาการแบบยั่งยืนกับการแก้ปัญหาคนจน, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ เป็นผู้ที่ใช้นิยามนี้ในการอธิบายความยาก โดยแบ่งออกเป็น ๓ มิติ ดังนี้

๑. ความยากจนที่นิยมหรืออธิบายในมิติด้านการเงิน การอธิบายความยากจนในลักษณะนี้มีมานานแล้ว และยังได้รับความนิยมอยู่เสมอเนื่องจากให้ความชัดเจนเป็นรูปธรรม หลักคิดของมิตินี้จะเริ่มจากการหา “มาตรฐาน” การครองชีพขั้นพื้นฐานของแต่ละสังคมแล้วตีออกมาเป็นมูลค่าเรียกในนามที่รู้จักกันว่า “เส้นความ ยากจน” (Poverty Line) ผู้ใดมีรายได้ต่ำกว่าระดับนี้ ถือว่ายากจน เส้นความยากจน สามารถ นำไปใช้ในการระบุหาคนจนได้สะดวก แต่ก็ต้องไม่ลืมว่าสังคมหนึ่ง ๆ ต้องกำหนดเส้นความยากจนของตนเอง เพราะแต่ละสังคมย่อมมีความจำเป็นหรือมาตรฐานการครองชีพขั้นพื้นฐานไม่ เหมือนกัน อาทิในกรณีประเทศไทยเกณฑ์หรือเส้นความยากจนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีตัวเลข ดังนี้

๑.๑ เกณฑ์ความยากจนของกระทรวงสาธารณสุข (กรณีให้บัตรประกันสุขภาพ) โดยกำหนดไว้ที่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ บาท ต่อเดือนสำหรับคนโสด และต่ำกว่า ๒,๘๐๐ บาท ต่อเดือนสำหรับ ครอบครัว

๑.๒ เกณฑ์ความยากจนของกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งอยู่ในระบบข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) โดยระบุว่าครัวเรือนยากจนหมายถึงครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อปี

มีความพยายามเกิดขึ้นทุกยุคทุกสมัยที่จะกำหนดหาเส้นความยากจนที่สามารถสะท้อนคุณภาพชีวิตให้ได้อย่างครอบคลุม ถูกต้อง เป็นที่มาของแนวคิดความยากจนสมบูรณ์ (Absolute Poverty) ที่เป็นการพยายามนำเอามิติด้านสังคมมาเป็นฐานในการคิดด้วย การพัฒนาการ ในเรื่องนี้ยังคงมีต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

อย่างไรก็ตามความน่าเชื่อถือของระดับรายได้ตามเส้นความยากจนนี้ ไม่ได้ อยู่ที่ความครอบคลุม หรือความรัดกุมในการคำนวณตัวเลขเท่านั้น แต่เป็นคำถามที่ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของสังคมหนึ่ง ๆ มีความยุติธรรมเท่าเทียมให้ “คนจน” สามารถดิ้นรนเพื่อให้ ตนเองมีรายได้ที่สูงขึ้นได้โดยง่ายหรือไม่ต่างหาก กล่าวอีกนัยหนึ่งในภาษาทางเศรษฐศาสตร์ คือ สังคมมีกลไกการตลาดที่เสรีหรือไม่นั่นเอง ลองนึกดูว่า ถ้ามีคนบางคนมีระดับรายได้ที่พ้นผ่าน เส้นความยากจนไม่มากนักหรือได้รับการสงเคราะห์จนผ่าน เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าพวกเขาไม่ จนหรือจะไม่กลับไปจนได้อีก ประเด็นเหล่านี้นำมาซึ่งการอธิบายความยากจนในมิติที่กว้างขึ้น ได้แก่ มิติทางสังคม

๒. ความยากจนที่นิยามหรืออธิบายในมิติด้านสังคม ความยากจนในมิติด้านสังคมไม่ใช่สถานะของการมีรายได้ต่ำ แต่เป็นเรื่องของชีวิตที่มีความ “เสี่ยง” และ “ความด้อยโอกาส” โอกาสที่ว่ำนั้ คือ ในด้านการเข้าถึงสวัสดิการ เช่น ด้านการศึกษา หรือสุขภาพอนามัย คือ โอกาสในที่นี้ยังหมายรวมถึง โอกาสในแง่สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรอีกด้วย การขาดแคลนโอกาสและสิทธิดังกล่าวย่อมนำมาซึ่งความไม่มั่นคงในชีวิต เป็นความเสี่ยงที่ถือเป็น ความยากจนในมิติทางสังคม ในปัจจุบันมิตินี้ ยังได้ผนวกรวมความด้อยโอกาสทางการเมืองตาม แนวคิด ความไร้อำนาจ (Powerlessness) และความไร้สิทธิไร้เสียง (Voiceless) เข้าไว้ด้วยกัน

๓. ความยากจนที่นิยามหรืออธิบายด้วยมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการมองความยากจน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา) อย่างเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศในลักษณะที่ประเทศกำลังพัฒนา อาจไม่ได้รับความยุติธรรมจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ด้วยเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด จะมีการนำคำอธิบายความยากจนในมิตินี้มาใช้ในงานวิจัยไม่มากนัก

ในภาพรวม **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ** ได้สรุปมิติความยากจน ออกเป็น ๔ มิติ ได้แก่

๑. จนทรัพย์สิน เป็นความจนตามความหมายเดิม คือ มีรายได้ต่ำ ขาดวัตถุปัจจัย

๒. จนโอกาส คือ ไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึง บริการสาธารณสุข ไม่มีโอกาสและไม่มีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า ประปา ข่าวนสารและสื่อสาร และการคมนาคม ไม่มีสิทธิเข้าถึงหรือถูกตัดขาดจากฐานทรัพยากรของสังคม (เช่น ดิน น้ำ ป่า) จนโอกาสเป็นตัวแปรสำคัญที่จะนำไปสู่ความจนในมิติอื่น ๆ

๓. จนอำนาจ คือ ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียง ไร้อำนาจต่อรอง ไม่มีส่วนร่วมใน กระบวนการนโยบายและการตัดสินใจ มักจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้มีอำนาจเหนือกว่า ไม่ว่าอำนาจรัฐหรืออำนาจทุน “จนอำนาจ” เป็นมิติความจนเชิงการเมือง เป็นผลที่เกิดจาก ความสัมพันธ์ไม่เสมอภาคในสังคม หรือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนตั้งแต่ระดับมาจนถึง ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับครัวเรือน

๔. จนศักดิ์ศรี คือการที่ได้รับการดูถูกเหยียดหยาม ถูกเบียดขับ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนใหญ่ ไร้ศักดิ์ศรีในสายตาของคนอื่น ๆ ในสังคม ได้รับการปฏิบัติในสังคม อย่างไม่เสมอภาค เช่น การเหยียดผิว เหยียดเชื้อชาติ และเหยียดอาชีพ ฯลฯ เป็นต้น^{๒๗}

๒.๓.๓ สาเหตุของปัญหาความยากจนในประเทศไทย

จักรกฤษณ์ นรติผดุงการ ได้อธิบายสาเหตุของความยากจนไว้ดังนี้

๑. คนชนบทจำต้องทนเพราะท้องที่ที่เขาเกิดมานั้นแห้งแล้ง โภคทรัพย์ฝืดเคือง ห่วงไกล ความเจริญ โอกาสในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากการเกษตรมีน้อยมาก และโอกาสที่จะสร้างตัวเองจากพื้นฐานที่มีอยู่เหล่านั้แทบไม่มี หรือมีก็น้อยมากไม่สามารถเทียบเคียง กับคนในเมืองได้

๒. จำนวนคนที่ต้องใช้ที่ดินมีมากขึ้น แต่ที่ดินมี จำนวนเท่าเดิมในขณะที่แต่ละครอบครัว จะต้องรับภาระ เลี้ยงดูคนที่ทวีจำนวนมากขึ้น รายจ่ายก็ทวีจำนวนมากขึ้น

๓. ชาวชนบทผลิตสินค้าได้ไม่แน่นอน เพราะ ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ซึ่งมักให้โทษมากกว่า ให้คุณจึงหันไปหาเจ้าหนี้เงินกู้แทน

๔. ชาวชนบทขาดเงินทุนที่จำเป็นสำหรับการ ผลิตให้ได้ผลสูงสุดตามหลักวิทยาศาสตร์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพก็ไม่สมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตต่ำ

๕. ผลิตสินค้าแล้วได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่าถูก เอารัดเอาเปรียบด้วยวิธีการต่างๆ

๖. โครงการของรัฐเข้าไม่ถึงชนบท โครงการที่เข้าถึงชนบทก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหา รากฐานของชาวชนบทได้ หลายโครงการกลับเป็นการซ้ำเติมให้ชาว ชนบทต้องลำบากขึ้นไปอีก^{๒๘}

คณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งความยากจนในประเทศไทย จำแนก ได้ ๒ สาเหตุหลัก ดังนี้

๑. สาเหตุภายในตัวบุคคล กำหนดปัจจัยภายใน หรือ ปัจจัยภาคประชาชน ส่วนนี้คือสิ่งที่ประชาชนต้องสัมผัสและดำเนินการอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกชน ที่แต่ละคนมีไม่เหมือนกัน ดังนี้

^{๒๗} ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่๑, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา เศรษฐศาสตร์ การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า๔๗-๕๕.

^{๒๘} จักรกฤษณ์ นรติผดุงการ, แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาชนบทการวางแผนพัฒนาจังหวัด อำเภอบ้านลาด: ทฤษฎีและปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ: สารมวลชน, ๒๕๒๓), หน้า๔๓.

๑.๑ ปัญหาความยากจนในชนบท ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความยากจนที่สำคัญ คือ ปัญหาเรื่อง ต้นทุนการผลิต ชาติที่ดินทำกิน รวมถึงต้นทุนการผลิต อื่นๆที่มีราคาแพง ทำให้เกิดภาระหนี้สินตามมา การไม่รู้ช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า ทำให้ต้องอาศัยพึ่งพา พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น ทำให้ผลผลิตมีราคาตกต่ำ เพราะไม่มีอำนาจในการต่อรองราคามากเท่าที่ควรจะเป็น

๑.๒ การขาดความรู้และความสามารถในการดำเนินงานต่างๆ ทำให้ไม่สามารถที่จะหลุดพ้นจาก วัฏจักรแห่งความยากจนไปได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการจัดการที่ผิดพลาด ขาดการวางแผนและการจัดการที่ดี ขาดความรู้และเทคโนโลยีการผลิต ทำให้ผลผลิตไม่มีคุณภาพและได้ปริมาณน้อยส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำลง

๑.๓ วิถีชีวิตของแต่ละบุคคลก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ ทำให้เกิดปัญหาความยากจนได้ อาทิ ปัญหาด้านการขาด ศีลธรรมและคุณธรรม อบายมุขและยาเสพติด ค่านิยม ด้านการบริโภคนิยม ที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในการดำเนินชีวิต และปัญหาด้านสุขภาพอนามัยที่ส่งผลให้ มีภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงการประกอบอาชีพที่ทำได้ยากลำบากมากยิ่งขึ้น ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความยากจนทั้งสิ้น

๑.๔ ปัญหาความยากจนในเมือง คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือผู้ใช้แรงงานและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งประสบปัญหา ที่ทำให้เกิดความยากจน คือ การว่างงาน ซึ่งเป็นผลพวง มาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การถูกกดค่าแรง ตัดเงินเดือน ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ปัญหาด้านการขาด ความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ ทำให้มีข้อจำกัดในการหารายได้มาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจนตามมาในที่สุด

๒. สาเหตุภายนอกตัวบุคคล โดยพื้นฐานแล้วสมมติฐานของปัญหาความยากจนในประเทศไทยเกิดจากการกระจายอำนาจทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกันประการหนึ่ง และเกิดจากการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน^{๒๙}

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ได้กล่าวสาเหตุของความยากจนไว้ดังต่อไปนี้

๑. ท่าทีต่อชีวิต เป็นกลุ่มปัจจัยที่วางน้ำหนักไว้ที่ตัวบุคคล กล่าวคือ เป็นท่าทีทัศนคติของการมองโลกมองชีวิตของแต่ละคน คนที่เห็นว่าอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ถ้าใช้ความพยายามต่อสู้ ฝ่าฟัน ไม่ท้อถอย ตามหลักการผู้ล่งทุกข์ได้ด้วยความเพียร บุคคลผู้นั้นก็มีโอกาสที่จะ

^{๒๙} คณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา, คณะกรรมการพิจารณาการศึกษาการแก้ไขปัญหายากจนของ ประชาชน, (ม.ป.พ, ๒๕๔๕), หน้า๑๒.

บรรเทาความยากจนต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่ท้อถอย เหนื่อยหน่าย พ่ายแพ้ ไม่แก้ไข ลอยไหล ชีวิตไปติด บ่วงอกุศลกรรมต่าง ๆ คนประเภทนี้เองที่เป็นที่มาของคำว่า พวกโง่ จน เจ็บ แม้ว่า ปัญหาความยากจน โดยแท้จริงอาจจะเกิดจากสภาพสังคมโดยรวม แต่ผู้ที่มีอัตวิสัยและอัตวินัยสูง คือ มีเป้าหมายในชีวิต และความพยายามที่จะฝ่าฟันสภาพสังคม ก็จะมีชีวิตรอดได้ดีกว่าการปล่อยให้ชีวิตลอยไหลไปติดบ่วง อกุศลกรรมต่าง ๆ

๒. ปัจจัยการผลิตและการเข้าถึงทรัพยากรของสังคม การไม่มีที่ดินทำกิน การไม่สามารถ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า) การขาดแคลนเงินทุน ขาด แคลนเทคโนโลยี ทำให้ ศักยภาพการผลิตต่ำ ผลผลิตต่ำ หรือรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ ยิ่งผู้ที่เคยยังชีพ ด้วยการอาศัยน้ำและป่า ธรรมชาติ เมื่อถูกตัดขาดจากสิ่งเหล่านี้ แหล่งน้ำเหือดหาย ป่าไม้สิ้นสูญ ก็ยิ่ง ทำให้ยากจนมากขึ้น

๓. ความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจการเมือง และ สังคม ในความสัมพันธ์ไม่เสมอภาคนี้ คนได้เปรียบคือคนกลุ่มน้อยในสังคมที่มีทั้งอำนาจเศรษฐกิจ และการเมือง โดยสามารถควบคุมได้ทั้ง “ทุน” และอำนาจทางการเมือง เป็นกลุ่มที่สามารถใช้ กลไกตลาด และกลไกอำนาจทางการเมือง เพื่อดูดึงผลประโยชน์สู่ตนทำให้คนส่วนใหญ่ เสียเปรียบ เป็นที่มาของ ความจนและความด้อยโอกาสของคนจำนวนมาก เช่น ดูดซับรายได้ส่วน ใหญ่ของสังคม ความเติบโต ทางเศรษฐกิจจึงไปกระจุกตัวอยู่ที่คนเหล่านี้ ทำให้ช่องว่างระหว่างคน รวยกับคนจนห่างกันมาก คนส่วนน้อยของสังคมเหล่านี้ดูดดึงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทรัพยากรต่าง ๆ ของสังคมไปไว้ที่กลุ่มตนเอง ขณะที่คนจนเข้าไม่ถึงทรัพยากรเหล่านี้ ที่เคยเข้าถึงก็ถูกแย่งชิงเอา ไปเสียอีก เช่น น้ำ ก็ถูกระบบเขื่อน ไฟฟ้าแย่งชิงไปให้ภาคอุตสาหกรรมในเมือง ทำให้คนชนบทที่ เคยใช้ประโยชน์ ได้ประโยชน์น้อยลง เป็นต้น

นโยบายเน้นอุตสาหกรรมก็เป็นการทอดทิ้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ได้รับการส่งเสริม ได้รับการเอาใจใส่ แต่เกษตรกรรมถูกปล่อยทิ้ง ถูกละเลยให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ขณะที่สินค้า อุตสาหกรรมกลับได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจการเมืองและ สังคมที่ไม่เสมอภาค ทำให้เกิดความแตกต่างทางรายได้ กล่าวคือ คนกลุ่มน้อยอยู่ในสังคมที่มีอำนาจ

ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมที่เหนือกว่าจะดึงดูดความมั่งคั่งร่ำรวยเข้าสู่กลุ่มของตน ขณะที่คนด้อยโอกาส ด้อยโอกาสจะกลายเป็นคนที่จนซ้ำซากไม่มีที่สิ้นสุด^{๓๐}

ความยากจน “เพราะอะไร” แนวทางนี้อธิบายความยากจนทั้งเหตุและผลโดยรวมโดยมีฐานคิดกรอบต่าง ๆ เป็นฐานในการอธิบาย โดยเฉพาะในกรณีประเทศไทย

ประกาศ ปันตบแต่ง และคณะ ได้นำเสนอไว้ ๓ ฐานแนวคิดที่สำคัญดังนี้

๑. ฐานคิดความยากจน ตามทฤษฎีกระบวนการสร้างความเป็นสมัยใหม่ ฐานคิดนี้เสนอว่าความหมาย รวมทั้งสาเหตุของความยากจนมีความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาประเทศ กล่าวในอีกนัยหนึ่ง ปัญหาความยากจน คือปัญหาของการพัฒนา (ประเทศ) นั่นเอง สำหรับกรณีประเทศไทยเนื่องจากมีทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งไปในแนวทางการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความทันสมัยแบบตะวันตก ความยากจนถึงถูกกำหนด หรืออธิบายจากบริบทของการพัฒนาในลักษณะทิศทางการดังกล่าว ความยากจนจึง มักถูกมองว่าเป็นความล้มเหลวของบุคคลที่เกิดจากการขาดแคลนหรือความไม่เหมาะสมของ ความรู้ เทคโนโลยี การจัดการ เงินทุน จิตสำนึกผู้ประกอบการ รวมทั้งค่านิยมที่ขัดขวางการ พัฒนา จนมองว่าเป็น “วัฒนธรรมแห่งความยากจน” เลยทีเดียว และด้วยเหตุนี้ การแก้ไขความ ยากจนก็คือ การจัดหาจัดการเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว คล้ายกับการอธิบายความยากจนในมิติด้าน รายได้ ฐานคิดนี้ถูกโจมตีว่ามองความยากจนว่าเกิดจากความล้มเหลวของ “ตัวบุคคล” มากเกินไป ละเลยที่จะมองบริบททางเศรษฐกิจ - สังคม ที่ประสบอยู่ ข้อวิจารณ์นี้ นำมาซึ่งฐานคิดแบบที่ ๒

๒. ฐานคิดสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง เปรียบได้กับมุมมองในมิติทางสังคมของแนวทางแรก คือเน้นที่จะอธิบาย ความยากจนว่าเป็นผลจากความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของสังคมที่ไม่เอื้อต่อคนจนมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการเข้าถึงทรัพยากรสำคัญที่ใช้ในการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ปัญหาความยากจนในฐานคิดนี้ เป็นปัญหา ในเชิงโครงสร้างของสังคมเลยทีเดียว

๓. ฐานคิดกระแสชุมชนนิยม : จนอำนาจ จนโอกาส โดยใช้ “ชุมชน” เป็นกรอบในการมอง ฐานคิดนี้ กล่าวโทษว่าเศรษฐกิจ แบบตลาดและการส่งออกทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร

^{๓๐} ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔-๖๕.

ที่ชุมชนเคยเข้าถึงเพื่อการดำรงชีพ จนเกิด ความเสียหาย หรือสูญเสียการครอบครอง จนนำมาซึ่งความยากจนในที่สุดฐานคิดในเชิงนี้ หมายถึงรวมถึงการคุ้มครองทรัพยากรโดย “รัฐ” ด้วย^{๓๑}

๒.๓.๔ แนวทางการแก้ไขความยากจน

เนื่องจากปัญหาความยากจนเกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยมผูกขาดที่ด้อยพัฒนา ไม่ใช่แค่เรื่องการศึกษาที่ประชาชนยังมีการศึกษาต่ำหรือรายได้ต่ำเท่านั้น การจะแก้ไขปัญหความยากจนให้ได้ผล ต้องแก้ไขเงื่อนไขของความยากจนทั้ง ๖ ข้อ ให้ได้อย่างเชื่อมโยงกันทั้งระบบโครงสร้าง ไม่ใช่แค่เขาแค่ทำโครงการเป็นส่วนๆ เช่น พักหนี้เกษตรกร กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารคนจน เป็นต้น ซึ่งจะแก้ไขได้เพียงเฉพาะหน้าสั้นๆ อาจช่วยได้เฉพาะบางคน แต่ไม่อาจแก้ไขปัญหาคอนจนได้ทั้งหมด สิ่งที่ต้องทำคือ

๑) ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมเช่น การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปการเกษตร การปฏิรูประบบการคลัง การเงิน การภาษีอากร เพื่อเก็บภาษีคนรวย ไปช่วยพัฒนาคนจน การปฏิรูปการศึกษา สาธารณสุข สื่อสารมวลชน ปฏิรูปทางการเมือง และปฏิรูปทางสังคมด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดโครงสร้างการเป็นเจ้าของและการควบคุมปัจจัยการผลิตใหม่ ที่มีความเป็นธรรม เป็นอธิปไตย และมีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาสหกรณ์ องค์กรชุมชน บริษัทมหาชน การแข่งขันเสรีแทนระบบทุนนิยมผูกขาด

๒) เปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศจากที่เน้นการพึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศเป็นสัดส่วนสูงเกินไป มาเน้นการพัฒนาคน การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากร และการตลาดภายในประเทศ และเลือกที่จะลงทุนกับการค้าต่างประเทศ เฉพาะที่จำเป็นและคนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ เปลี่ยนนโยบายจากที่เคยเน้นความเติบโตของสินค้าบริการของของประเทศโดยรวม มาเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนส่วนใหญ่

๓) พัฒนาระบบประกันสังคม สวัสดิการสังคมในระดับประเทศ และสวัสดิการชุมชนในระดับท้องถิ่น ให้เกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมถึงทุกส่วนในสังคม

๒.๓.๕ ทิศทางการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย

ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้น ส่งผลให้หลากหลายเวทีทางวิชาการต่างมีการถกเถียงถึงประเด็นทางออกและแนะแนวทิศทางการเดินทางต่อไปของประเทศไทย สำนักข่าวแห่งชาติได้ติดตามการเสวนาวิชาการเรื่อง การคุ้มครองคนยากจน กลไกการคุ้มครองทางสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีประสิทธิภาพในประเทศไทยหรือไม่ จัดขึ้นโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^{๓๑} ประภาส ปิ่นตบแต่ง, สิริพรรณ นกสวน, เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, Redistribution (politics of) (การเมืองของการกระจายทรัพยากร) ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย, บก. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

ในงานเสวนาได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาคะยากจนของประเทศไทยว่า ปัญหาดังกล่าว เป็นสิ่งที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และในวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นในครั้งนี้นี้ ก็จะมีผลกระทบต่อทุกภาค ส่วนในสังคม โดยเฉพาะคนในชุมชน ที่ผ่านการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจของไทยมักมุ่งเน้นด้วยการขยายความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ถือเป็นนโยบายที่แก้ไขปัญหามาระยะสั้น เช่น การช่วยเหลือด้านเงินกู้ ทำให้ปัญหาคะยากจนไม่สามารถหมดไปได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหายั่งยืน จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า ตัวอย่างเช่นการให้การสนับสนุนการรักษาพยาบาลฟรี รวมทั้งนโยบายใน ลักษณะนี้ให้มากขึ้น

ดร. สมชัย จิตสุชน ผู้อำนวยการวิจัยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและการกระจาย รายได้ (TDRI) วิเคราะห์ปัญหาคะยากจนของคนไทยในปัจจุบันว่า จากการสำรวจของสำนักงาน สถิติแห่งชาติ ที่มีการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนเรื่องภาวะการเปลี่ยนแปลงของคนจนตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ถึงปี ๒๕๕๐ พบว่า ภาวะกะยากจนของคนไทยมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เช่น ในปี ๒๕๔๘ พบว่ามีคนจนอยู่ที่ ๑,๖๕๔ ครัวเรือน ในปี ๒๕๔๙ คนจนลดลงเหลือ ๙๕๑ ครัวเรือน และปี ๒๕๕๐ เหลือเพียง ๖๔๐ ครัวเรือน เมื่อมองจำนวนตัวเลขจะเห็นว่าลดลง แต่จะเห็นได้ว่าจำนวนคนที่เคยจน แล้วเลิกจนแล้วนั้นกลับมาจนอีกครั้ง รวมถึงคนจนที่ไม่เคยจนแต่กลับมาจน จะเห็นได้ว่ามีจำนวนมาก

แสดงว่าอัตรากะยากจนของไทยต่อครัวเรือนยังมีอยู่สูง และมีภาวะการเปลี่ยนแปลง บ่อยครั้ง ปัญหานี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้น โดยพบว่าคนชนบทมีภาวะเงินเฟ้อที่รุนแรงกว่าคนเมือง ซึ่งชนบทถือเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ (ร้อยละ ๘๘) ดังนั้นจึงเป็น ประเด็นที่ว่าหากภาวะเงินเฟ้อในกลุ่มคนชุมชนมีมาก ย่อมส่งผลต่อการขับเคลื่อนประเทศไทยให้ เดินหน้าต่อไปลำบากมากขึ้น ในการเสวนาจึงมีการเสนอแนวทางแก้ไขว่าต้องมีการกระจายความ ช่วยเหลือลงไปสู่ภาคชนบทให้มากขึ้น เช่น เดิมทีรัฐบาลจัดทำ ๖ มาตรการ ๖ เดือนเพื่อช่วยเหลือ ภาคประชาชนนั้น ถือเป็นเรื่องที่ดี หากแต่ ดร. สมชัยแนะนำว่า ควรต้องเพิ่มมาตรการที่เข้าถึงชนบท เพื่อเป็นการให้สิทธิโดยเท่าเทียมกันมากขึ้น

นางสุวรรณณี คำมั่น รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ยืนยันที่ผ่านมารัฐได้ให้การช่วยเหลือหลายด้าน เช่น ให้การศึกษาปีในภาคบังคับ การรักษาพยาบาลฟรี และด้านประกันสังคม แต่ก็ยอมรับว่า ปัจจุบันยังคงมีปัญหาในเรื่องของ การคัดกรองกลุ่มคน และการเข้าถึงกลุ่มคนที่พบว่ายากลำบาก และไม่ทั่วถึงปัญหาคือเมื่อมี การให้ความช่วยเหลือใดใด และต้องมีกระบวนการคัดกรองกลุ่มคน พบว่าบางคนไม่กล้าที่จะแสดงตน

เนื่องจากเป็นหนี้ในระบบ นอกจากนี้ในภาพรวม รัฐมีข้อมูลเป็นตัวเลขทำให้ไม่สามารถลงลึกไปถึงกลุ่มประชากร หากแต่ในส่วนของจังหวัดชุมชนจะรู้ข้อมูลของตนได้ดีกว่า รวมถึงการแก้ไขปัญหาโดยกลุ่มชุมชนจะเป็นไปได้ง่ายเพราะความต้องการของแต่ละชุมชนเองก็แตกต่างกันไป

ดังนั้น ในปี ๒๕๕๒ รัฐบาลจึงมีนโยบายต่อเนื่อง คือ มีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาจังหวัดและ SML โดยใช้เกณฑ์ชี้วัด คือ

๑) จากกระจายงบประมาณให้เท่ากันทุกจังหวัดหรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐ ทุกจังหวัด

๒) กระจายรายได้ตามความผูกพันของครัวเรือน คือ ครัวเรือนยากจนมากจะได้งบประมาณสนับสนุนมาก

๓) ด้านรายได้ที่หากมีรายได้น้อยจะได้รับงบมาก

ทั้ง ๓ ปัจจัยจะเป็นตัวกำหนดว่าจังหวัดไหนควรได้เท่าไร เพื่อให้เกิดความสมดุลในการจัดสรรงบประมาณซึ่งงบประมาณเหล่านั้นจะนำไปช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละจังหวัดเอง

การจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เกิดการดูแลกันเองในปีหน้า นี้จะเป็นประโยชน์มากขึ้น จังหวัดต่างๆ สามารถเป็นจุดศูนย์กลาง เพื่อเชื่อมโยงกับส่วนราชการส่วนกลาง และท้องถิ่นกันเอง ซึ่งถือเป็นการประสานกลการที่ดี และดูแลประชากรได้ทั่วถึงที่สุดทางเหนือ หากแต่งบประมาณเหล่านี้ไม่ใช่แค่แจกเอาเงินไปให้ แต่ต้องอยู่ที่ความตั้งใจ ความใส่ใจ จิตสาธารณะ หากแต่เงินเป็นคำตอบสุดท้าย นางสาวรณิ กล่าว

ทั้งหมดนี้คือแนวทางที่นักวิชาการและหน่วยงานของภาครัฐร่วมกันหาหรือเพื่อทางออกในการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่ต้องยอมรับว่าประเทศไทยมีกลุ่มคนที่ยากจนเป็นจำนวนมาก และเป็น การขับเคลื่อนประเทศที่ดีที่สุด คือการยกระดับคนในสังคมให้มีความเท่าเทียมกันหากไม่สามารถทำได้ การพัฒนาประเทศก็จะถดถอยลงด้วยเช่นกัน^{๓๒}

สรุปว่า ความยากจน นั้น คนจนส่วนใหญ่คือความท้อแท้ต่อชีวิตไม่ต่อสู้ ฝ่าฟัน ท้อถอย เป็นคนจนที่มีรายได้ต่ำขาดวัตถุปัจจัยในการประกอบอาชีพในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หากคนจนรู้จักการแก้ไขควรแก้ไขความยากจนของตนตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นหนทางที่จะนำพาให้ครัวเรือนยากจนหลุดพ้นจากความจนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น

^{๓๒} ชูชาติ เทตสีแดง, สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, “เอกสารราชการ กำหนดกรอบการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย”, กรุงเทพมหานคร: สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๐.

ควรเสนอกระบวนการแก้ไขแก่กลุ่มบุคคลผู้ประสบปัญหาความยากจนเหล่านั้นคือปรับแนวคิดกับความคิดของคนเหล่านั้นก่อน เพื่อให้กำลังใจในการดำรงชีวิตให้หลุดพ้นจากความยากจน

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวแสดงทัศนะ และให้ความหมาย เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ มีนัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวสรุปจากการประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานใน วโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ มีใจความดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรเห็นความเสี่ยงของเศรษฐกิจสังคมไทยที่พึ่งพิงปัจจัยภายนอกสูง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว จึงทรงเตือนให้พสกนิกรตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และทรงเน้นย้ำว่า การพัฒนาต้องเริ่มจากการ “พึ่งตนเอง” สร้างพื้นฐานให้พอมี พอกิน พอใช้ ด้วยวิธีการประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการให้ได้ก่อน โดยต้องรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบรู้ รอบคอบระมัดระวัง และ“ทำตามลำดับขั้นตอน” สู่การ “ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ” เมื่อพัฒนาตนเองและชุมชนให้เข้มแข็งแล้ว จะได้ “พัฒนาเครือข่ายเชื่อมสู่สังคมภายนอกอย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน” ต่อไป

โดยที่องค์ประกอบของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัตินำสู่ความ สมดุลอันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จักอ่อน จืด แข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จัก เลื่อนนำสิ่งที่ดีและ เหมาะสมมาประยุกต์ใช้”

๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถ บริหารความเสี่ยงปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียง นั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้

๑) มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชน ที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจน การฝึก จิต ช่มใจของตนเอง

๒) ใช้หลักวิชา ความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในขั้น การวางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

๓) ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ^{๓๓}

กาญจนา บุญยัง และคณะ ได้กล่าวสรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด โดยความพอเพียง จะต้อง ประกอบด้วย ๓ ลักษณะ คือ ความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเตรียมพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายใน เงื่อนไขในการดำเนิน กิจกรรมใดๆ ให้อยู่ใน ความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้ง ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ผนวกกับ คุณธรรม (จิตใจมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต และเพียร อดทน ปัญญา) เพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ ความรู้/เทคโนโลยี^{๓๔}

^{๓๓} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง", พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ที่ ๘-๑๐.

^{๓๔} กาญจนา บุญยัง และคณะ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล, รายงานวิจัย, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

นอกจากนี้ กาญจนา บุญยัง และคณะ ยังได้กล่าวสรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้วิเคราะห์ความหมายของปรัชญาของ เศรษฐกิจ พอเพียง โดยใช้วิธีการจำแนกวิเคราะห์ (Parsing) ซึ่งเป็นหลักวิธีทางตรรกศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจ สร้างความเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีดังกล่าว ได้ข้อสรุปว่า ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบอย่างสมบูรณ์ที่จะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา กรอบทาง เศรษฐศาสตร์ได้ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๕ ส่วน กล่าวคือ

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมี พื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้น จากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดย เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิง ระบบ เน้นการรอดพ้นจากวิกฤติในแต่ละช่วงเวลาเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาทั้งใน มิติทาง ธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความ เปลี่ยนแปลง รวมทั้งนโยบาย วิธีการพัฒนา และผลที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ และ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

๓. ค่านิยม ความพอเพียงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานไปสู่ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภายนอกได้ ซึ่งความพอเพียง หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำซึ่ง ประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีใน ตัว ดังนี้

๓.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป ในมิติ ต่างๆ ของการกระทำ เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ เพื่อนำไปสู่ความสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง และหมายความรวมถึงการพึ่งตนเองและการมีชีวิตที่เรียบง่าย

๓.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น จากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบและยังรวมถึงการสะสมความรู้และประสบการณ์ ความสามารถในการ วิเคราะห์การรู้จักตนเอง การมองการณ์ไกลตลอดจนมีความเมตตาเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น

๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล มาจากความสามารถในการพึ่งตนเองและควมมีวินัยในตนเอง ภายใต้ข้อจำกัด ของความรู้ที่มีอยู่ และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยงเชิงพลวัต จึงจะนับได้ว่าเป็นความพอเพียงที่สมบูรณ์

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจ การกระทำและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ กล่าวคือ

๔.๑ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และ ความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย การพัฒนาคนให้เป็นทั้งคนเก่ง และคนดี มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอันจะต้องเสริมสร้างใน ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรมตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม และ ๒) ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต เน้นความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบ

๕. แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างกว้างขวางทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมความรู้ เทคโนโลยี และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ

๕.๑ ความพอเพียง เป็นวิธีการที่คำนึงถึงความสมดุล พอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การกระทำที่ก่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง

๕.๒ ความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุลในทุกด้าน ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้/เทคโนโลยี ในขณะเดียวกันความสมดุลของการกระทำทั้ง เหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาของทุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญา รวมทั้งความพร้อม รองรับต่อการเปลี่ยนแปลง ต่อผลกระทบในด้านต่างๆ^{๓๕}

สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตที่เหมาะสมให้คนในทุกระดับ ตั้งแต่ตนเอง ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ เพื่อปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตไปได้โดยทางสายกลาง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้และมีเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ พึ่งพาตัวเองได้ คือ ให้มีความพอเพียงในตัวเอง ให้มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ ทั้งเป็นหลักปรัชญาที่มีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ทุกๆ คนได้รับการสั่งสมอบรมมาอยู่แล้ว

๒.๔.๒ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวสรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

ปิตินซ์ ไสลบาท ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า คำว่า “เศรษฐกิจ พอเพียง” นี้มีความหมายว่า “เป็นวิธีการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียว แต่ต้องคิดที่จะผลิตสินค้าและบริการเพื่อตนเองได้บริโภคด้วย นอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและ พอใจการ บริโภค พร้อมกันนั้นก็ร่วมมือกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ และให้ประสานงานกับเอกชนภายนอกด้วย เพื่อ ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งขึ้นอีก^{๓๖}

^{๓๕} กาญจนา บุญยัง และคณะ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล, หน้า ๑๐-๑๔.

^{๓๖} ปิตินซ์ไสลบาท, "การจัดการฐานทรัพยากรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษานานาผายตำบลหัวเรือ อำเภอบึงพรม จังหวัดมหาสารคาม", วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๕๐ ,).

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชนว่า ถ้า สังคมไทยทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึง เราสามารถจัดความยากจนของคนทั่ว ประเทศ พร้อมๆ กับสร้างฐานทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ความเข้มแข็งที่เป็นพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจใน ระดับบนมั่นคงและยั่งยืน เศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ มีความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน เพราะฉะนั้น เศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจพื้นฐานก็อย่างเดียวกัน เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียงมีความรักพอเพียง มี ปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญเมื่อ พูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของ สังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ ลักษณะพื้นฐาน ๕ ประการของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน

๒. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน

๓. มีบูรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดดๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป

๔. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง

๕. การจัดการและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน ทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง^{๓๗}

^{๓๗} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์กร พรินติ้งเซนเตอร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐-๒๒.

ในทัศนะของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในการประชุมชี้แจง แนวทางการบริหารประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้ประชาชน ได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็นเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งในระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ การพัฒนาต้องเริ่มจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน การที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ เราต้องรู้จักประมาณตน และทำทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาท สิ่งเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราต่อไปด้วย หลักการสำคัญของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง” เป็นหลักการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่จะทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบร้อน ไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักการเลือกสรร และการใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวัง มีความพอดี พอเหมาะ พอควร ซึ่ง ใช้คำสรุปรวมว่า “พอเพียง”^{๓๘}

ในทัศนะของ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ที่ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจ พอเพียง ในการสัมมนาเรื่องเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ที่ “ทางสายกลาง” ไม่สุดโต่งซึ่งมีอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ พราหมณ์ ฮินดู อิสลาม และศาสนาซิกข์ การใช้ชีวิตนั้น อย่าสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง แต่ให้อยู่ในทางสายกลาง เช่น การใช้เงินระดับบุคคล นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือครูก็ดี ใช้ให้พอเพียง พอประมาณ หากสุดโต่งข้างหนึ่งคือ ตระหนี่หรือขี้เหนียว ตระหนี่ก็คือไม่ใช้เงิน แม้ว่าจำเป็นต้องใช้เงินก็ไม่ยอมใช้ แล้วไปสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง คนในครอบครัว หรือคนในโรงเรียน ส่วนสุดโต่งอีกด้านคือ ฟุ้งเฟ้อ ฟูมเฟื่อย ใช้เงินใน สิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ และไม่มีเหตุผลความจำเป็นต้องใช้ เห็นเขามีก็อยากมีตามเขา เขามีเงินเป็นแสนเป็นล้าน เราจะไปมีตามเขาได้อย่างไร ในเมื่อเงินเดือนเราหมื่นสองหมื่น ซึ่งปรัชญาฯ นี้ต้องการสอนเราว่า การที่จะใช้ชีวิต ใช้เงินทอง หรือตัดสินใจบริหารโรงเรียน ต้องวางอยู่บนความพอเพียง^{๓๙}

^{๓๘} พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์, อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จาก, *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ* , หน้า ๑๒-๑๓.

^{๓๙} นายแพทย์เกษม วัฒนชัย, อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, จาก*ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ* , หน้า ๑๒-๑๓.

ในทัศนะของ ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ที่ได้อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า การ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในประเทศ จะต้องมีการใช้อย่างสมดุล หมายถึง การขุดค้นทรัพยากรเพื่อใช้ในการผลิต จะไม่ทำให้มีผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนเช่น ควรหลีกเลี่ยงการสร้างมลภาวะ น้ำเน่า เสีย หรืออากาศเป็นฝุ่นละอองในชุมชน เป็นต้น ควรใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และป้องกันรักษามิให้มี ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในเชิงลบ และดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ยังได้กล่าวสรุปหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่าง น่าสนใจดังนี้

๑) ให้เดินทางสายกลาง ประชาชนควรบริโภคสินค้าหรือบริการเท่าที่ทรัพยากรในประเทศจะเอื้ออำนวยหรือผลิตได้

๒) ภายในประเทศจะต้องป้องกันตัว และปรับตัวให้อยู่รอดจากภาวะไม่สมดุล ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น สินค้าขาดตลาดทั่วโลก หรือเศรษฐกิจในยุโรปอ่อนแอ เป็นต้น

๓) ธุรกิจ จะต้องช่วยรักษาทรัพยากรและไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของโลก เช่น การปล่อย ภาวะเรือนกระจก ควรใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง พึงระลึกไว้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายถึง การอยู่อย่างปลีกวิเวกโดยไม่ทำการค้าขายกับต่างประเทศ เศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนให้นุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เหลือไว้คู่กับโลกอย่างยั่งยืน^{๔๐}

โดยความคิดเห็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ มีความตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลัก วิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทาง เศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการ เดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้อง

^{๔๐} Chirayu Isarangkun Na Ayuthaya, *His Majesty the King and the Royal Initiatives towards Balancing Thailand's Development*, Translated by Sawanee Nivasabutr, (Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs, n.d.), p. 4-5.

ด้วย ก็จะเกิด ความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด ดังเห็นได้ ที่อารยประเทศ หลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้^{๔๑}

ทั้งนี้ อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา ได้อธิบายถึงคำว่า “พอ” ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ พอมี พอกิน ขั้นแรกเป็นการผลิตเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังข้อความที่ว่า “กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน” พึ่งเงินให้น้อยที่สุดเพราะเป็นสิ่งหายาก โดย เริ่มจากการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อจะได้เห็นส่วนที่เป็นรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย เกินความพอดี เกินความ ต้องการ จะได้หาทางแก้ไขด้วยการลดในส่วนนั้นๆ และอะไรที่สามารถผลิตได้เอง ก็ลอง ผลิตดู เช่น การ ปลูกผักสวนครัวในบ้าน การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ไว้กินไข่ การทำปุ๋ยชีวภาพจากวัสดุ เหลือใช้ในบ้านแทนการ ซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และการทำสบู่เหลวไว้ใช้เอง เป็นต้น ซึ่งบุคคลทุกกลุ่ม อาชีพสามารถทำได้ ถ้าเป็น เกษตรกรก็หาทางบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่เป็นหลัก คนเรา ถ้าไม่โลภมาก ชีวิตก็มีความสุข ยิ่งปลดหนี้ได้ ความสุขก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

ขั้นที่ ๒ อยู่ดี กินดี เป็นขั้นของการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนและในสังคมใกล้เคียงเข้าด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดพลัง ก่อให้เกิดการผลิต เพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจชุมชน ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้าน การตลาด การแปรรูปวัตถุดิบของชุมชนให้เป็นสินค้าของชุมชน ให้เป็นสินค้าและบริการเพื่อหารายได้ เพิ่มขึ้น เช่น ผลผลิตของข้าวแปรรูปเป็นโจ๊กของสำเร็จรูป การนำสมุนไพรที่ปลูกได้มาอบแห้งบรรจุ แคปซูล การทำปุ๋ย อัดเม็ดชีวภาพ ปุ๋ยน้ำ และสารไล่แมลงบรรจุขวด เป็นต้น ซึ่งการจะทำเช่นนี้ได้ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่ม ให้เข้มแข็งมีการสร้างเครือข่ายของการพัฒนา และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้สูงขึ้น

ขั้นที่ ๓ มั่งมี ศรีสุข ขั้นนี้เป็นการดำเนินธุรกิจชุมชนที่เกิดจากพลังสร้างสรรค์ จากเครือข่าย สหกรณ์ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมผลิต และการจำหน่ายเพื่อก่อให้เกิดอำนาจในการ ต่อรองในทุกๆ เรื่อง โดยประชาชนในชุมชนและในสังคมเป็นเจ้าของปัจจัย การผลิตเอง เช่นเป็นเจ้าของ โรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โรงสีกลาง กิจการขนส่ง และเจ้าของตลาดกลาง การเกษตร เป็นต้น จะได้สามารถ กำหนดราคาสินค้าและบริการได้เอง อันจะนำไปสู่ความมั่งมี ศรีสุข

^{๔๑} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ, อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , ...สู่การปฏิบัติ , หน้า ๑๒๕.

ในที่สุด และเป็นความมั่งมี ความสุขที่ ยั่งยืนด้วย เพราะใช้หลักการพึ่งตนเอง และการช่วยเหลือ
เกื้อกูลกัน บนฐานของความไม่มีหนี้สิน^{๔๒}

ในทัศนะของ ประสิทธิ์ ทองอ่อน ที่ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งอธิบายถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

๑. มองอย่างวัตถุวิสัย ด้านภายนอก ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอตามอัตภาพ หมายถึง
การพึ่งตนเอง

๒. มองอย่างจิตวิสัย ด้านภายในจิตใจ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเงิน
เป็นล้านๆก็ไม่เพียงพอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต

นอกจากนี้ ประสิทธิ์ ทองอ่อน ยังได้กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
ว่า มีความสอดคล้องกับธัมมิกสังคมของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเน้นในเรื่องของจิตใจมากกว่ารูปธรรม
ด้านเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธของอ.เอฟ.ซูเมกเกอร์ ที่เน้นเรื่องความ
พอเพียงทางเทคโนโลยีในระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญของคนมากกว่าผลผลิต เป้าหมายที่สำคัญ
ของ เศรษฐกิจพอเพียง ก็คือต้องการให้ประชาชน หรือชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ สร้างรากฐานที่
เข้มแข็ง และมั่นคง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่แค่สร้าง
ความมั่นคงทาง วัตถุหรือทางกายให้คนพอมีพอกินเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิต
ดังนั้นเศรษฐกิจ พอเพียงจึงเป็นทางเลือกที่ควรนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมีนัยที่สำคัญ^{๔๓}

สรุปได้ว่า ความหมายของหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล
รวมถึงความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ที่เพียงพอต่อการมีผลกระทบใดๆ อันที่เกิดจาก
การเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความ
ระมัดระวังอย่างยิ่งใน การนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการในทุกขั้นตอน
และในขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของ
รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจใน ทุกระดับซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายการพัฒนา

^{๔๒} อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา, “ศาสตร์แห่งธรรมิกราชา สร้างคุณค่าแห่งชีวิต” นิตยสารข่าว
ทางเดิน, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๔๙ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๓), หน้า ๕๑-๕๒.

^{๔๓} ประสิทธิ์ ทองอ่อน, “เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธศาสตร์”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏ สุรินทร์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

ประเทศ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและ ความรอบคอบ มีความพอเพียงพอเหมาะพอดี

๒.๔.๓ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ

ทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึกมีความศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติ ด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนใน ครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด ละ เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่ารู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม^{๔๔}

ตัวอย่างความพอเพียง เช่น ถ้ามีกระเป๋าถืออยู่ ๔ ใบ แต่อยากซื้อใบที่ ๕ ต้องคำนึงถึงหลัก สำคัญในองค์ประกอบของปรัชญาฯ คือพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน หากซื้อแล้วต้องพิจารณา ว่ามีเงินพอใช้ถึงสิ้นเดือนหรือไม่ หากไม่พอแสดงว่าภูมิคุ้มกันบกพร่องจึงไม่ควรซื้อกระเป๋า แต่หากมี เงินเดือนมากพอ ไม่เดือดร้อน และจำเป็นต้องใช้ ก็สามารถซื้อได้แต่ราคาต้องเหมาะสมด้วย หรือหาก ครอบครัวมีปัญหาเรื่องเป็นหนี้ ต้องไปดูเหตุปัจจัยของการเป็นหนี้ ทั้งที่ควบคุมได้และ

^{๔๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง , หน้าที่ ๑๑.

ควบคุมไม่ได้ โดย ลงบัญชีแบ่งประเภทรายรับรายจ่าย หากรายจ่ายใดสามารถควบคุมได้และเป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ก็ให้ ลดหรือยกเลิกไป เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่หรือสิ่งของที่เป็นอบายมุขทิ้งปวง

ความพอเพียงในชุมชน แนวทางปฏิบัติ คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้รัก สามัคคีสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชนการช่วยเหลือรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเหมาะสม

ตัวอย่างความพอเพียงในชุมชน คนในชุมชนร่วมกันศึกษาข้อมูลในชุมชนเพื่อให้รู้จักตัวเอง ชุมชน ทรัพยากรในชุมชน โลกภายนอก และรู้สาเหตุปัญหา ที่มาของผลกระทบต่างๆ แล้วร่วมกันหาวิธี แก้ปัญหาและวางแผนป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงพัฒนาสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ เช่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ แล้ว นำมาต่อยอดเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนในทางที่ดี ขึ้น ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชนให้มีความ “รู้รัก สามัคคี” มีความรอบรู้ที่ เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน รอบคอบมีความเพียร มีสติปัญญา และที่สำคัญคือมีความสุขบน ความพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่โลภ ไม่ติดการพนัน ไม่เป็นหนี้ ไม่ลุ่มหลงอบายมุขดังตัวอย่างที่เกิดขึ้น ในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ชุมชนที่ไม่ปฏิบัติเช่นนี้ก็ไปไม่รอด ตรงข้ามกับชุมชนที่ปฏิบัติตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถคงความเข้มแข็งและยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง^{๔๕}

ความพอเพียงระดับประเทศ แนวทางปฏิบัติ เน้นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้มีความรู้และคุณธรรมในการ ดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดความพอเพียง นำสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบไป^{๔๖}

ตัวอย่างความพอเพียง เช่น การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศและการเปิดเสรีควรกระทำ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยเน้นการเพิ่มภูมิคุ้มกันและเสริมสร้างทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าที่ ๑๒.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าที่ ๑๔-๑๕.

ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคีความรู้ ความเพียร ความอดทน เกื้อกูล แบ่งปัน ความซื่อสัตย์และความกตัญญูให้กว้างขวาง การดำเนินนโยบายการเงินการคลังและการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ต้องดำเนินการอย่างรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง คำนึงถึงความพอประมาณ คำนึงถึงคุณค่า มีเหตุผล โปร่งใส สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และพอดีกับทรัพยากร รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชนองค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักการแห่งความ พอเพียง รู้รัก สามัคคีไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ในที่สุด^{๔๗}

๒.๔.๔ การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อธิบายถึงการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง โดยเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมี ๒ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ พออยู่ พอมี พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น

รูปแบบที่ ๒ เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็น

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าที่ ๒๐-๒๑.

รูปธรรม คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงใน ทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีทางสายกลาง ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดย เงื่อนไข ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) เงื่อนไข คุณธรรม (ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน) จะนำพาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนได้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น ต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ กระทำนั้นๆ

๓. มีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และ ไกลในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และ คุณธรรมเป็นพื้นฐาน คือเงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการ วางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ มีหลักสำคัญได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ภายใต้ เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม เพื่อจะนำไปสู่ ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม โดยความสมดุล มั่นคงและยั่งยืนนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้โดยการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานไว้ให้แก่ปวงชนชาวไทย^{๔๘}

บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการ วางแผน การตัดสินใจ และการกระทำโดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลัก พิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

^{๔๘} กาญจนา บุญยัง และคณะ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล, หน้า ๑๐.

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และยังเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจของระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ กระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัย ทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติที่จะให้เกิดผลในการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๙}

^{๔๙} บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์, “กลยุทธ์ความสำเร็จในการเผยแพร่ธรรมะที่แฝงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐-๑๑.

สรุปได้ว่า จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาได้อย่างสมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ผสานกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวคิดที่เริ่มขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีนักวิชาการหลายท่านให้ความคิดเห็นสนับสนุนพร้อมทั้งได้อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้

การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ภายนอกชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนา แก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม เป็นการพัฒนา “เศรษฐกิจประชาชน” และ “สังคม ชนบท” ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและความร่วมมือของประชาชนใน “การสร้าง ความเข้มแข็งของ ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดความเหมาะสมของพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาและความยั่งยืนของการใช้ทุน ทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการและเกื้อกูลกันสอดคล้องกับ ศักยภาพพื้นที่ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น โดยยึดมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็น “ภูมิคุ้มกัน ” ต่อ ผลกระทบที่ชุมชนท้องถิ่นอาจได้รับจากภายนอกและกระแสโลกาภิวัตน์ คือ “การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของ การรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน” และ “การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง” รู้จักลด กิเลสและความต้องการของตนเอง และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมแก่ชุมชน แก่สังคมมากขึ้น

๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย

๒.๕.๑ ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณ ๕๐-๖๐ ปีที่แล้ว พื้นที่ดั้งเดิมส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลค้ำบังนั้น ยังขาดทรัพยากรแหล่งน้ำในการประกอบกิจการเกษตร ทั้งป่าไม้ในพื้นที่ก็ถูกทำลาย แต่ประชาชน ก็ไม่ปลูกป่าทดแทน พอถึงช่วงฤดูหน้าแล้ง ประชาชนจะประสบความเดือดร้อนอย่างหนัก อีกทั้ง ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน แต่ก็ไม่มีแหล่งน้ำเพื่อจะประกอบในทางการเกษตร ต่อมาภายหลัง เกิดโครงการตามแนวพระราชดำริของในหลวงที่ทรงให้สร้างอ่างเก็บน้ำในชนบทต่างจังหวัด เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ทำให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนทั่วไปโดยมาก ชุมชนในตำบลค้ำบัง จึงมีแหล่งทรัพยากรน้ำอย่างเพียงพอ มีการปลูกป่าทดแทน เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามลำดับ มีกฎหมาย

คุ้มครอง ชุมชนสามารถมีแหล่งน้ำได้ตลอดทั้งปี ในปัจจุบันนี้ นอกจากชลประทานอ่างเก็บน้ำ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา โครงการชลประทาน ก็ยังมีหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การประปาส่วนภูมิภาคสาขาอุดรธานี เทศบาลตำบลคำบง และจังหวัดทหารบกอุดรธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานร่วมบูรณาการ ได้ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรม ปลูกป่าทดแทน สนับสนุนส่งเสริมการบำรุงรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งแหล่งน้ำและป่าไม้ จนสามารถพลิกฟื้นธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์คืนแทนสภาพป่าเดิมที่ถูกทำลายไป

๒.๕.๒ ที่ตั้งอาณาเขตและการปกครอง

เทศบาลตำบลคำบง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบ้านผือ ตำบลคำบงมีเนื้อที่ทั้งหมด ๖๕,๖๒๕ ไร่ หรือ ๑๐๕ ตารางกิโลเมตรลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ลักษณะเป็นเนินดินสภาพดินเป็นดินทรายประมาณ ๕๗% เป็นดินเหนียวปนลูกรัง ๔๐% เป็นดินลูกรัง ๓% สภาพป่าเป็นป่าเสื่อมโทรมลักษณะการตั้งหมู่บ้านห่างกันโดยเฉลี่ย ๓.๓๕ กิโลเมตร ถนนสายที่ผ่านตำบลคำบง คือ สายบ้านผือ - ดงไร่ (ถนนลาดยาง)

- ทิศเหนือ ติดเขตตำบลหายโศก อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- ทิศใต้ ติดเขตตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
- ทิศตะวันออก ติดเขตตำบลหนองหัวคู อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- ทิศตะวันตก ติดเขตตำบลโนนทอง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

จำนวนหมู่บ้าน มีหมู่บ้านในตำบลคำบง รวม ๑๐ หมู่บ้าน

๑. หมู่ที่ ๑	บ้านคำบง	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๔.๘	กิโลเมตร
๒. หมู่ที่ ๒	บ้านเจริญสุข	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๕.๑	กิโลเมตร
๓. หมู่ที่ ๓	บ้านดงหมู	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๑.๗	กิโลเมตร
๔. หมู่ที่ ๔	บ้านชัยเจริญ	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๑	กิโลเมตร
๕. หมู่ที่ ๕	บ้านนาล้อม	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๗.๒	กิโลเมตร
๖. หมู่ที่ ๖	บ้านนาล้อมน้อย	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๗.๗	กิโลเมตร
๗. หมู่ที่ ๗	บ้านโนนสมบูรณ์	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๗.๘	กิโลเมตร
๘. หมู่ที่ ๘	บ้านคำแหน	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๙.๘	กิโลเมตร
๙. หมู่ที่ ๙	บ้านดงเย็นพัฒนา	ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๒๑.๘	กิโลเมตร

๑๐. หมู่ที่ ๑๐ บ้านคำบง ห่างจากอำเภอบ้านผือ ๑๔.๘ กิโลเมตร

๒.๕.๓ สภาพเศรษฐกิจและพื้นที่ที่วิจัย

อาชีพของประชากรในเขตเทศบาลตำบลคำบง ทำการเกษตร ๙๕ % รับจ้างทั่วไป ๒ % รับราชการ ๒ % ค้าขาย ๑ %

พื้นที่ที่วิจัยกำหนดศึกษาเพียง ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ หมู่ ๑๐ บ้านคำบง และหมู่ ๔ บ้านชัยเจริญ เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี^{๕๐}

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

กรกนก สุริยะ ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย” จากการวิจัยพบว่าดัชนีในการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับประเทศมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๗๗ ต่อปี โดยในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๐๓, ๒.๗๔, ๑.๓๒, ๑.๕๓, ตามลำดับ ในขณะที่ดัชนีคุณภาพชีวิตในระดับประเทศมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ ๐.๓๗ ต่อปี โดยภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๘๙, ๑.๓๑, ๐.๗๒ มีเพียงภาคกลางที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ ๐.๓๔ ต่อปี การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของดัชนีการพัฒนายั่งยืนแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในมิติต่างๆ ในระดับต่ำ อันว่าแนวทางในการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมายังเป็นไปอย่างแยกส่วน ไร้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม พบว่าทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค ดัชนีที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตมากที่สุด คือดัชนีในมิติด้านเศรษฐกิจและดัชนีมิติในด้านสังคม นั้นหมายความว่าถ้าหากมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ การจัดความยากจน รวมทั้งการที่ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นจะมีผลอย่างสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชากรไทย^{๕๑}

จุฬารักษ์ คำทวี ได้วิจัยเรื่อง “ไปที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผ่านโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดด้านการปศุสัตว์ในประเทศไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลวิจัยพบว่า ไปที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรใน

^{๕๐} ข้อมูลทั่วไป เทศบาลตำบลคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. ๒๕๖๐

^{๕๑} กรกนก สุริยะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย”, ปริญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔).

การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผ่านโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดมี ๔ ปัจจัยคือ ๑) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ๒) รายได้รวม/ครัวเรือน/ปี ๓) อ่านได้รับข้อมูลข่าวสาร ๔) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผ่านโครงการโครงการพัฒนาที่สะอาดด้านปศุสัตว์ ทั้ง ๔ ปัจจัยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เกษตรกรที่เลี้ยงสุกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อต่างๆ ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ได้รับข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และทันต่อเหตุการณ์ นำไปสู่ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ยั่งยืนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้พบว่าปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการ คือ ขาดเงินทุน และโครงการนี้เหมาะสมกับพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าทางการลงทุน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหามาตรการช่วยเหลือฟาร์มขนาดเล็กให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ยั่งยืนทุกภาคส่วน อาทิเช่น จัดตั้งสหกรณ์เพื่อรับข้อมูลสุกร เป็นต้น^{๕๒}

ศักดิ์ศรี รักไทย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดสรรน้ำใหม่จากอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ที่ให้ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลจากการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดสรรน้ำใหม่ที่ให้ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและสังคมยอมรับคือการจัดสรรน้ำที่กักเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำแก่งกระจานในช่วงฤดูแล้งเฉลี่ย ๔๕๐ - ๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรให้กับการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและรักษาระบบนิเวศท้ายน้ำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรน้ำใหม่ การบริหารจัดการแบบรอบเวร รวมทั้งเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบควรได้รับคำแนะนำในการปลูกพืชฤดูแล้งทดแทนการปลูกข้าวนาปรังอย่างถูกต้องเหมาะสม สนับสนุน ส่งเสริม เผยแพร่การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงดินอย่างถูกวิธีเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มรายได้และทำให้เกษตรกรไม่รู้สึกเสียประโยชน์จากการได้รับน้ำในปริมาณที่ลดลง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสามารถจัดสรรน้ำแก่งกระจานให้สอดคล้องกับความต้องการใช้น้ำด้านต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและคนให้การยอมรับร่วมกันโดยไม่เกิดความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นการจัดสรรทรัพยากรเพื่อเป็นประโยชน์ของทุกฝ่ายไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นรูปแบบการจัดสรรน้ำที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยได้^{๕๓}

^{๕๒} จุฬารัตน์ คำทวี, “ไปที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผ่านโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดด้านการปศุสัตว์ในประเทศไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา” วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒).

^{๕๓} ศักดิ์ศรี รักไทย, “รูปแบบการจัดสรรน้ำใหม่จากอ่างเก็บน้ำแก่งกระจานที่ให้ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔).

สรารุณ วรพงษ์ ทำการศึกษาวจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบกระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบไปด้วย ๘ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการสร้างรายได้ โดยการประสานหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนด้านการตลาดการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาระบบการผลิตให้มั่นคงถาวร และการพัฒนาควรเน้นชุมชนให้นำนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างรูปธรรม ๒) การรักษาวิตถีชีวิตภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วิถีชีวิต และร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการนำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และกว้างขวางส่งเสริมแต่ละชนเผ่าให้ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ด้านภาษาและการแต่งกาย ๓) รูปแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง การกระจายอำนาจการดูแลและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน ๔) รูปแบบในด้านการเสริมสร้างชุมชนความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการสร้างระบบความเชื่อและมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชนทำให้เกิดความรักและห่วงแหนชุมชน ๕) รูปแบบในด้านการใช้สิทธิ และการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น โดยการติดตามตรวจสอบว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใสยุติธรรมและความต้องการของประชาชนหรือไม่ รวมทั้งการติดตามประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๖) ในด้านหน่วยงานราชการทุกส่วนมีการบริหารการพัฒนาเชิงบูรณาการ มีการบริหารจัดการที่ดี โดยเน้นภาวะผู้นำเป็นแกนนำที่ให้การบริหารการพัฒนาประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อกำหนดแผนชุมชนในการกำหนดให้พื้นที่สูงเป็นเขตพัฒนาพิเศษ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารเชิงบูรณาการสูงสุด (Chief Executive : CEO) ไม่พื้นที่สูงสามารถกำหนดงบประมาณเพื่อการพัฒนาเป็นกรณีพิเศษ และเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่สูงแยกออกจากพื้นที่ปกติ ๗) ตั้งการส่งเสริมการใช้สิทธิการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเอง โดยการยกบทบาทของชุมชนเพื่อการจัดการพื้นที่โดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลัก การเพิ่มอำนาจการตัดสินใจของชุมชนเพื่อการจัดการ และ ๘) รูปแบบในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี โดยพิจารณาจากการได้รับศึกษาทั่วถึงอยู่เย็นเป็นสุขในฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากที่สุด โดยส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งรับผิดชอบตนเองครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น ในมิติต่างๆ คือด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข และ ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๕๔}

^{๕๔} สรารุณ วรพงษ์, “กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, *ดุชนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตร ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๕).

รัตนา สำโรงทอง ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในโครงการ “ชุมชนน่าอยู่ จังหวัดน่าน” เพื่อจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมี ภาครัฐร่วมเป็นปัจจัยหนุนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน และกระตุ้นให้ชุมชนขับเคลื่อนเพื่อสร้าง “วิสัยทัศน์ร่วม” ในอันที่จะกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผน ดำเนินการร่วมกันแก้ไขปัญหา ปราศจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนแล้ว การพัฒนาใดๆ คงยากที่จะสัมฤทธิ์ผล^{๕๕}

สุทธิพร รัตนธรร ศรีธธา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)” จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) มีที่มาจากหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง แต่มิได้ใช้ชื่อว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนท่านแสดงมุมมองวิธีการแก้ปัญหาขององค์การสหประชาชาติ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา ไตรสิกขา และหลักมัตตัญญูตา ที่เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ มีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมเรียกว่า สุขภาวะองค์รวมทำให้เกิดความสุขที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติแวดล้อม แต่กิเลส ได้แก่ ตัณหา มานะ และมิฉณาภิภูริ ยังเป็นอุปสรรคที่คนต้องแก้ไขเพื่อประโยชน์อันอันอวยสันติสุขแก่มนุษย์และธรรมชาติต่อไป เมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสองเรื่องแล้ว พบว่ามีแนวทางการแก้ปัญหาที่คน แต่การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธเพ่งมองคุณค่าและปัญหาอุปสรรคของคน ลึกละเอียดถึงขั้นกิเลส เนื่องมาจากรากฐานแนวคิดที่แตกต่างกัน คือ แบบตะวันตกแยกคนออกจากธรรมชาติและพึงรับประโยชน์ ในฐานะเจ้าของธรรมชาติ อันเป็นอุปสรรคของการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดมาเป็นเวลานาน อีกทั้งตัวชี้วัดแบบเศรษฐศาสตร์ไม่มีความละเอียดพอกับค่าของความจริงตามธรรมชาติ ส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) มีรากฐานความคิดว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยเช่นเดียวกัน จึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน^{๕๖}

^{๕๕} รัตนา สำโรงทอง, “การพัฒนารูปแบบการใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในโครงการ “ชุมชนน่าอยู่ จังหวัดน่าน” เพื่อจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการสาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕.

^{๕๖} สุทธิพร รัตนธรร ศรีธธา, “ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จักรกฤษณ์ จันทรแฉล้ม ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด” ผลการศึกษาพบว่า ๑) สภาพการณ์ของพื้นที่ป่าชายเลนและกระบวนการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน ประกอบด้วย ๒ ประการ ดังนี้ ประการแรกด้านสภาพการณ์ เป็นชุมชนที่มีการจัดการด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ประสบความสำเร็จ เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในชุมชน การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และการประสานความร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน ประการที่สองมีกระบวนการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยการสร้างกติกาชุมชน การวางแผนกิจกรรม การเผยแพร่องค์ความรู้ ทั้งนี้ต้องอาศัยการเคารพกติกาของคนในชุมชน ความร่วมมือร่วมใจและความร่วมมือกับทุกภาคส่วน แสดงออกให้เห็นพลังของชุมชนที่ผลักดันให้เกิดเป็นชุมชนต้นแบบแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน ๒) ชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดในมีการใช้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการฟื้นฟูป่าชายเลน โดยชุมชนมีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) มาใช้ ผนวกกับการแสวงหาเครือข่ายอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน การใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการอย่างเป็นระบบ ประกอบไปด้วยปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชน คือ ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ชาวบ้านในชุมชนมีความผูกพันกับป่าชายเลน และการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ๓) แนวทางการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนชุมชน ๓ ด้าน ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านเป็ดใน การก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชายเลนสู่ชาวบ้านในชุมชนและผู้สนใจ และแสวงหาความร่วมมือเพื่อนำองค์ความรู้ใหม่มาปรับใช้ให้เกิดการบูรณาการร่วมกับชุมชนผ่านการประชุม การจัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผ่านการเรียนการสอน เพื่อสร้างจิตสำนึกและความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน และเป็นต้นแบบแห่งการมีวิถีชีวิตร่วมกับระบบนิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน^{๕๗}

อภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวแบบความสามารถในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ๑) การปรับและยอมรับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต/

^{๕๗} จักรกฤษณ์ จันทรแฉล้ม, “กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

การประกอบอาชีพ มีการให้ความสนใจในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ๒) การสังเกต และเรียนรู้ เรื่องธรรมชาติจัดสัมพันธ์กันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน ๓) ทิศทางสังคม ๔) วิธีการเรียนรู้และ แสวงหาความรู้ ๕) การจัดการความรู้ที่มีระบบ ๖) การประยุกต์ใช้ความรู้และการสร้างสรรค์ นวัตกรรมภูมิปัญญา ๗) สมรรถนะผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน ๘) การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ๙) การถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ตัวแบบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์^{๕๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ โดยที่ทุกภาคส่วนของสังคมควรผนึกกำลัง ร่วมกันในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง บนพื้นฐานของทุนทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้ จำเป็นต้อง สร้าง จิตสำนึกใหม่ของคนในสังคมให้มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม และปรับวิธีคิด ทศนคติในการดำเนิน ชีวิตใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ขณะเดียวกันต้องประสานเชื่อมโยงบทบาทภาครัฐ ท้องถิ่นและ ชุมชนให้มีส่วนร่วมทำงานด้วยกันได้ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการพัฒนาและ เพิ่มมูลค่าของ ทรัพยากรในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องพัฒนาด้านชีวิตเพื่อสามารถสะท้อนผล การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศได้ โดยเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการ ของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่น ต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอมยอมลดทอน ความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง จนเกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเอง

กษมา พานแก้ว ไตวิจยเรื่อง “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิก สถาบัน สมาชิกสถาบันเกษตรกรมีการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก รวมถึง การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนด้านความพอประมาณ และด้านความ มีเหตุผล มีการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกสถาบันเกษตรกร มีการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก รวมถึงการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านสังคม อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนด้านเทคโนโลยี และด้านทรัพยากร มีการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับ ปานกลาง การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^{๕๘} อภิชาติ กิตติศักดิ์นารีน, “การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญา เศรษฐกิจพอเพียง ของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา วิชาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านการมีความรู้และด้านการมีคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เช่นกัน ดังนั้น ถือได้ว่า การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะหากมีการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากแล้วนั้น จะมีผลต่อการพึ่งตนเองอยู่ในระดับมากด้วยเช่นกัน^{๕๙}

เกษร พันธุ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๔.๑ เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย ๓๙.๔ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ร้อยละ ๒๘.๓ และร้อยละ ๒๓.๔ ตามลำดับ โดยพิการทางกายและเป็นผู้พิการภายหลัง ร้อยละ ๕๒.๒ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ ๖๓.๑ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๔,๘๐๔.๓๗ บาท อาศัยอยู่ในบ้านเช่า ร้อยละ ๖๐.๘ ส่วนใหญ่มีหนี้สินจำนวนเงินไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๙ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพ ผลการศึกษาด้านการพึ่งตนเองของคนพิการ พบว่า คนพิการส่วนมาก มีการพึ่งตนเองทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๕ หากพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า คนพิการพึ่งตนเองด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ส่วนการพึ่งตนเองด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ อาชีพ ที่อยู่อาศัย ประเภทความพิการ และระยะเวลาที่พิการ มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเอง ของคนพิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ของ ครอบครัว ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยด้านกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ต่างมี ความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ ควรส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการดูแล ฟื้นฟูคนพิการทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม รวมทั้งส่งเสริมองค์กรคนพิการให้มีบทบาทในการช่วยเหลือคนพิการด้วยกันเองมากขึ้น โดย ภาครัฐจะต้องเร่งประชาสัมพันธ์ให้สังคมตระหนัก รับรู้ และให้โอกาสแก่คนพิการให้สามารถมีส่วนร่วม ร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับคนปกติ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด^{๖๐}

^{๕๙} กษมา พานแก้ว, “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา, (โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๑).

^{๖๐} เกษร พันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม มีการพึ่งตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมาชิก กองทุนหมู่บ้านมีการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก มีการพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม และด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับปานกลาง และมีการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อยตามลำดับ ๒) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม ที่มีระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิก จำนวนเงินกู้ และ วัตถุประสงค์ในการกู้ต่างกัน มีการพึ่งตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ปัญหาและอุปสรรคในการพึ่งตนเองคือ สมาชิกมีรายได้ไม่เพียงพอ มีหนี้สินเพิ่ม ไม่มีแหล่งทำกินเป็นของตนเอง สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย การแลกเปลี่ยนข่าวสารไม่ทั่วถึง การพิจารณาเงินกู้ และผลประโยชน์ไม่โปร่งใส เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพราคาสูง สมาชิกมีความรู้ด้านเทคโนโลยีน้อย สมาชิกรู้สึกท้อแท้ และมีสุขภาพไม่เอื้ออำนวย^{๖๑}

อรัญญา ตัญญะเกตุ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่าวังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่าวังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการพึ่งตนเองได้ทางด้านเทคโนโลยี ทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับปานกลาง มีการพึ่งตนเองได้ทางด้านสังคมและทางด้านจิตใจ อยู่ในระดับสูง และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยอาชีพในครัวเรือน ภาวะผู้นำของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ประเมินสุทธิในครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ดินในครัวเรือน มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองของเกษตรกรในทุกๆ ด้าน ปัจจัยการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ลักษณะของชุมชน และลักษณะพื้นที่ มีผลต่อการพึ่งตนเองได้ในบางด้าน ส่วนปัจจัยอายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่า ไม่มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองในทุกๆ ด้าน^{๖๒}

พระมหาพิรพัฒน์ พันศิริ ได้วิจัยเรื่อง “การวัดภาวะการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย

^{๖๑} ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร, “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

^{๖๒} อรัญญา ตัญญะเกตุ, “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการ ป่าวังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).

พบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๖๑-๖๕ ปี มีสถานสมรส สวมมากไม่ได้ รับการศึกษาและไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร มีรายได้ระหว่าง ๓,๐๐๑-๕,๐๐๐ บาท อาศัยอยู่กับ ครอบครัว บุตร หลาน และส่วนมากมีบุตรมากกว่า ๓ คน ด้านภาวะการพึ่งพาตนเอง พบว่า ผู้สูงอายุ มีการพึ่งพาตนเองด้านร่างกายมากที่สุด ส่วนการพึ่งพาตนเองด้านจิตใจ สังคม และการเงิน อยู่ใน ระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เพศ กับรายได้ แตกต่างกัน ไม่ได้มีภาวะการพึ่งพาตนเองที่แตกต่างกันแต่อย่างใด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน พบว่า มีภาวะการพึ่งพาตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านการวิเคราะห์พหุคูณ เพื่อหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อภาวะการ พึ่งพาตนเอง พบว่า ตัวแปรด้านอายุ มีอิทธิพลต่อภาวะการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุระหว่าง ๖๑-๖๕ ปี สำหรับข้อเสนอแนะการศึกษา มีดังต่อไปนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทาง หรือนโยบายของสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุ ควรกำหนดแผน หรือแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมภาวะการ พึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง โดยควรจัดให้มี หลักสูตรหรือคู่มือที่ได้รับการศึกษา หรือการ พัฒนาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม ภาวะการพึ่งพา ตนเองของผู้สูงอายุทั้ง ๔ ด้าน อันได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านการเงิน ในส่วน ของระดับปฏิบัติการควรมีการนำหลักสูตรหรือ คู่มือที่พัฒนาขึ้นไปใช้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อ พัฒนาการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ในด้าน การศึกษา ควรมีการพัฒนาการศึกษาภาวะการพึ่งพาตนเอง ในผู้สูงอายุให้ถึงระดับการพัฒนา เป็นแบบทดสอบ หรือแบบวัดมาตรฐานภาวะการพึ่งพาตนเองของ ผู้สูงอายุ เพื่อใช้ในการศึกษาหรือ การวัดภาวะการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุต่อไป^{๖๓}

จิรวดี ศรีสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง “ศักยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเอง ของ ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปทุมอโศก จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการผลิตตามแนวพุทธ เกษตรกรรมทำให้สมาชิกในชุมชนปทุมอโศกสามารถดำรงชีพแบบพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองในปัจจุบัน ๔ สมาชิกในชุมชนได้นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็น แนวทางในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ ศีล บุญนิยม และสาธารณโภคี ชุมชนปทุมอโศกสามารถพึ่งตนเองใน ๕ ด้าน อันได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ชุมชนมีการใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสม มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถผลิตปัจจัย ๔ เองได้ มีการผลิตแบบพอเพียงเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นหลัก และมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อบริโภค และจำหน่าย ซึ่งเป็นการค้าที่ไม่เน้นกำไร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนมีแบบแผนการผลิต ที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติ โดยการทำกิจกรรมโร้สารพิช ด้านจิตใจ ชุมชนมีการยึดหลักศีล

^{๖๓} พระมหาพิรพัฒน์ พันศิริ, “การวัดภาวะการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร มหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

๕ เป็นพื้นฐาน มีการปฏิบัติธรรมและฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตที่เป็นสุข ด้านสังคม วัฒนธรรม ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เป็น “อัตลักษณ์” ตามหลักบุญนิยม และสาธารณโภคี ที่มีรูปแบบการปฏิบัติให้มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ฟังตนเอง ไม่มุ่งเน้นเรื่องเงิน หรือผลประโยชน์ ส่วนตน การฟังตนเองของชุมชนทั้ง ๕ ด้าน เกิดขึ้นได้จากการที่ชุมชนมีการผลิตตามหลักพุทธ เกษตรกรรม มีการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนที่เกิดจากความศรัทธาในผู้นำของชาวโศก และ มีการสร้างเครือข่ายของชุมชน^{๖๔}

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระวิทยา ญาณสาโร ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชู ตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ของตนเอง ให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ไม่ไข่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทศสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้าง ความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไป

หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือมีความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบ อาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการ ที่เหมาะสมที่ดี จัดการ และดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครอง เก็บ รักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตน ได้ ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกละเลาะศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้ناعการพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่ออาชีพทางการงาน รู้จัก กำหนดรายได้อะไรง่าย เป็นอยู่พอดีสมรายได้อะไรให้ผัดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้อะไรง่าย มีประหยัดเก็บไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ หลักทวิภูมิมิภักตประโยชน์ ๔ ประการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม อันเป็นหลักจริยธรรมที่สั่งสอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน

สวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมไทยนั้น พบว่า มีการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับบุคคล โดยในระดับนโยบายนี้ มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่

^{๖๔} จิราวัต ศรีสุวรรณ, “ศักยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชน ปฐมโศก จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, (บัณฑิต วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

๙-๑๐ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศ ในระดับองค์กร พบว่า มีหลายหน่วยงานนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เช่น สำนักงานประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และกระทรวง ต่างๆ เป็นต้น ส่วนในระดับบุคคล พบว่า มีการประยุกต์ใช้เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันของตนเอง เช่น ชุมชน วัดพระราม ๙ เป็นต้น^{๖๕}

ธวัชชัย อินทรสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง “ผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา ๒๕๕๓” ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝัน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ระดับคุณธรรมของนักศึกษาจากการเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันอยู่ในระดับมาก และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันอยู่ในระดับมากที่สุด แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ทำให้นักศึกษารู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี สร้างองค์ความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการระดมสมองและร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหา ทุกกิจกรรมนักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนของการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสม และมีลำดับอย่างชัดเจน สนองตอบต่อความต้องการของนักศึกษาและให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน^{๖๖}

ยุทธพงศ์ สมร ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า

^{๖๕} พระวิทยา ญาณสาโร, “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๖} ธวัชชัย อินทรสุวรรณ, “ผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา ๒๕๕๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๔).

ชุมชนบ้านร่องกาใต้ เป็นชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า ๒๐๐ ปี มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การเกษตร มีอาชีพสวนใหญ่เป็นเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบเครือญาติโดยสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาสู่ลูกหลานในการแปรรูปผลิตผลการเกษตร มีระบบการปกครองกันภายในชุมชนให้สิทธิเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์จากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย ได้รับความเดือดร้อนในชุมชน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ชุมชนยึดถือเป็นที่พึ่งทางจิตใจ คือการน้อมเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลัก ในการดำเนินในชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นขึ้นมีการสร้างความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นภาคประชาสังคมสามารถพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจ ในการจัดการทรัพยากรต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไปพร้อมกับสังคมยั่งยืน

การศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ดังนี้

ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) สถาบันพระมหากษัตริย์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ราษฎร ๒) ภาครัฐ ๓) ภาคเอกชน ๔) สภาพเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ ๖ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) ครอบครัว ๒) ศาสนา ๓) วัฒนธรรม ๔) กระบวนการเรียนรู้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) ผู้นำชุมชน ๖) ประชาสังคม

ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบ ๓ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตร ๒) การค้าผลิตผลทางการเกษตร ๓) การสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้

ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มี ๕ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมทางสังคม ๒) วิถีชีวิตชุมชน ๓) ภูมิปัญญา ๔) ความมั่นคง ๕) ความสงบ สุข^{๖๗}

ฉัตรวรรณ เอ็งฉ้วน ชรินทร์ ศรีวิฑูรย์ และสุนทร นาคอุดม ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการธุรกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า

^{๖๗} ยุทธพงศ์ สมร, “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านร่องกาใต้ ตำบลร่องกา อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่”, การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑)

๑) ในด้านข้อมูลของกลุ่มลูกค้าที่ตอบแบบสัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๒๕- ๒๙ ปี โดยเป็นบุคคลทั่วไปที่เข้ามาติดต่อกับหน่วยงานในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก แต่แต่ละครั้งลูกค้าจะเลือกที่คุณภาพ และความจำเป็นต่อการใช้งานเป็นหลัก ก่อนจะตัดสินใจซื้อสินค้า

๒) ในด้านศักยภาพการจัดการธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านนาจิ้นซั่ว ลูกค้าส่วนใหญ่จะเลือกซื้อสินค้าชนิดสำเร็จรูปประเภทชุดทำงาน – กิ่งลาลอง และในด้านการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ก็คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกมีรูปแบบที่ขาดความน่าสนใจ และผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีความหลากหลายซึ่งกลุ่มแม่บ้าน มีความต้องการให้สถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวโดยมีการโฆษณา ผ่านสื่อต่างๆ อาทิเช่น แผ่นพับ วิทยุ และผ่านตัวบุคคล โดยสิ่งที่ลูกค้าต้องการเพิ่มเติมจากตัวผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ก็จะเป็นสินค้าจำพวกที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้ามา่น ผ้าคลุมทีวี ผ้าคลุมเตียง

๓) ระดับความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงยังอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติที่ว่า ทุกชุมชนหรือทุกกิจการสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกิจการของกลุ่มแม่บ้าน สำหรับความเป็นได้ของการประยุกต์หลักการจัดการธุรกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มแม่บ้านนาจิ้นซั่วโดยมีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ คือ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงรับ กลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาคหัตถกรรมผ้าบาติกนาจิ้นซั่ว กลยุทธ์การปรับความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพิ่มจุดแข็งในการประกอบธุรกิจผ้าบาติก กลยุทธ์การสร้างและพัฒนานักออกแบบงานหัตถกรรมรุ่นใหม่ กลยุทธ์การพัฒนาตลาดหัตถกรรมอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

๔) ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการธุรกิจชุมชนของกลุ่มฯ ซึ่งเห็นว่า เป็นแนวทางการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพโดยจะเป็นการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลซึ่งกันและกันในชุมชนและนอกชุมชน หรือในธุรกิจประเภทเดียวกัน หรือธุรกิจต่างประเภทกัน ซึ่งหลักการนี้จะกระตุ้นจิตสำนึกในการพัฒนาเศรษฐกิจได้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ รวมถึงการระดมและประสานการใช้ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และเงินงบประมาณ เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาธุรกิจของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสมกับประเทศไทย ด้วยการนำแนวทางพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง

ความพอมือพอกิน พอมือพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ รวมทั้งการคำนึงถึงเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

สรุปว่า แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้กับกิจการในชุมชนทุกชนิด และทุกขนาดของกิจการได้เป็นอย่างดี^{๖๘}

สุเทพ พันประสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า

๑) รูปแบบกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรตัวอย่าง เป็นการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมที่มีระบบการผลิตในรูปแบบ พืช-ประมง-ปศุสัตว์ โดยเน้นในรูปแบบ ข้าว-พืชสวน-ประมง-ปศุสัตว์ และมีสัดส่วนการดำเนินกิจกรรมการเกษตรแตกต่างกัน โดยขึ้นกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกับสัดส่วนทางทฤษฎี อย่างไรก็ตาม สัดส่วนต่างๆ สามารถยืดหยุ่นได้ จึงถือว่าสัดส่วนการใช้พื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ของตนเอง

๒) การดำเนินกิจกรรมการเกษตรมีมากและหลากหลาย นอกจากนี้ เกษตรกรยังได้รับความรู้ในดำเนินการเกษตร

๓) เกษตรกรมีกิจกรรมในการประกอบอาชีพของตนเองมากขึ้น มีผลผลิตของพืชหลากหลายออกมาในระยะเวลาที่ต่างกัน ทำให้ลดความเสี่ยงในการดำเนินการทั้งสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝนที่แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา อีกทั้งยังลดความเสี่ยงจากโรคและแมลงตลอดจนในเรื่องของราคา

๔) สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดรายได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งจากการเพิ่มผลผลิต และมีผลผลิตอย่างหลากหลาย ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่ามากกว่าความคุ้มทุน เพราะนอกจากจะทำให้มีอาหารอย่างพอเพียงแล้ว ยังเป็นผลทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปี มีรายได้ต่อเนื่อง ลดการอพยพถิ่นฐาน คุณภาพชีวิตและครอบครัวมีความอบอุ่น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เป็นผลทำให้ต้นทุนทางสังคมลดลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา คือ ๑) จัดตั้งศูนย์สาธิตการทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยใช้กรณีของเกษตรกรที่มีความสำเร็จอย่างแท้จริงเป็นศูนย์กลาง และให้ศูนย์นี้กระจายออกไปทุกภูมิภาค

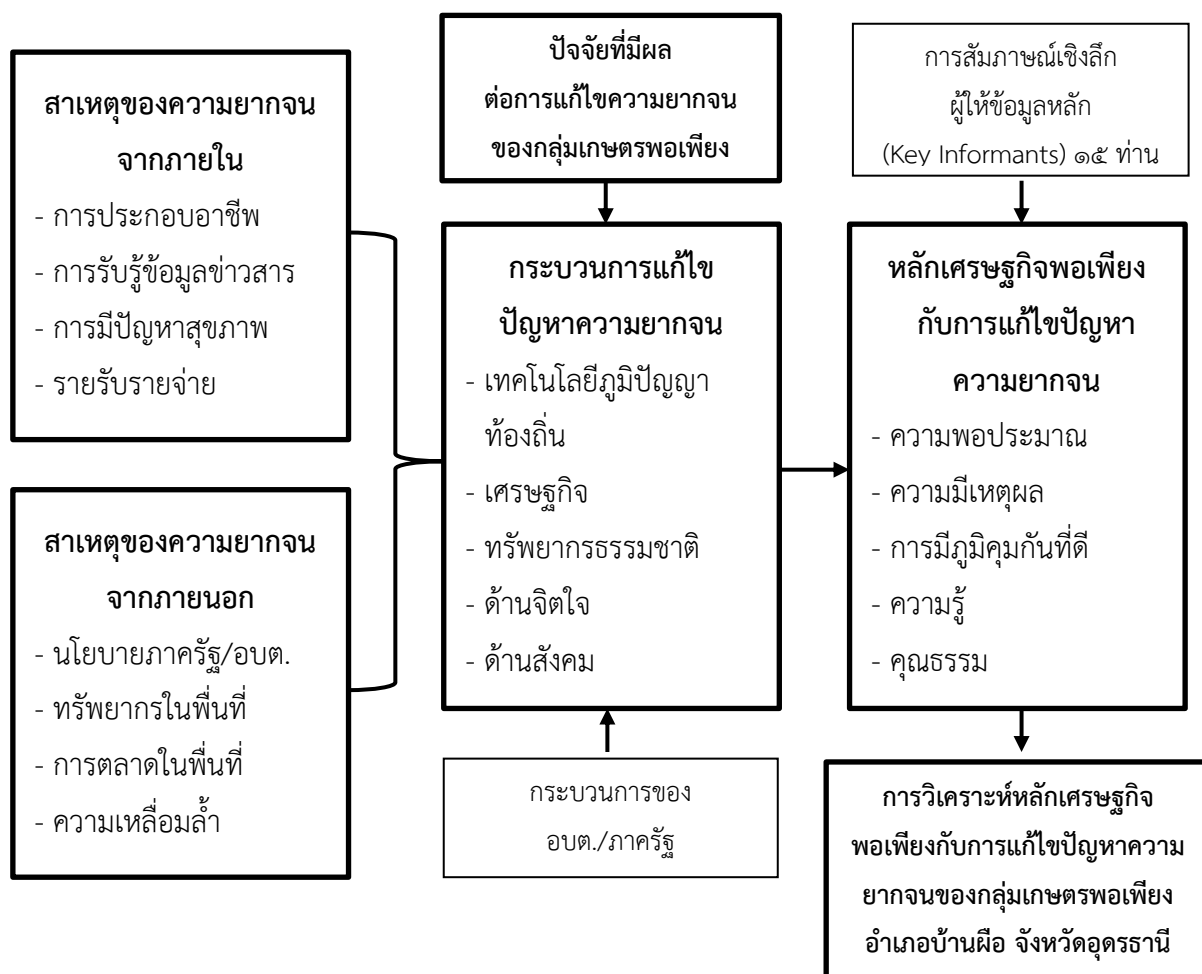
^{๖๘} บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์, “กลยุทธ์ความสำเร็จในการเผยแพร่ธรรมะที่แฝงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

ของประเทศ ๒) จัดตั้งเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์การเกษตร และจัดโครงการเยี่ยมชมศูนย์สาธิต
หมุนเวียนกันไป เพื่อกระจายการรับรู้ และตระหนักถึงผลสำเร็จของการปฏิบัติให้กว้างขวาง
๓) จัดตั้ง หน่วยงานส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเกษตรกร และจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์แนวปรัชญา
อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ผ่านสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายอย่างง่าย ๆ เช่น วิทยู โททัศน์
๔) จัดกิจกรรมส่งเสริม และฝึกอบรมการปฏิบัติตามแนวปรัชญา ไปสู่ระดับที่ก้าวหน้ามากขึ้น หรือจัด
เวทีให้ความรู้ โดยใช้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นวิทยากร พร้อมนำชมผลงาน อย่างละเอียด
๕) จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรตามแนวปรัชญาเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการเฉพาะ โดย จัดทำเป็นวาระ
แห่งชาติ และ ๖) จัดนิทรรศการประกวดผลงานทฤษฎีใหม่ทั้งชั้นพื้นฐาน และขั้นก้าวหน้า เพื่อให้แนว
ปรัชญาเป็นนวัตกรรมทางการเกษตร เป็นที่รับรู้ จูงใจ และตระหนัก เป็นเป้าหมายของการพัฒนาการ
ประกอบอาชีพทางการเกษตร และการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ของสังคมเกษตรกรไทย^{๖๙}

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย
การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
โดยผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาในเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” โดยศึกษาถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกร
พอเพียงโดยมีการศึกษาจากสาเหตุความยากจนจากภายใน และสาเหตุความยากจนจากภายใน
มีการจำแนกตามแนวคิดการแก้ไขปัญหาคความยากจน ได้แก่ ๑) เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น
๒) เศรษฐกิจ ๓) ทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม ซึ่งเป็นการนำข้อมูลข้างต้นมาสร้าง
เป็นแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง และ
นำข้อมูลที่ศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความ
ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง ได้แก่ ๑) ความพอประมาณ ๒) ความมีเหตุผล ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี
๔) ความรู้ ๕) คุณธรรม โดยมีการกำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

^{๖๙} สุเทพ พันประสิทธิ์, “การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานฉบับสมบูรณ์, (คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๔), หน้า ก.

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมของกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๕ ท่านในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๑,๓๔๒ คน^๑ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ คน ได้แก่

๑. นาง รวีอาภา	จันทร์ภูผา	ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๒. คุณ พราม	จันทร์อยู่ย	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๓. นาย อุทัย	โพธิ์เงิน	รองประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๔. นาง ปัจจิ	ต้นไทร	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๕. นางสาว ไพรวลย์	พยัคฆ์วงษ์	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๖. นาย สุพจน์	มะณีแสง	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๗. นาง สุพิศ	ขวัญเฉลิม	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๘. นาง ปุ้ย	อัญชลีอารียะ	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๙. นาง หลิน	แสงรัตน์	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๑๐. นาย โง่น	บุญพงษ์	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๑๑. นาง นิรมิตร	กล้าหาญ	ประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๑๒. นาง ราไพ	เรียงทา	เหรัญญิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๑๓. นาง พชรินทร์	ยังอยู่	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ
๑๔. นาง มงคล	ไอยรา	ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง
๑๕. นาง สมบูรณ์	มะณีแสง	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง

^๑ เทศบาลตำบลคำบาง, แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐), หน้า ๘ - ๙. (อัดสำเนา).

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างมาจากประชาชนทั่วไป หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่กลุ่มเกษตรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane)^๒ โดยมีความคลาดเคลื่อน ($\pm 5\% = 308$ คน) ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง อย่างง่ายจนกระทั่งได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรครบตามที่กำหนด โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้
 N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (allowable error 0.05)

$$\begin{aligned} \text{วิธีทำ} \quad n &= \frac{1,342}{1 + 1,342(0.05)^2} \\ &= \frac{1,342}{1 + 3.36} = \frac{1,342}{4.36} \\ &= 308 \end{aligned}$$

กลุ่มตัวอย่างจำนวน $n = 308$ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจน และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเอง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้อาศัยรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่อยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดของกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจน ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้าน

^๒ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙, หน้า ๑๖๑.

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม และผู้วิจัยยังมุ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการแก้ไข

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอโครงร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. นำเครื่องมือที่ได้จากการไปทดลองแจก (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ ชุด และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงในเขตอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๙. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเครื่องมือกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี มี ๒ แบบ คือ

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและสาเหตุของความยากจนจากภายใน-ภายนอกของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)^๓ ๕ ระดับคือ

๕ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	มาก
๓ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	น้อย
๑ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงเกี่ยวกับความคิดเห็นถึงการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๓.๓.๓ การสร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้ในการศึกษานี้ สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัด และมีความแม่นยำในการวัด ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑. ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity)

๓. นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

^๓ ชูติ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, หน้า ๑๐๘.

๔. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการ เพื่อขอรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Validity) จำนวน ๕ ท่าน คือ

๑.) พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

๒.) ผศ. ดร. ภูริวัฒน์ ปุณณวุฒิปรีดา ตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

๓.) นายสัญญา สดประเสริฐ ตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม

๔.) ผศ.ประจวบ ประเสริฐพันธ์ ตำแหน่งหัวหน้าภาคสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม

๕.) พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ ปธ. ๙ ตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม

ผู้เชี่ยวชาญทดสอบหาค่าความสอดคล้องกับเนื้อหา มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ ๑ = ไม่สอดคล้อง

ระดับ ๒ = สอดคล้องบางส่วน

ระดับ ๓ = ค่อนข้างสอดคล้อง

ระดับ ๔ = มีความสอดคล้องมาก

นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา Content Validity Index (CVI)^๔

$$CVI = \frac{\sum R_{3,4}}{N}$$

CVI = เป็นดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

$\sum R_{3,4}$ = จำนวนข้อแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนให้ระดับ 3

และ 4

N = จำนวนข้อแบบสอบถามทั้งหมด

ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ ๐.๘ หรือมากกว่าหมายความว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ส่วนค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีค่าน้อยกว่า ๐.๘ หมายความว่า แบบสอบถามไม่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพราะถือว่า

^๔ Davis, L, Instrument review : Getting the most from your panel of experts, (Applied Nursing Research, 1992), pp 194-197.

เป็นแบบสอบถามที่ขาดความตรงตามเนื้อหาหรือมีความตรงตามเนื้อหาต่ำเกินไปโดยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเกิดความเที่ยงตรงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (Expert) และเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น จากการทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งผ่านความเห็นชอบจากที่ปรึกษา แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลจากประชากรที่กำหนดไว้

จากการวิเคราะห์พบว่าข้อที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นในระดับ ๓ และ ๔ มีจำนวน ๒๕ ข้อ จากแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน ๒๘ ข้อ ดังนั้น

$$CVI = \frac{\sum R_{3,4}}{N}$$

$$\text{แทนค่า } CVI = \frac{25}{28} \approx 0.89$$

แสดงว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ ๐.๘๙ ผ่านเกณฑ์การพิจารณา

๕. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากร ที่มีสถานภาพเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

๑. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนนายกเทศมนตรีเมืองบ้านผือ ขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๒. นำแบบสอบถาม จำนวน ๓๐๘ ฉบับ ไปแจก ประชาชนทั่วไป หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ในพื้นที่กลุ่มเกษตรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีทั้ง ๒ หมู่บ้าน ๒ ชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

๑. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ ท่าน

๒. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ ท่าน

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t - test) ในกรณีที่มีตัวแปรต้น ๒ กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F - test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีที่มีตัวแปรต้นตั้งแต่ ๓ กลุ่ม ขึ้นไป เมื่อพบว่า มีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's)

เกณฑ์การพิจารณาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็น ๕ ระดับ^๕ ดังนี้

^๕ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ – ๔.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ – ๓.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ – ๒.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการเขียนเป็นความถี่ และร้อยละ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

วิธีการวิจัยคุณภาพ

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

๓. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๔. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

๕. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ คน

๖. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๘ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อักษรย่อและสัญลักษณ์ทางสถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	หมายถึง	จำนวนประชากรทั้งหมด
n	หมายถึง	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	หมายถึง	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	หมายถึง	ค่า Sum of Squares (ผลบวกกำลังสองของคะแนน)
df	หมายถึง	ค่า Degree of freedom (ขั้นของความเป็นอิสระ)
MS	หมายถึง	ค่า Mean Square (ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน)
Sig.	หมายถึง	ค่า Significant (ระดับนัยสำคัญ)
t	หมายถึง	ค่าสถิติทดสอบที (t-test)
F	หมายถึง	ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test)
*	หมายถึง	ค่า allowable error ๐.๐๕ (ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้)

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๔๘	๔๘.๑
หญิง	๑๖๐	๕๑.๙
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
อายุ		
ไม่เกิน ๒๐ ปี	๔๐	๑๓.๐
๒๑ – ๓๐ ปี	๗๔	๒๔.๐
๓๑ – ๔๐ ปี	๖๔	๒๐.๘
๔๑ – ๕๐ ปี	๖๖	๒๑.๔
๕๑ ปีขึ้นไป	๖๔	๒๐.๘
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๑๐๙	๓๕.๔
มัธยมศึกษา	๙๕	๓๐.๘
อนุปริญญา	๑๙	๖.๒
ปริญญาตรี	๗๕	๒๔.๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๘	๒.๖
อื่นๆ	๒	๐.๖
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

รายรับ/เดือน		
ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท	๑๒๒	๓๙.๖
๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท	๑๒๐	๓๙.๐
๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๕	๘.๑
มากกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๔๑	๑๓.๓
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร คือ การทำนา ทำไร่	๙๖	๓๑.๒
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๔๖	๑๔.๙
รับจ้างทั่วไป	๖๘	๒๒.๑
นักศึกษา	๘	๒.๖
ข้าราชการ	๓๐	๙.๗
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๘	๒.๖
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๓๒	๑๐.๔
อื่นๆ	๒๐	๖.๕
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง		
ผู้ใหญ่บ้านแนะนำ	๖๐	๑๙.๕
หนังสือพิมพ์	๖๐	๑๙.๕
หนังสือทั่วไป	๕๙	๑๙.๒
เว็บไซต์	๕๑	๑๖.๖
เกษตรอำเภอ	๔๐	๑๓.๐
กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง	๓๘	๑๒.๓
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

ปัญหาทางด้านสุขภาพ		
โรคทั่วไป เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง		
โรคเบาหวาน เป็นต้น	๑๖๐	๕๑.๙
โรคจากสิ่งแวดล้อม เช่น โรคภูมิแพ้ต่าง ๆ เป็นต้น	๔๐	๑๓.๐
โรคเกิดจากกาจติดเชื้อ เช่นโรคเอดส์ โรคฉี่หนู เป็นต้น	๕๘	๑๘.๐
โรคของผู้สูงอายุ	๕๐	๑๖.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน		
มาก คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือตลอด	๑๖๘	๕๔.๕
ปานกลาง คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือบางครั้ง	๑๐๙	๓๕.๔
น้อย คือ ไม่มีการเข้ามาช่วยเหลือเลย	๓๑	๑๐.๑
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
จำนวนที่ดิน		
๑ – ๕ ไร่	๑๐๗	๓๔.๗
๕ – ๑๐ ไร่	๑๗๐	๕๕.๒
มากกว่า ๑๐ ไร่	๓๑	๑๐.๑
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
การจัดการผลผลิต		
ซื้อ-ขาย ผ่านพ่อค้าคนกลาง	๗๐	๒๒.๗
นำไปขายเองในตลาด	๑๓๐	๔๒.๒
สหกรณ์ชุมชน	๗๐	๒๒.๗
จำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์	๓๘	๑๒.๓
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐
การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ		
หางานได้ง่าย	๑๕๐	๔๘.๗
ได้รับการเรียนรู้	๕๘	๑๘.๘
กิจกรรมจังหวัด	๕๐	๑๖.๒
พัฒนาศักยภาพบุคคล	๕๐	๑๖.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” จำแนกได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ เพศชาย จำนวน ๑๔๘ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ และน้อยที่สุดคือ ไม่เกิน ๒๐ ปี จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ และน้อยที่สุดคือ อื่นๆ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๖

รายได้/เดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖ รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ ๓,๐๐๐ – ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ น้อยที่สุดคือ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพทำเกษตรกร คือ การทำนา ทำไร่ จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒ รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ และน้อยที่สุดคือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และ นักศึกษา จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน ผู้ใหญ่บ้านแนะนำ และ หนังสือพิมพ์ จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕ รองลงมาคือ หนังสือทั่วไป จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ และน้อยที่สุดคือ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓

ปัญหาทางด้านสุขภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีโรคทั่วไป เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น จำนวน ๑๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ รองลงมาคือ โรคเกิดจากกาจติดเชื้อ เช่นโรคเอดส์ โรคฉี่หนู เป็นต้น จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ และน้อยที่สุดคือ โรคจากสิ่งแวดล้อม เช่น โรคภูมิแพ้ต่าง ๆ เป็นต้น จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓

การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคาความยากจน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคาความยากจน มาก คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือตลอด จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ รองลงมาคือ ปานกลาง คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือบางครั้ง จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ และน้อยที่สุดคือ น้อย คือ ไม่มีการเข้ามาช่วยเหลือเลย จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑

จำนวนที่ดิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนที่ดิน ๕ – ๑๐ ไร่ จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ รองลงมาคือ ๑ – ๕ ไร่ จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ และน้อยที่สุดคือ มากกว่า ๑๐ ไร่ จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑

การจัดการผลผลิต ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการผลผลิตคือ นำไปขายเอง ในตลาด จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒ รองลงมาคือ ขายผ่านพ่อค้าคนกลาง และสหกรณ์ชุมชน จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ และน้อยที่สุดคือ จำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓

การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพหางายได้ง่าย จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗ รองลงมาคือ กิจกรรมจังหวัด และ พัฒนาศักยภาพบุคคล จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ และน้อยที่สุดคือ ได้รับการเรียนรู้ จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม ทั้งหมด ๕ ด้าน แต่ละด้านมี ๔ ข้อ รวม ๒๐ ข้อ แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยภาพรวม และรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๗

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
โดยภาพรวม

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๗๘	๐.๗๓	มาก
๒. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๗๕	๐.๘๕	มาก
๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	๓.๗๒	๐.๘๔	มาก
๔. ด้านจิตใจ	๓.๗๒	๐.๘๑	มาก
๕. ด้านสังคม	๓.๕๘	๐.๙๙	มาก
รวม	๓.๗๑	๐.๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๑

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี คือด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘ รองลงมา คือด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕ และด้านสังคมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๕๘

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตร คຸ່ມค่าเพียงพอตามความต้องการและใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ	๓.๘๘	๐.๙๘	มาก
๒. ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น	๓.๗๓	๐.๘๘	มาก
๓. ท่านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อลดเวลาและสามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้น	๓.๗๘	๐.๙๑	มาก
๔. ท่านทราบ วิธีการรักษาและซ่อมแซมเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๗๔	๐.๙๑	มาก
รวม	๓.๗๘	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น คือท่านมีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตร คຸ່ມค่าเพียงพอตามความต้องการและใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๘ รองลงมา คือท่านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อลดเวลาและสามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้น มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘ และท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๗๓

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
ด้านเศรษฐกิจ

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านประกอบอาชีพที่พอเพียง และมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย	๓.๗๑	๐.๙๓	มาก
๒. ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดทั้งปี	๓.๗๑	๑.๐๐	มาก
๓. ท่านมีรายจ่ายภายในครอบครัวลดลงเนื่องจากสามารถปลูกผักสวนครัว เพื่อไว้บริโภคได้เอง	๓.๘๑	๐.๙	มาก
๔. ท่านมีการจัดบันทึกวางแผนรายรับรายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอด	๓.๘๐	๑.๐๖	มาก
รวม	๓.๗๕	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านเศรษฐกิจ คือท่านมีรายจ่ายภายในครอบครัวลดลงเนื่องจากสามารถปลูกผักสวนครัว เพื่อไว้บริโภคได้เอง มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๑ รองลงมา คือท่านมีการจัดบันทึกวางแผนรายรับ รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอด มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ และท่านประกอบอาชีพที่พอเพียง และมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย และ ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดทั้งปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๗๑

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อครัวเรือนและชุมชน ที่สามารถนำไปใช้ได้ตลอดทั้งปี	๓.๘๐	๑.๐๒	มาก
๒. ท่านมีที่ดินเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม	๓.๗๐	๑.๐๒	มาก
๓. ท่านปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เลี้ยงเป็ดไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือในสระหลังบ้านเลี้ยงปลา	๓.๘๑	๐.๙๖	มาก
๔. ท่านนำวัตถุดิบต่างๆ จากธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนมาใช้อย่างประหยัดและมีคุณค่าที่สุด	๓.๖๑	๐.๙๙	มาก
รวม	๓.๗๒	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๒

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือท่านปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เลี้ยงเป็ดไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือในสระหลังบ้านเลี้ยงปลา มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๑ รองลงมา คือท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อครัวเรือนและชุมชน ที่สามารถนำไปใช้ได้ตลอดทั้งปี มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐ และท่านนำวัตถุดิบต่างๆ จากธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนมาใช้อย่างประหยัดและมีคุณค่าที่สุด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๖๑

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านจิตใจ

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านและครอบครัวมีความสุขกายสุขใจ และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ	๓.๖๔	๐.๙๒	มาก
๒. ท่านไม่หวั่นไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต	๓.๗๔	๐.๙๒	มาก
๓. ท่านใช้สติสัมปชัญญะ แก้ไขปัญหาที่บางครั้ง จะทำให้งานไม่สำเร็จ จนสำเร็จไปด้วยดี	๓.๗๘	๐.๙๓	มาก
๔. ท่านใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต	๓.๗๔	๑.๐๔	มาก
รวม	๓.๗๒	๐.๘๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๒

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านจิตใจ คือท่านใช้สติสัมปชัญญะ แก้ไขปัญหาที่บางครั้ง จะทำให้งานไม่สำเร็จ จนสำเร็จไปด้วยดี มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘ รองลงมา คือท่านไม่หวั่นไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต และท่านใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๔ และท่านและครอบครัวมีความสุขกายสุขใจ และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านสังคม

(n=๓๐๘)

กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านและครอบครัวมีความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคีกัน	๓.๗๓	๑.๐๘	มาก
๒. ท่านและชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมเพียง ในการทำประโยชน์ส่วนรวม	๓.๕๓	๑.๒๐	มาก
๓. ท่านและชาวบ้านในชุมชน มีความห่วงใยเอื้ออาทรคอยช่วยเหลือกันและกันอยู่สม่ำเสมอในยามทุกข์หรือยามยาก	๓.๖๒	๑.๑๓	มาก
๔. ท่านและชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ส่งเสริม แก้ไขพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญและสงบสุข	๓.๔๗	๑.๐๑	มาก
รวม	๓.๕๘	๐.๙๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๕๘

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้านสังคม คือท่านและครอบครัวมีความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคีกัน มีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๓ รองลงมา คือท่านและชาวบ้านในชุมชน มีความห่วงใย เอื้ออาทรคอยช่วยเหลือกันและกันอยู่สม่ำเสมอในยามทุกข์หรือยามยาก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๖๒ และท่านและชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ส่งเสริม แก้ไขพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญและสงบสุข มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๓.๔๗

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐาน การวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ โดยแสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบค่าเอฟ (F - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า ๒ ค่า เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยทดสอบภายใต้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ รายละเอียด ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๑๑ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ เกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ เกษตรกรที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ เกษตรกรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ เกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๗ เกษตรกรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๘ เกษตรกรที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๙ เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไข
ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๑๐ เกษตรกรที่มีการจัดการผลผลิตต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการ
แก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๑๑ เกษตรกรที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน
มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ
จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๑ เกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจน
ของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามเพศ

(n = ๓๐๘)					
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๓๑	๑	๐.๓๓๑	๐.๕๒๒	๐.๔๗๑
ภายในกลุ่ม	๑๙๔.๒๗๒	๓๐๖	๐.๖๓๕		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการ
แก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์
ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดย
ภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามอายุ

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๓๙๑	๔	๑.๐๙๘	๑.๗๔๙	๐.๑๓๙
ภายในกลุ่ม	๑๙๐.๒๑๓	๓๐๓	๐.๖๒๘		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการศึกษา

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๐๖	๕	๐.๑๘๑	๐.๒๘๓	๐.๙๒๒
ภายในกลุ่ม	๑๙๓.๖๙๘	๓๐๒	๐.๖๔๑		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ เกษตรกรที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามรายได้/เดือน

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕๔	๓	๐.๓๕๑	๐.๕๕๒	๐.๖๔๗
ภายในกลุ่ม	๑๙๓.๕๕๐	๓๐๔	๐.๖๓๗		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ เกษตรกรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามอาชีพ

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๘.๒๐๘	๗	๑.๑๗๓	๑.๘๘๗	๐.๐๗๑
ภายในกลุ่ม	๑๘๖.๓๙๖	๓๐๐	๐.๖๒๑		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๖ เกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๔๓	๕	๐.๔๐๙	๐.๖๔๑	๐.๖๖๙
ภายในกลุ่ม	๑๙๒.๕๖๑	๓๐๒	๐.๖๖๑		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๗ เกษตรกรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไข
ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามปัญหาทางด้านสุขภาพ

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๒๔	๓	๐.๖๗๕	๑.๐๖๕	๐.๓๖๔
ภายในกลุ่ม	๑๙๒.๕๘๐	๓๐๕	๐.๖๓๓		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ
กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้
วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีปัญหาทางด้าน
สุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๘ เกษตรกรที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๘.๑๐๐	๒	๔.๐๕๐	๖.๖๒๓	๐.๐๐๒
ภายในกลุ่ม	๑๘๖.๕๐๔	๓๐๕	๐.๖๑๑		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

(n = ๓๐๘)

การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหาคความ ยากจน	มาก คือ มีการเข้ามา ช่วยเหลือตลอด	ปานกลาง คือ มีการเข้ามา ช่วยเหลือบางครั้ง	น้อย คือ ไม่มีการเข้า มาช่วยเหลือเลย
มาก คือ มีการเข้ามา ช่วยเหลือตลอด	-	- ๐.๐๓๕	๐.๕๒๓*
ปานกลาง คือมีการเข้ามา ช่วยเหลือบางครั้ง	-	-	๐.๕๕๗
น้อย คือ ไม่มีการเข้ามา ช่วยเหลือเลย	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความ
คิดเห็นของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกร
พอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาค
ความยากจน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ประชาชนที่มีเห็นการมี
ส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน มาก คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือตลอด มีความ
คิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัด
อุดรธานี มากกว่าประชาชนที่มีเห็นการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน น้อย คือ
ไม่มีการเข้ามาช่วยเหลือเลย

สมมติฐานที่ ๙ เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความ

ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม

จำแนกตามจำนวนที่ดิน

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๘.๐๘๓	๒	๔.๐๔๒	๖.๖๐๙	๐.๐๐๒
ภายในกลุ่ม	๑๘๖.๕๒๑	๓๐๕	๐.๖๑๒		
ผลรวม	๑๙๔.๐๓	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๗ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามจำนวนที่ดิน

(n = ๓๐๘)

จำนวนที่ดิน	๑ - ๕ ไร่	๕ - ๑๐ ไร่	มากกว่า ๑๐ ไร่
๑ - ๕ ไร่	-	๐.๐๓๑	๐.๕๕๖*
๕ - ๑๐ ไร่	-	-	๐.๕๒๔*
มากกว่า ๑๐ ไร่	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความ คิดเห็นของประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกร พอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามจำนวนที่ดิน พบว่า แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ประชาชนที่มีจำนวนที่ดิน ๑ - ๕ ไร่ มีความคิดเห็นต่อ กระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มากกว่าประชาชนที่มีจำนวนที่ดิน มากกว่า ๑๐ ไร่

ประชาชนที่มีจำนวนที่ดิน ๕ - ๑๐ ไร่ มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญห ความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มากกว่าประชาชนที่มีจำนวน ที่ดิน มากกว่า ๑๐ ไร่

สมมติฐานที่ ๑๐ เกษตรกรที่มีการจัดการผลผลิตต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไข
ปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการจัดการผลผลิต

(n = ๓๐๘)					
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๗๐	๓	๐.๗๕๗	๑.๑๙๖	๐.๓๑๑
ภายในกลุ่ม	๑๙๒.๓๓๔	๓๐๔	๐.๖๓๓		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๔	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๑๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ
กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดย
ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีการจัดการผลผลิต
ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงใน อำเภ
บ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๑๑ เกษตรกรที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม
จำแนกตามการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ

	(n = ๓๐๘)				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๖๕	๓	๐.๔๕๕	๐.๗๑๖	๐.๕๔๓
ภายในกลุ่ม	๑๙๓.๒๓๘	๓๐๔	๐.๖๓๖		
ผลรวม	๑๙๔.๖๐๓	๓๐๗			

จากตาราง ๔.๒๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๑ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐาน ที่ ๑ – ๑๑

(n = ๓๐๘)

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F	sig	ผลการวิเคราะห์	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
	ปัจจัยส่วนบุคคล				
๑	เพศ	๐.๕๒๒	๐.๔๗๑	-	✓
๒	อายุ	๑.๗๔๙	๐.๑๓๙	-	✓
๓	ระดับการศึกษา	๐.๒๘๓	๐.๙๒๒	-	✓
๔	รายได้/เดือน	๐.๕๕๒	๐.๖๔๗	-	✓
๕	อาชีพ	๑.๘๘๗	๐.๐๗๑	-	✓
๖	การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๐.๖๔๑	๐.๖๖๙	-	✓
๗	ปัญหาทางด้านสุขภาพ	๑.๐๖๕	๐.๓๖๔	-	✓
๘	การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน	๖.๖๒๓	๐.๐๐๒	✓	-
๙	จำนวนที่ดิน	๖.๖๐๙	๐.๐๐๒	✓	-
๑๐	การจัดการผลผลิต	๑.๑๙๖	๐.๓๑๑	-	✓
๑๑	การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ	๐.๗๑๖	๐.๕๔๓	-	✓

จากตารางที่ ๔.๑๙ สรุปได้ว่า

เกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีการจัดการผลผลิตต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

เกษตรกรที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ ๔.๒๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านความพอประมาณแก้ไข ปัญหาความยากจน ควร ดำเนินการอย่างไร	ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสม กับฐานะตนเอง จะพบว่าความพอประมาณนั้น นับเป็นแนวปฏิบัติที่มีมายาวนานแล้ว สังเกตได้จากการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน “พออยู่พอกิน” “พึ่งตนเอง” “ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด” โดยมุ่งเน้นให้มีการ ใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่หรือที่ชุมชนท้องถิ่นของตนมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาแหล่งทุน วัตถุดิบ หรือสิ่งของจากภายนอก มีการวางแผนการใช้ให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้อย่างรู้คุณค่า ดูแลรักษาสິงที่มีและพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น
ด้านความมีเหตุผลแก้ไขปัญหา ความยากจน ควรดำเนินการ อย่างไร	การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง และการดำเนินการอย่างพอเพียงนั้นต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดำรงโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสอุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขารู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดี และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ทั้งนี้ความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายที่สะท้อน ถึงความเข้าใจผลที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำ ณ สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง โดยความมีเหตุผลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสั่งสมความรู้ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและรู้วิธีประมวล ปัจจัยที่ซับซ้อนมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้ความคิดและการกระทำอยู่ในกรอบ ที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล ดังนั้น ความมีเหตุผลในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัดสินใจ ปฏิบัติบนพื้นฐาน ความรู้

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีแก้ไข ปัญหาความยากจน ควร ดำเนินการอย่างไร	การไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้ สามารถบริหาร ความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงที โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้การมีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากความ ไม่ประมาท ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกับความมีเหตุผลและความ พอประมาณ จากการ “แก้ไขปัญหาคู่จุดเล็ก”
ด้านความรู้แก้ไขปัญหาความ ยากจน ควรดำเนินการอย่างไร	ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วย พัฒนา ทักษะการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านั้นมา พิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อการวางแผน และความ ระมัดระวังในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกขั้นตอน โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมา ใช้ทั้งในขั้นการวางแผน และปฏิบัติอย่างรอบรู้รอบคอบ ระมัดระวัง กล่าวคือ นำวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาศึกษาอย่าง รอบด้าน และมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณา ให้เชื่อมโยง กันเพื่อประกอบการวางแผน ตลอดจนมีความ ระมัดระวังในขั้นของการปฏิบัติ
ด้านคุณธรรมแก้ไขปัญหาความ ยากจน ควรดำเนินการอย่างไร	ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความ เข้มแข็ง ของบุคคล สังคม และชุมชน

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ๘ ข้อ ดังนี้

๑. กลุ่มเกษตรกรพอเพียงมีการดำเนินการ อะไรบ้าง เช่น กิจกรรม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๒. กิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขความยากจน อย่างไร
๓. อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความยากจน ของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
๔. กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ ทำอย่างไร -ด้านเทคโนโลยี -ด้านเศรษฐกิจ -ด้านทรัพยากร -ด้านจิตใจ -ด้านสังคม
๕. หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาคความยากจน อย่างไร
๖. หน่วยงานใดมาช่วยการแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้าง
๗. ปัญหาและอุปสรรคการแก้ไขความยากจน มีอะไรบ้าง
๘. ท่านจงให้แนวทางการแก้ไขความยากจน เพื่อประโยชน์ต่อไป

กลุ่มเกษตรกรพอเพียงมีการดำเนินการ อะไรบ้าง เช่น กิจกรรม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมมากมายที่ดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่เห็นอยู่หลัก ๆ คือ กิจกรรมที่เป็นฐานของความพอเพียง เน้นถึงการพึ่งพาตนเอง^๑ สร้างความเข้มแข็งของตนเอง ให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเอง คือ อยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่อดอยาก ซึ่งฐานของความพอเพียงนั้น^๒ คือ การจัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น ๔ ส่วน โดยจัดสัดส่วนตามแนวทฤษฎีใหม่ คิดเป็นตัวเลขง่ายต่อการจดจำในพื้นที่ ๕ ไร่ ดังนี้ ๓๐ พื้นที่ทำนา ๓๐ สระน้ำ ๓๐ พื้นที่ปลูกพืชแบบผสมผสาน และอีก ๑๐ เป็นที่อยู่อาศัย^๓

และกิจกรรมที่เป็นการร่วมมือเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเกษตรรวมกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จนเกิดกลุ่มที่เข้มแข็งและเกิดพลังจนเกิดเป็นระบบ

^๑ สัมภาษณ์ นาง รวีอาภา จันทรภูผา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

มีการจัดระบบการผลิต^๕ การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน และระดมทรัพยากรในการผลิตร่วมกัน สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ ด้านการศึกษาและอนามัย ร่วมกันในชุมชนและกลุ่มเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน จึงก่อให้เกิดความสามัคคี^๖

กิจกรรมต่อมา เป็นกิจกรรมร่วมค้าขายสร้างเครือข่ายเป็นเศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต่อมาจากกิจกรรมที่แล้ว มีการก่อตั้งองค์กรหรือกลุ่มสหกรณ์ชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและก่อให้เกิดความร่วมมือกับชุมชนอื่น ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้เกิดหน่วยเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจท้องถิ่น^๗ จะตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด และมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับร่วมกันจึงเกิดจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

กิจกรรมสุดท้าย คือ กิจกรรมหลุมพอเพียง เป็นกลางนำต้นไม้หลากหลายชนิดในหลุมแต่ได้ผลดีเกินคาด เป็นการปลูกต้นไม้แบบบูรณาการ ให้ต้นไม้ในหลุมนั้นเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และต้นไม้ที่เป็นปลูกในหลุมแบ่งเป็น ๕ ประเภท ๑ ไม้พี่เลี้ยง ๒ ไม้รายวัน ๓ ไม้บำนาญ ๔ ไม้ฉลาด ๕ ไม้มรดก^๘

กิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขความยากจน อย่างไร กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นกิจกรรมที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยแก้ไข เพื่อนำไปสู่การอยู่แบบพอดีและพอประมาณ มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประโยชน์ที่สุดและก่อให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็งที่สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้^๙ จึงนำมาซึ่งเศรษฐกิจชุมชนโดยมีสหกรณ์ชุมชนเป็นแกนหลักมีการให้ความรู้ระหว่างชุมชนใกล้เคียงและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด และมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับร่วมกันจึงเกิดจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม^{๑๐} ด้านทางครอบครัวก็เกิดรายด้านเพื่อไว้ใช้จ่ายในส่วนที่จำเป็น คนสามารถเลี้ยงตนได้ด้วยตนเอง

^๕ สัมภาษณ์ นาง พชรินทร์ ยังอยู่, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน, รองประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ, ประธานสัมพันธ์กลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ดันไทร, สมาชิกเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลย์ พยัคฆ์วงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

มุ่งเน้นไปที่เกษตรกรให้มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของตนเอง เศรษฐกิจชุมชนรวมทั้งการบริหารจัดการของเศรษฐกิจชุมชนให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานาน มีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม^{๑๐} สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตเศรษฐกิจรากหญ้าของท้องถิ่นกับเศรษฐกิจสากลให้เกิดความสมดุลกันโดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงภูมิปัญญา สากล รวมทั้งสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเชื่อม - โยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง^{๑๑}

อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง ปัจจัยของความยากจนนั้นกลุ่มเกษตรกรพอเพียงเห็นว่ามันเกิดขึ้นจากหลายๆด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพ คือการขาดอาชีพ ภูมิการศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการของงาน ด้านปัญหาทางสุขภาพร่างกาย ที่ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการทำงานหรือจะเป็นเพราะอายุสังขารอีกอย่างนี้เมื่อแก่ตัวไปก็เหนื่อยล้าจึงไม่เป็นที่ต้องการของอาชีพต่างๆ^{๑๒} ด้านการเงิน คือไม่มีรายรับหรือรายรับนั้นน้อย จึงก่อให้เกิดหนี้และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกๆที่รายรับเท่าเดิม ทำให้เกิดการกู้ยืมและจำนำสิ่งของที่มีค่า จึงไม่มีที่ดินทำกินก่อให้เกิดการขาดรายได้เข้าครัวเรือน อีกอย่างที่เป็นสิ่งสำคัญนั้นก็คือ นโยบายจากภาครัฐ ที่ไม่ตรงต่อความต้องการของกลุ่มเกษตรกรและชุมชนหรือบางครั้งหน่วยงานของภาครัฐนั้นไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านแก้ไขความยากจนในชุมชน หรือ^{๑๓} ด้านทรัพยากร มีจำนวนที่ดินน้อยหรืออาจจะไม่มีที่ดินทำกินเลย และบางครั้งแหล่งน้ำนั้นไม่เพียงพอต่อชุมชน การตลาดปัจจุบันนี้ทางประชาชนหรือกลุ่มเกษตรกรนั้นโดนกดราคาทางด้านต่างๆจากพ่อค้าคนกลางบาง ไม่ว่าจะเป็น ราคาข้าว ราคาพืชผัก หรือราคาจำพวกเนื้อสัตว์ และสิ่งสุดท้ายคือความเหลื่อมล้ำที่มีสิทธิและโอกาสไม่เท่ากันที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร เน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน^{๑๔} เน้นเป้าหมายการเจริญเติบโต ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการ

^{๑๐} สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นาง ปุ้ย อัญชลีอารียะ, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ คุณ พรม จันทร์ย้อย, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กระจายรายได้ เน้นการเปิดประเทศมากขึ้นไปในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบ ในด้านต่างๆ ที่ดีพอกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม^{๑๕}

กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ
ในปัจจุบันนั้นประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาที่ ฉบับที่ ๑๒ แล้ว ซึ่งในแผนพัฒนาแต่ละฉบับนั้นได้กำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนไว้ไม่แตกต่างกันมากเท่าไร ในอำเภอบ้านฝือกก็เช่นกันได้มีกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนไว้เช่นกัน ทั้งหมด ๕ ด้านด้วยกัน ดังนี้

ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่าโดยสภาพพื้นที่ของชุมชนตำบลบางเหาะแการท่าเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในปัจจุบันนี้ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ เข้ามามากภายในชุมชน ซึ่งต่างจากอดีตที่ใช้เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำเกษตรกรรม^{๑๖} โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาช่วยในทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย เช่น รถไถ รถดำนา รถเกี่ยวข้าว และรถแทรกเตอร์ เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มผลผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เร็วขึ้น แต่เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมนั้นมีรายได้น้อย โดยเฉพาะเกษตรกรเชิงเดี่ยว หากนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ทั้งหมด อาจจะทำให้เสียรายจ่ายมากเกินไป จึงควรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้แบบผสมผสานให้เหมาะสมตามสภาพพื้นที่^{๑๗}

ในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนใหญ่นำวัตถุดิบที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติที่มี อยู่ในท้องถิ่น มาประดิษฐ์ หรือประยุกต์เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในทางการเกษตร รวมถึงเครื่องใช้ใน ครวเรือนตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ เมื่อเครื่องมือที่ใช้งานเกิดชำรุด ก็สามารถซ่อมแซมได้ด้วยตนเอง เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน^{๑๘} แต่ปัจจุบันนี้ การใช้เทคโนโลยีแบบดั้งเดิม อาจจะใช้ต้นทุนต่ำก็จริง ตรงกันข้ามก็ทำให้เสียเวลาเป็นอย่างมากในการสร้างผลผลิต และทำให้มีรายได้น้อย เมื่อนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างเดียว ก็ต้องใช้ต้นทุนสูง ดังนั้น ประชาชนจึงควรใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานให้เหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ทางการเกษตร คือ ใครที่มีพื้นที่ทางการเกษตรมาก อาจใช้

^{๑๕} สัมภาษณ์ นาง รวิอาภา จันทรภูษา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ดันไทร, สมาชิกเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบาง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลย์ พยัคฆ์วงศ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยบ้าง ส่วนผู้ที่ไม่มีพื้นที่ทางการเกษตรน้อย^{๑๙} ก็ควรใช้เทคโนโลยีสมัยดั้งเดิม แบบภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ถ้ำมีวัว และควายอยู่แล้ว ก็อาจจะใช้แรงงานวัวและควายนั่นก็ได้ดังเช่นในอดีต เพื่อเป็นการช่วยลดภาวะโลกร้อน สามารถรักษาสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้อยู่ดี และเป็นการลดค่าใช้จ่าย เพราะผลผลิตบางอย่างแม้จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทำให้สร้างผลผลิตได้เร็ว แต่ก็ส่งผลกระทบต่อกระทบทำให้มีรายจ่ายมากขึ้นตามไปด้วย แต่เมื่อใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมแล้วถึงจะสร้างผลผลิตได้ช้า แต่ก็ช่วยลดต้นทุน ทำให้มีรายได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชาวเกษตรกรในชุมชนตำบลคำบง ที่ใช้เทคโนโลยีในทางการเกษตรแบบผสมผสาน ยังคงมีอยู่จำนวนน้อย^{๒๐}

ด้านเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า ในชุมชนตำบลคำบง โดยภาพรวม ประชาชนสามารถพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจได้ ซึ่งมีรายรับ-รายจ่าย อยู่ในระดับปานกลาง และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น เพราะนอกจากการ ประกอบอาชีพหลักของตนแล้ว ก็สามารถประกอบอาชีพเสริมต่างๆเพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว พบว่าในปัจจุบัน ชาวราชการ หรือประชาชนทั่วไปบางคนในชุมชน ใช้เวลาว่างในการประกอบอาชีพ^{๒๑} เสริมทางการเกษตร เช่น การทำสวน ไร่นา แบบสวนผสม และเลี้ยงสัตว์ มีโกพื้นบ้านและกบ เป็นต้น บางชุมชน เมื่อเสร็จฤดูเก็บเกี่ยวก็ปลูกพืชหมุนเวียน เช่น แตงโม และถั่ว พริก เป็นต้น เพราะพืชเหล่านี้สามารถช่วยปรับสภาพพื้นดินให้ดีขึ้น และปลูกพืชสวนครัวทุกอย่าง ที่สามารถนำไปจำหน่ายและบริโภคเองได้ เช่น พริก ชะอม ถั่วฝักยาว และแตงกวา เป็นต้น จะได้ ไม่ปล่อยให้พื้นที่เปล่าประโยชน์ สามารถช่วยสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของตนได้ อีกทางหนึ่งด้วย บางชุมชน ก็มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาความรู้ในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่ ท้องถิ่น จึงทำให้เกิดกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน มีการทอผ้า ทำเครื่องจักสาน และผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร เพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย^{๒๒}

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า เมื่อประมาณ ๕๐-๖๐ ปที่แล้ว พื้นที่ดั้งเดิมส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลคำบงนั้น ยังขาดทรัพยากรแหล่งน้ำใน

^{๑๙} สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน, รองประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ, ประธานสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นาง ราไพ เรืองทา, เภรณญิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

การประกอบเกษตร ทั้งป่าไม้ในพื้นที่ที่ถูกทำลาย แต่ประชาชน ก็ไม่ปลูกป่าทดแทน พอถึงช่วงฤดูหน้าแล้ง ประชาชนจะประสบความเดือดร้อนอย่างหนัก อีกทั้ง ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน แต่ก็ไม่มีแหล่งน้ำเพื่อจะประกอบในทางการเกษตร^{๒๓} ต่อมาภายหลัง เกิดโครงการตามแนวพระราชดำริของในหลวงที่ทรงให้สร้างอ่างเก็บน้ำในชนบทต่างจังหวัด เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ทำให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนทั่วไปโดยมาก ชุมชนในตำบลคำบง จึงมีแหล่ง ทรัพยากรน้ำอย่างเพียงพอ มีการปลูกป่าทดแทน เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามลำดับ มีกฎหมาย คุ่มครอง ชุมชนสามารถมีแหล่งน้ำได้ตลอดทั้งปี ในปัจจุบันนี้ นอกจากชลประทานอ่างเก็บน้ำ ฝายส่งน้ำและบำรุงรักษา โครงการชลประทาน ก็ยังมีหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การประปาส่วนภูมิภาคสาขาอุดรธานี เทศบาลตำบลคำบง และจังหวัดทหารบกอุดรธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานร่วมบูรณาการ ได้ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรม ปลูกป่าทดแทน สนับสนุนส่งเสริมการบำรุงรักษา^{๒๔} และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งแหล่งน้ำและป่าไม้ จนสามารถพลิกฟื้นธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์คืนแทนสภาพป่าเดิมที่ถูกทำลายไป และที่สำคัญ คือ มีส่งการบริหารจัดการเสริมในด้านน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่ประชาชน ดังนั้น ในปัจจุบัน จึงมีการรณรงค์ในการช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และประชาชนในชุมชนตำบลคำบง เริ่มหันกลับมาใช้ปุ๋ย ชีวภาพมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีการหมักปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยพืชสดใช้เองได้ สามารถทำให้ประหยัด ค่าใช้จ่าย และได้รับผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดสารพิษมากขึ้น คาดว่าประมาณไม่เกิน ๒-๓ ปี ข้างหน้า การใช้สารเคมีในชุมชนจะค่อยๆ ลดลง^{๒๕}

ทั้งนี้ ในปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามากในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นใกล้ๆ ชุมชนตำบลคำบง ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนั้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐกับหน่วยงานในชุมชนท้องถิ่น จึงพยายามให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันรณรงค์ในเรื่องการปลูกป่าทดแทน และบำรุงรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชนของตน เพื่อพลิกฟื้นทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายให้เกิดความอุดมสมบูรณ์คืนทดแทนสภาพธรรมชาติเดิมที่ถูกทำลายไป^{๒๖} โดยลงไปในพื้นที่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนั้น ปัจจุบัน ประชาชนภายในตำบลคำบง ประมาณ

^{๒๓} สัมภาษณ์ นาง ปุ้ย อัญชลีอารียะ, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นาง รวีอาภา จันทร์ภูมา, ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓๐๐ คน จึงเริ่มให้ความสนใจในการทำการเกษตร โดยเฉพาะการเกษตรแบบผสมผสาน หรือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ของในหลวง ที่อาศัยแหล่งน้ำที่มีอยู่ในประกอบอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ตนและครอบครัว เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร สามารถพัฒนาอาชีพทางการเกษตรให้มั่นคงตลอดไป บางครอบครัวก็พยายามพึ่งตนเองในด้าน ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จึงปลูกพืชผักสวนครัวทุกอย่างที่กินได้ในพื้นที่ว่างของ ตน รวมถึงปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน อาทิเช่น อ้อย ขามช้าง เพราะพืชเหล่านี้สามารถ นำมารักษาแก้ โรคพิษสำแลงได้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๒๗}

ด้านจิตใจ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า ประชาชนในชุมชนตำบลคำบง สวน ใหญ่ประชาชนที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ยังคงมีความเชื่อมั่นในศาสนา โดยเฉพาะมีความเชื่อมั่นในคำสั่ง สอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีเวลาว่างจะเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม แสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตาม สมควร เพราะยังมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สวนเยวชนภายในชุมชน บางส่วนยังไม่ค่อยเข้า วัด จะเข้าวัดในบางโอกาสตามประเพณี^{๒๘} หรือจะ เข้าก็ต่อเมื่อมีปัญหาเดือดร้อนทางใจที่แก้ไขไม่ได้เท่านั้น สวนประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นดั้งเดิมที่ สืบทอดกันมานั้น ก็ยังมีอิทธิพลทางความเชื่อของคนในท้องถิ่นอย่างมาก อาทิเช่น การเข้าทรงเจ้า การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายใน ชุมชน และ การกราบไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนยังเชื่อ ว่าเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกในเรื่องผิดชอบชั่วดี และทำให้เกิดความสบายใจแก ตนได้ เพราะคนในสังคมปัจจุบัน นับวันจะมีจิตใจที่เลวทรามกว่าแต่ก่อน ไม่ตั้งอยู่ในสุจริตธรรม^{๒๙} จึงทำให้การดำรงชีพอยู่ของคนทั่วไปในสังคมไม่ปลอดภัย จะเห็นได้จากข่าวตามสื่อต่างๆ เช่น การ ปล้นฆ่า ลักขโมยกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประชาชนในชุมชนตำบลคำบงนี้ พบว่า สวนใหญ่ยังมี ศาสนาเป็นเครื่องยึด เนี่ยวจิตใจ และทำให้ตนเองเกิดความมั่นใจ และมีจิตใจที่กล้าหาญเข้มแข็งใน การประกอบอาชีพ อีกประการหนึ่ง มีพ่อแม่เป็นผู้คอยให้กำลังใจชี้แนะ และนำพาปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ ในสุจริตธรรมมา ตั้งแต่เด็ก จนเกิดมีจิตใจที่เข้มแข็งและเคยชิน สามารถอดทนต่ออุปสรรคที่จะเกิดขึ้น ทั้งในครอบครัว และชุมชน แต่ก็มีบางส่วนยังคอยพึ่งพากระบวนนิยม ไม่ค่อยพึ่งตนเอง และไม่พึ่ง

^{๒๗} สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา, ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ, ประธานสัมพันธ์กลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้าน ผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ คุณ พราม จันทร์ย้อย, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ดังนั้น จึงควรประหยัด พอเพียง และแสวงหาสิ่งที่จะพหหาได้ด้วยความสามารถของตนเอง หรือสิ่งใดที่แพงจนเกินฐานะตนจะหามาได้ ก็ควรหลีกเลี่ยง ยกเว้นบางอย่างที่หาสิ่งอื่นมาทดแทนไม่ได้ จำเป็นที่จะต้องซื้อก็ควรซื้อ^{๓๐}

ด้านสังคม ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า ในชุมชนตำบลคำบง ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนยังให้ความสำคัญในด้านสังคมรวม และให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานทำบุญต่าง เช่น งานอุปสมบท และงานศพ เป็นต้น รวมถึงงานประเพณีในช่วง เทศกาลต่างๆ ที่มีขึ้นภายในชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง ส่วนความสัมพันธ์ทางสถาบันครอบครัวนั้น บางครอบครัวยังมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อยมาก^{๓๑} พ่อแม่และลูกไม่ค่อยมีโอกาสนพบปะกัน เพราะว่าต่างคนต่างอ้างว่า มีหน้าที่ของตนที่จะต้องทำ จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาระดับ ครอบครัวตามมา ซึ่งทำให้ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาสั่งสอนบุตรหลานของตนเอง และกลายเป็นปัญหาระดับชุมชนในที่สุด ทำให้คนในชุมชนบางส่วนมีความเห็นแก่ตัว มุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนมากขึ้น ที่สำคัญ ก็คือ ทำให้เกิดปัญหาร้ายแรงตาม อาทิเช่น มียาเสพติดแพร่ระบาดเข้ามาในชุมชน ฝ่ายผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนในตำบลคำบง เมื่อทราบปัญหาเหล่านี้แล้ว ได้พยายามร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงทุกคน^{๓๒} ภายในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อเสริมสร้างความอบอุ่น และความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน ตนเองทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวเป็นต้นไป โดยใช้ศาสนสถาน และหลักธรรมในศาสนา เป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความรักใคร่ ประองตอง และผูกพัน ต่อกันและกัน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวมี ความสำคัญมาก เพราะถ้าสถาบันครอบครัวเกิดความอบอุ่นเสียแล้ว ประชาชนในระดับชุมชนก็จะเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตามมา เมื่อทำกิจการหรือกิจกรรมใดๆ

^{๓๐} สัมภาษณ์ นาง พัทรินทร์ ยังอยู่, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ดันไทร, สมาชิกเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน, รองประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ก็จะสำเร็จได้ง่าย และถ้าองค์กรใด^{๓๓} มีการบริหารจัดการองค์กรที่ดี มีความเข้าใจที่ดีระหว่างกัน ได้ โดยให้ทุกคนในองค์กร มีส่วนร่วมในทุกด้าน และมีความเชื่อถือไว้วางใจกันและกัน ก็จะสามารถจะพัฒนา องค์กรของตนให้ประสบความสำเร็จได้ อนึ่ง ปัจจุบันนี้ ระหว่างผู้นำกับประชาชนที่เป็นลูกบ้านใน ตำบลคำบง ส่วนใหญ่ก็ยังมีความเป็นปึกแผ่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน และพยายามร่วมกันกัน พัฒนาชุมชนตนเองให้เกิดความเข้มแข็งและสงบสุข^{๓๔}

หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาคาความยากจน อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า การยอมรับปัญหา คือการยอมรับว่าบทเรียนการทำเกษตรที่ผ่านมาไม่สามารถทำให้ เกษตรกรหลุดพ้นจากการเป็นหนี้ ส่งผลให้ชีวิตของเกษตรกรไม่มีความสุข และไม่สามารถบรรเทาความ ยากจนลำบากของชีวิตเกษตรกรและคนในครอบครัวได้^{๓๕} การทำเกษตรแปลงใหญ่ ลดทุนมาก ไม่ได้ ผลตอบแทนมากอย่างที่คิด การปลูกพืชชนิดเดียวทั้งแปลง ส่งผลให้ขาดทุนเนื่องจากราคาดผลผลิตของ ตลาดตกต่ำ การทำเกษตรที่พึ่งพาภายนอกสูงไม่ประสบความสำเร็จ จากการยอมรับปัญหาดังกล่าว นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดของเกษตรกร และปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตร สิ่งเหล่านี้เรียกว่าการ ปรับตัวตาม^{๓๖}

หลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือ การประหยัด พออยู่พอกิน กินของที่มีอยู่ในสวนและลด ต้นทุนในสิ่งที่ไม่จำเป็น จดบัญชีรายรับรายจ่ายตรงไหนที่รายจ่ายเยอะและไม่จำเป็นเราก็ลดน้อยลง เพื่อที่จะได้ประหยัด เศรษฐกิจพอเพียงมันดีตรงที่สามารถใช้ได้กับทุกระบบและทุกคน คนที่มีเงินรวย แล้วก็สามารถใช้ได้ เพราะหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือลดต้นทุน^{๓๗} ทำให้ครอบครัว ไม่ต้องจ่ายใคร เอาแค่กำลังตัวเองเท่าที่จะทำได้ เรามีสัตว์อะไรก็ปล่อยก็เลี้ยง โตแล้วก็เอาไว้กินถ้ามีมากเกินไปก็เอา ไปขาย หากลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นได้มันก็ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเอง บางคนถึงขั้นปลดหนี้ได้ก็เพราะยึด

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลัย พยัคฆ์วงศ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

หลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่บางครั้งคนเราไม่รู้จักพอจุดจบคือการเป็นหนี้ที่ยากจะใช้หมด ขอเพียงขยัน ไม่อยู่เฉย ปลูกตามกำลังกายและกำลังเงิน ตามความถนัดของตนเอง ก็สามารถปลดหนี้ได้ แต่มีช่วงหนึ่งที่เศรษฐกิจนั้นถึงยุคของใช้ของกินแพงไปหมด ทางเลือกที่จะหลุดพ้นเศรษฐกิจข้าวของแพงนั้น ต้องทำไร่นาสวนผสม ถ้าไม่มีทุนหมุนเวียน^{๓๘} ควรจะเริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ คือแบ่งพื้นที่ทำกิน ถ้ามีน้อยก็ทำตามน้อย แต่สามารถสร้างรายได้เข้าครัวเรือน เป็นการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วางแผนปลูกพืชหลายชนิด เพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนและลดต้นทุนการผลิตโดยใช้วัสดุที่เหลือใช้จากกิจกรรมหนึ่งไปอีกกิจกรรมหนึ่ง มีการกระจายแรงงานตลอดทั้งปี จึงปลูกพืชผักผลไม้หลายชนิด ที่สามารถจำหน่ายและแบ่งปันกับผู้บริโภคในชุมชนและตามความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ในครอบครัว มีคำหนึ่งที่ได้ใจความว่า ปลูกพืชที่กิน กินพืชที่ปลูก ทำงานโดยไม่ต้องเร่งรีบมากนัก แต่ทำอย่างสม่ำเสมอทำให้สุขภาพไม่ทรุดโทรม มีความสุขกับการทำงานและความเป็นอยู่อย่างแท้จริง ต่ออย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญนั้นยังต้องพึงพาความตั้งใจของเกษตรกรที่จะเข้าไปเรียนรู้และนำความรู้มาปฏิบัติสร้างรายได้จากการลดต้นทุน และลดรายจ่ายในครัวเรือน^{๓๙}

หน่วยงานใดมาช่วยการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนบ้าง มีหน่วยงานทางภาครัฐ ที่ได้จัดนำโครงการต่างๆมาช่วยเหลือ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนและการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน หรือโครงการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพโครงการดังกล่าวนี้ได้รับความช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์^{๔๐}

ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม เป็นระยะเวลานาน โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและศักยภาพของแรงงานในการประกอบ อาชีพ พัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนา คุณภาพชีวิตและเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพและทักษะในการประกอบอาชีพ

^{๓๘} สัมภาษณ์ นาง ปุ้ย อัญชลีอารียะ, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน, รองประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ให้แก่ ชุมชนในชนบทและชุมชนเมือง^{๔๑} โดยภาคธุรกิจเอกชนที่มีความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากร และ ทักษะเชิงธุรกิจจะเข้าไปสนับสนุนชุมชนในการปรับปรุงอาชีพเดิม โดยให้คำแนะนำด้านการผลิต การจัดการการเงิน และการตลาด ได้แก่ โครงการธุรกิจเพื่อสังคม โครงการสนับสนุนการพัฒนา อุตสาหกรรมชนบท โดยสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน สนับสนุนการสร้างงานเพิ่ม รายได้ให้แก่ ชาวชนบท และถ่ายทอดทักษะเชิงธุรกิจให้แก่ชาวชนบท ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนา คุณภาพชีวิตและลด การอพยพแรงงานเข้าสู่เมือง^{๔๒}

ส่วนหน่วยงานทางชนบท มีการสนับสนุนด้านการศึกษา โดยภาคธุรกิจเอกชนส่วนใหญ่ให้ การ สนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี แต่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน ได้แก่ โครงการเพื่อ การศึกษาของเยาวชน โดยธนาคารกรุงเทพ มอบทุนการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา^{๔๓}

ภาคประชาสังคม หมายรวมถึงเครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรอิสระที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การดูแลจากภาครัฐ แต่อาจได้รับการ สนับสนุนจากรัฐ มีบทบาทใน การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับพื้นที่^{๔๔} โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และท้องถิ่น ได้แก่ การพัฒนาธุรกิจชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความเป็นไป ได้ทางธุรกิจ สามารถแข่งขันได้ในระบบตลาด การส่งเสริมสวัสดิการภายในชุมชน เพื่อพัฒนาความสามารถของ เครือข่ายองค์กรชุมชนในการบริการจัดการและสานต่อระบบสวัสดิการที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและ กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นต้น^{๔๕}

ปัญหาและอุปสรรคการแก้ไขความยากจน นั้นเกิดจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลัง พัฒนา ที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุเป็นสำคัญ ไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ตัวของตนเองหรือพัฒนา ชนบท แนวคิดการแก้ไขความยากจนจึงมีลักษณะแคบเกินไป คือ จะมุ่งเน้นความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ แต่ไม่พัฒนาในด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลและชุมชนเกิดช่องว่าง

^{๔๑} สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลัย พยัคฆ์วงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นาง รำไพ เรียงทา, เจริญญิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ คุณ พรม จันทร์ย้อย, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ตันไทร, สมาชิกเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ระหว่างรายได้ของประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ^{๔๖} ทำให้ชนบทไม่ได้รับการพัฒนาและขยายตัวในด้านใดเลย ซึ่งจะมองเห็นได้ว่าการแก้ไขความยากจนนั้นจะเป็นการพัฒนาบุคคลและศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ ให้มีความก้าวหน้าไปพร้อมกับสถานการณ์ปัจจุบัน แตกต่างกับชนบทที่มีการพัฒนาบุคคลและศักยภาพที่ค่อยเป็นค่อยไปตามความพร้อมของแต่ละบุคคล ที่พร้อมทำเมื่อไรก็ทำจึงเกิดเป็นข้อเสียเปรียบและเสียโอกาสในการรับเอากระบวนการแก้ไขและพัฒนาแบบใหม่ เข้าสู่ตนเองและชนบท^{๔๗}

จากสถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่า ความเจริญก้าวหน้าของชุมชนเมืองนั้น พัฒนามากไปกว่าชนบททำให้เกิดการเข้าถึงโอกาสได้น้อยและให้เกิดความยากจนมากขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาต่างๆ ดังนี้^{๔๘}

๑. ขาดทรัพยากรในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะและสิ่งสนับสนุนไม่เพียงพอ

๒. ขาดข้อมูลพื้นฐานของความต้องการประชาชนทำให้ไม่ทราบ ถึงปัญหาและสิ่งที่ต้องการแก้ไขความยากจน

๓. ขาดการประชาสัมพันธ์และชี้แจงโครงการ แก้ไขปัญหาความยากจนให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจ^{๔๙}

๔. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ให้ความสนับสนุนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน

๕. นายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาและ วางแผนงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน

๖. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นน้อย^{๕๐}

^{๔๖} สัมภาษณ์ นาง พัทรินทร์ ยังอยู่, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นาง รวิอาภา จันทร์ภูผา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ, ประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ท่านจึงให้แนวทางการแก้ไขความยากจน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป สิ่งแรกที่จะเสนอ คือ การเพิ่มขีดความสามารถและพัฒนาศักยภาพของคนจนให้สามารถปรับตัว อย่างมีภูมิคุ้มกัน และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และวางรากฐานการปฏิรูปเชิงโครงสร้างโดยเน้นการปรับปรุงระบบ บริหาร จัดการ การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาและ ปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความ ยากจน หรือปรับกระบวนการทัศน์ใหม่และจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจน ประกอบด้วย^{๕๑}

๑. การปรับปรุงระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จะเห็นได้ว่า ระบบบริหาร จัดการของภาครัฐยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความชัดเจนในการวางแผนและ การบริหาร จัดการในระดับพื้นที่ ขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นยัง ไม่มีบทบาทที่ชัดเจน และประการสำคัญยังขาดกลไกระดับชาติที่มีบทบาทโดยตรงใน การแก้ไขปัญหาความยากจน

๒. เน้นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่น เนื่องจาก การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นส่วนสำคัญที่เปิดโอกาส ให้ชุมชนได้ สะท้อนสภาพปัญหาในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะช่วยให้โครงการและกิจกรรมในการแก้ไข ปัญหาความ ยากจนที่ภาครัฐดำเนินการ มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเข้าถึงคน จนมาก ยิ่งขึ้น^{๕๒}

๓. ต้องยึดความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และให้มีการบูรณาการ ในทุกระดับตั้งแต่ ระดับกระทรวง กรมในส่วนกลาง จนถึงระดับภูมิภาคและท้องถิ่น โดยให้นำรูปแบบการแก้ไขความ ยากจนแบบบูรณาการนำไปดำเนินการในพื้นที่ที่ยากจนให้มีการพัฒนาและแก้ไขให้ดีขึ้นอย่าง มีประสิทธิภาพ^{๕๓}

๔. แก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ที่มีคนจนอยู่หนาแน่น โดยให้มีการกำหนดพื้นที่ เป้าหมายที่มีคนจนอยู่หนาแน่น โดยใช้การจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ของครัวเรือน

^{๕๑} สัมภาษณ์ นาง รวีอาภา จันทร์ภูผา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา, ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ให้มีการกำหนดเป้าหมายครัวเรือนที่ประสบความเดือดร้อนที่สมควรได้รับความช่วยเหลือตามลำดับก่อนหลังในพื้นที่เป้าหมายโดยใช้เป็น กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย^{๕๔}

๕. การจัดทำแผนแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นการเฉพาะและมีการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนแก้ไขปัญหาคความยากจนดังกล่าวข้างต้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขความยากจนในปีต่อไปและสอดคล้องกับเป้าหมายการแก้ไขปัญหาคความยากจน^{๕๕}

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ

๑. ทำให้ทราบถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคม จากแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย

๒. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จากแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ตรงตามสมมติฐาน และปัจจัยที่ปฏิเสธสมมติฐาน โดยพิจารณาจากความถี่และร้อยละ ที่มีมากที่สุดและน้อยที่สุด

๓. ให้ทราบถึงการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

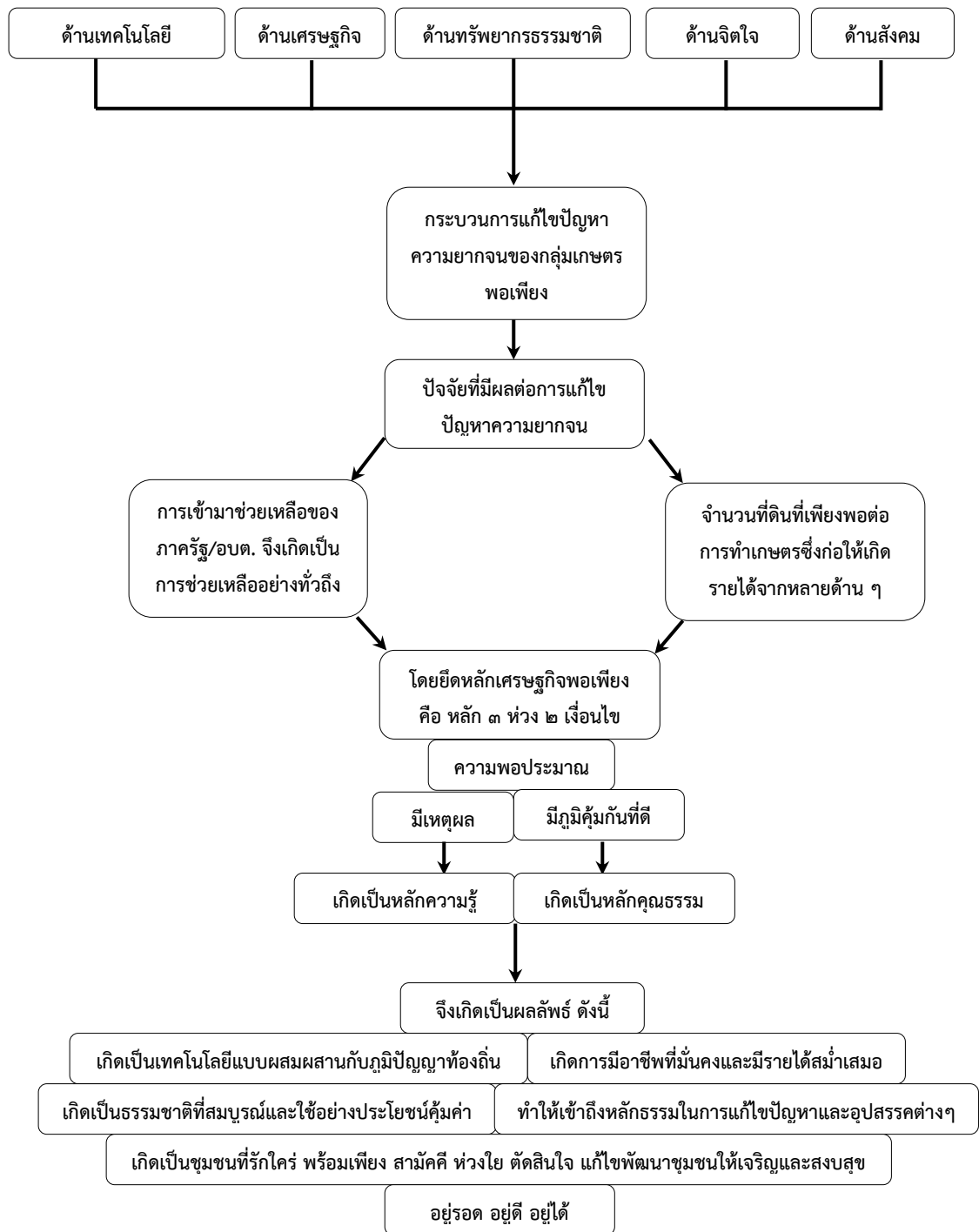
๔. ทำให้ทราบถึงแนวทางกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยพิจารณาจากรายข้อเฉพาะที่มีจำนวนความถี่มากที่สุดเท่านั้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิองค์ความรู้ได้ ดังแผนภูมิที่ ๔.๑ ต่อไปนี้

^{๕๔} สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ดันไทร, สมาชิกเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามแล้วนำไปสอบถามกับกลุ่มเกษตรกรและประชาชนในชุมชน โดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านสังคม สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม คุ่มค่าเพียงพอตามความต้องการ และเกิดประสิทธิภาพ เพราะได้นำเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ถูกหลักวิชาการ มีราคาไม่แพงมาใช้เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว หรือลดเวลาในการผลิต สามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ใช้เครื่องมืออื่นๆ แบบภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมแก่การทำงานของตน เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมถึงเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น

๒. ด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ทั้งจากการประกอบอาชีพหลักสม่ำเสมอตลอดทั้งปี และประกอบอาชีพเสริมทำให้มีรายได้ภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น และมีการวางแผน รายรับ-รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอดเวลา

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนมีแหล่งน้ำมาใช้ในการครัวเรือนและชุมชนอย่างเพียงพอตลอดปี ภายในชุมชนมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากประชาชนช่วยกันงดใช้สารเคมีในทางการเกษตร เช่น มีการปลูกผักสวนครัวต่างๆ ที่ปลอดสารพิษ ด้วยการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อช่วยบำรุงรักษาดินให้มีสภาพดี และเลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือเลี้ยงปลา ปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉดไว้ตามร่องสวนหรือในสระหลังบ้าน ดังนั้น ในชุมชนจึงมีพื้นที่และสภาพดินที่อุดมสมบูรณ์ และยังให้ความสำคัญในการนำต้นไม้/ไม้ไผ่ ต้น/ใบกล้วย ใบเตย ตนกก หรือวัตถุดิบอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างประหยัด

๔. ด้านจิตใจ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลคำบง แม้จะประสบ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงาน แต่พร้อมพยายามจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จลงด้วยสติสัมปชัญญะ ดังนั้น จึงมีจิตใจที่เข้มแข็งในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ เพราะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ฝึกหาความรู้ในทางธรรมะด้วยการอ่านหนังสือ หรือด้วยการสนทนา และสอบถามท่านผู้รู้เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังติดตามข่าวสารต่างๆ ทางวิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อให้เท่าทันต่อเหตุการณ์ ทั้งไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไร ก็มีเงินฐานะและความสามารถของตนเอง

๕. ด้านสังคม จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนต่างก็มีความรักใคร่กลมเกลียว สนิทสมานสามัคคีกัน เพื่อนบ้านในชุมชนยังยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติ

ตามกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกคนยังให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมตัดสินใจ และส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ของตนเองให้เจริญสุขความอยู่เย็นเป็นสุข ชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมเพรียงกันในการทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวม และชาวบ้านในชุมชน หรือ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป กลุ่มเกษตรกรพอเพียง หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่ชุมชนบ้านชัยเจริญและบ้านคำบง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๑,๓๔๒ คน โดยวิธีการเปิดตารางสุ่มตัวอย่างตารางสูตร ทาโร่ ยามาเน^๑ ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผล โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

^๑ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, หน้า ๑๖๑.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้ทำการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ สรุปข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของ ภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสใน การประกอบอาชีพ ได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ เพศ ชาย จำนวน ๑๔๘ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๔.๐ รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ และน้อย ที่สุดคือ ไม่เกิน ๒๐ ปี จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ และน้อยที่สุดคือ อื่นๆ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๖

รายได้/เดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖ รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ ๓,๐๐๐ – ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ น้อยที่สุดคือ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพทำเกษตรกร คือ การทำนา ทำไร่ จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒ รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ และน้อย ที่สุดคือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และ นักศึกษา จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน ผู้ใหญ่บ้านแนะนำ และ หนังสือพิมพ์ จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕ รองลงมาคือ หนังสือ

ทั่วไป จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ และน้อยที่สุดคือ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓

ปัญหาทางด้านสุขภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีโรคทั่วไป เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น จำนวน ๑๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ รองลงมาคือ โรคเกิดจากทางติดต่อ เช่น โรคเอดส์ โรคฉี่หนู เป็นต้น จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ และน้อยที่สุดคือ โรคจากสิ่งแวดล้อม เช่น โรคภูมิแพ้ต่าง ๆ เป็นต้น จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓

การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน มาก คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือตลอด จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ รองลงมาคือ ปานกลาง คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือบางครั้ง จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ และน้อยที่สุดคือ น้อย คือ ไม่มีการเข้ามาช่วยเหลือเลย จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑

จำนวนที่ดิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนที่ดิน ๕ – ๑๐ ไร่ จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ รองลงมาคือ ๑ – ๕ ไร่ จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ และน้อยที่สุดคือ มากกว่า ๑๐ ไร่ จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑

การจัดการผลผลิต ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการจัดการผลผลิตคือ นำไปขายเองในตลาด จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒ รองลงมาคือ ซื้อ-ขาย ผ่านพ่อค้าคนกลาง และสหกรณ์ชุมชน จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ และน้อยที่สุดคือ จำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓

การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพหางายได้ง่าย จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗ รองลงมาคือ กิจกรรมจังหวัด และ พัฒนาศักยภาพบุคคล จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ และน้อยที่สุดคือ ได้รับการเรียนรู้ จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘

๕.๑.๒ สรุปกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญา

ท้องถิ่น รองลงมา คือด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านสังคม โดยสรุปดังนี้

๑. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านมีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตร คุ่มค่าเพียงพอตามความต้องการและใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ท่านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อลดเวลาและสามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้น ท่านทราบ วิธีการรักษาและซ่อมแซมเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ในครอบครัวและในท้องถิ่น

๒. ด้านเศรษฐกิจ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ท่านมีการจัดบันทึกวางแผนรายรับ รายจ่าย ว่างล่วงหน้าตลอด ท่านประกอบอาชีพที่พอเพียง และมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดทั้งปี

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือในสระหลังบ้านเลี้ยงปลา ท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อครัวเรือนและชุมชน ที่สามารถนำไปใช้ได้ตลอดทั้งปี ท่านมีที่ดินเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม ท่านนำวัตถุดิบต่างๆ จากธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนมาใช้อย่างประหยัดและมีคุณค่าที่สุด

๔. ด้านจิตใจ กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านใช้สติสัมปชัญญะ แก้ไขปัญหาที่บางครั้ง จะทำให้งานไม่สำเร็จ จนสำเร็จไปด้วยดี ท่านไม่หวั่นไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต ท่านใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต ท่านและครอบครัวมีความสุขกายสุขใจ และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ

๕. ด้านสังคม กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๕๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านและครอบครัวมีความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคีกัน ท่านและชาวบ้านในชุมชน มีความห่วงใย เอื้ออาทร

คอยช่วยเหลือกันและกันอยู่สม่ำเสมอในยามทุกข์หรือยามยาก ท่านและชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมเพียงพอ ในการทำประโยชน์ส่วนรวม ท่านและชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ส่งเสริม แก้ไขพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญและสงบสุข

๕.๑.๓ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐานกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดย จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ เกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๒ เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๔ เกษตรกรที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๕ เกษตรกรที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๖ เกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๗ เกษตรกรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๘ เกษตรกรที่มีการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคความยากจนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๙ เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑๐ เกษตรกรที่มีการจัดการผลผลิตต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑๑ เกษตรกรที่มีการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านความพอประมาณแก้ไขปัญหาคความยากจน พบว่า ควรพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสม กับฐานะตัวเอง พออยู่ พอกิน พึ่งตนเอง ประหยัดเรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด มุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่หรือที่ชุมชนท้องถิ่นของตนมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาแหล่งทุน วัตถุดิบ หรือสิ่งของจากภายนอก มีการวางแผนการใช้ ให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้อย่างรู้คุณค่า ดูแลรักษาสินที่มีและพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความมีเหตุผลแก้ไขปัญหาคความยากจน พบว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง และการดำเนินการอย่างพอเพียงนั้นต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งามโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสอุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขารู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดี และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ทั้งนี้ความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายที่สะท้อน ถึงความเข้าใจผลที่อาจเกิดขึ้นจาก

การกระทำ ณ สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง โดยความมีเหตุผลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสั่งสมความรู้ และประสบการณ์มาอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและรู้วิธีประมวล ปัจจัยที่ ชับซ้อนมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้ความคิดและการกระทำอยู่ในกรอบ ที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล ดังนั้น ความมีเหตุผลในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการตัดสินใจและการปฏิบัติบนพื้นฐานของความรู้และประสบการณ์

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า การไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหาร ความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงทีโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากความไม่ประมาท ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกับความมีเหตุผลและความพอประมาณ จากการ “แก้ไขปัญหาที่จุดเล็ก”

ด้านความรู้แก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วย พัฒนาทักษะการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อการวางแผน และความระมัดระวังในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกขั้นตอน โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในขั้นการวางแผน และปฏิบัติอย่างรอบรู้รอบคอบ ระมัดระวัง กล่าวคือ นำวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาศึกษาอย่างรอบด้าน และมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยง กันเพื่อประกอบการวางแผน ตลอดจนมีความระมัดระวังในขั้นของการปฏิบัติ

ด้านคุณธรรมแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคล สังคม และชุมชน

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการการแก้ไขปัญห
ความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

กระบวนการการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ
จังหวัดอุดรธานี

๑. กลุ่มเกษตรกรพอเพียงมีการดำเนินการ อะไรบ้าง เช่นกิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจ
พอเพียง

พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ กลุ่มเกษตรกรพอเพียงในชุมชนตำบลคางนั้น มี
กิจกรรมมากมายที่ดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่เป็นฐานของความพอเพียง เน้นถึง
การพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งของตนเอง ให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเอง คือ
อยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่อดอยาก และกิจกรรมที่เป็นการร่วมมือเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเกษตร
รวมกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จนเกิดกลุ่มที่เข้มแข็งและเกิดพลังจน
เกิดเป็นระบบ มีการจัดระบบการผลิต การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน หรือกิจกรรมที่เป็นเครือข่าย
เป็นเศรษฐกิจชุมชน มีการก่อตั้งองค์กรหรือกลุ่มสหกรณ์ชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและก่อให้เกิด
ความร่วมมือกับชุมชนอื่น

๒. กิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขความยากจน อย่างไร พบว่า ผู้ให้
สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ กิจกรรมต่างๆที่ได้กล่าวมานั้นเป็นกิจกรรมที่นำหลักเศรษฐกิจ
พอเพียงมาช่วยแก้ไข เพื่อนำไปสู่การอยู่แบบ พอดีและพอประมาณ มีการใช้ทรัพยากรอย่าง
มีประโยชน์ที่สุดและก่อให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็งที่สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ จึงนำมาซึ่งเศรษฐกิจ
ชุมชนโดยมีสหกรณ์ชุมชนเป็นแกนหลักมีการให้ความรู้ระหว่างชุมชนใกล้เคียงและมีการแบ่งหน้า
ที่ความรับผิดชอบตามความถนัด และมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับร่วมกันจึงเกิดจัดสรรปันส่วน
ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม ด้านทางครอบครัวก็เกิดรายได้ด้านเพื่อไว้ใช้จ่ายใน
ส่วนที่จำเป็น คนสามารถเลี้ยงตนได้ด้วยตนเอง มุ่งเน้นไปที่เกษตรกรให้มีความเข้มแข็งทางด้าน
เศรษฐกิจของตนเอง เศรษฐกิจชุมชนรวมทั้ง การบริหารจัดการของเศรษฐกิจชุมชนให้ครอบคลุมทุก
ด้าน โดยการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานาน การปรับใช้
ประโยชน์อย่างเหมาะสม

๓. อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์
ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ปัจจัยสำคัญของความยากจนนั้น ด้านอาชีพ คือการขาดอาชีพ

วุฒิการศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการของงาน ด้านปัญหาทางสุขภาพร่างกาย ที่ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการทำงานหรือจะเป็นเพราะอายุสังขาร ด้านการเงิน คือไม่มีรายรับหรือรายรับนั้นน้อย จึงก่อให้เกิดหนี้และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทั้งๆที่รายรับเท่าเดิม นโยบายจากภาครัฐ ที่ไม่ตรงต่อความต้องการของกลุ่มเกษตรกรและชุมชนหรือบางครั้งหน่วยงานของภาครัฐนั้นไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านแก้ไขความยากจนในชุมชน ด้านทรัพยากร มีจำนวนที่ดินน้อยหรืออาจจะไม่มีที่ดินทำกินเลย และบางครั้งแหล่งน้ำนั้นไม่เพียงพอต่อชุมชน การตลาดปัจจุบันนี้ทางประชาชนหรือกลุ่มเกษตรกรนั้นโดนกดราคาทางด้านต่างๆ จากพ่อค้าคนกลางบาง ความเหลื่อมล้ำที่มีสิทธิและโอกาสไม่เท่ากันที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

๔. กระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ ใช้อย่างไร

๔.๑ ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือโดยสภาพพื้นที่ของชุมชนตำบลคำบงเหมาะแก่การทำเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในปัจจุบันนี้ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ เข้ามามากภายในชุมชน ซึ่งต่างจากอดีตที่ใช้เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาช่วยในทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย เช่น รถไถ รถดำนา รถเกี่ยวข้าว และรถแทรกเตอร์ เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มผลผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เร็วขึ้น แต่เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมนั้นมีรายได้น้อย โดยเฉพาะเกษตรกรเชิงเดี่ยว หากนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ทั้งหมด อาจจะทำให้เสียรายจ่ายมากเกินไป จึงควรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้แบบผสมผสานให้เหมาะสมตามสภาพพื้นที่

๔.๒ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือในชุมชนตำบลคำบง โดยภาพรวม ประชาชนสามารถพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจได้ ซึ่งมีรายรับ-รายจ่าย อยู่ในระดับปานกลาง และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น เพราะนอกจากการ ประกอบอาชีพหลักของตนแล้ว ก็สามารถประกอบอาชีพเสริมต่างๆ เพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว พบว่าในปัจจุบัน ข้าราชการ หรือประชาชนทั่วไปบางคนในชุมชน ใช้เวลาว่างในการประกอบอาชีพ เสริมทางการเกษตร เช่น การทำสวน ไร่ นา แบบสวนผสม และเลี้ยงสัตว์ มีโกพื้นบ้านและกบ เป็นต้น บางชุมชน เมื่อเสร็จฤดูเก็บเกี่ยว ก็ปลูกพืชหมุนเวียน เช่น แตงโม และถั่ว พริก เป็นต้น เพราะพืชเหล่านี้สามารถช่วยปรับสภาพพื้นดินให้ดีขึ้น และปลูกพืชสวนครัวทุกอย่าง ที่สามารถนำไปจำหน่ายและบริโภคเองได้ เช่น พริก ชะอม ถั่วฝักยาว และแตงกวา เป็นต้น จะได้ไม่ปล่อยให้พื้นที่เปล่าประโยชน์ สามารถช่วยสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของตนได้

๔.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เมื่อประมาณ ๕๐-๖๐ ปีที่แล้ว พื้นที่ดั้งเดิมส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลคำบงนั้น ยังขาดทรัพยากรแหล่งน้ำในการประกอบกิจการเกษตร ทั้งป่าไม้ในพื้นที่ที่ถูกทำลาย ต่อมาภายหลัง เกิดโครงการตามแนวพระราชดำริของในหลวงที่ทรงให้สร้างอ่างเก็บน้ำในชนบทต่างจังหวัด เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ทำให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนทั่วไปโดยมาก ชุมชนในตำบลคำบง จึงมีแหล่ง ทรัพยากรน้ำอย่างเพียงพอ มีการปลูกป่าทดแทน เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามลำดับ มีกฎหมาย คุ่มครอง ชุมชนสามารถมีแหล่งน้ำได้ตลอดทั้งปี ในปัจจุบัน จึงมีการรณรงค์ในการช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และ ประชาชนในชุมชนตำบลคำบง เริ่มหันกลับมาใช้ปุ๋ย ชีวภาพมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีการหมักปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยพืชสดใช้เองได้ สามารถทำให้ประหยัด ค่าใช้จ่าย และได้รับผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยมากขึ้น คาดว่าประมาณไม่เกิน ๒-๓ ปี ข้างหน้า การใช้สารเคมีในชุมชนจะค่อยๆ ลดลง

๔.๔ ด้านจิตใจ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ประชาชนในชุมชนตำบลคำบง ส่วนใหญ่ประชาชนที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ยังคงมีความเชื่อมั่นในศาสนา โดยเฉพาะมีความเชื่อมั่นในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีเวลาว่างจะเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม แสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตาม สมควร เพราะยังมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สอนเยาวชนภายในชุมชน บางส่วนยังไม่ค่อยเข้า วัด จะเข้าวัดในบางโอกาสตามประเพณี หรือจะเข้าก็ต่อเมื่อมีปัญหาเดือดร้อนทางใจที่แก้ไม่ได้เท่านั้น ส่วนประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นดั้งเดิมที่สืบทอดกันมานั้น ก็ยังมีอิทธิพลทางความเชื่อของคนในท้องถิ่นอย่างมาก อาทิเช่น การเข้าทรงเจ้า การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายใน ชุมชน และ การกราบไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนยังเชื่อว่าเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกในเรื่องผิดชอบชั่วดี

๔.๕ ด้านสังคม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ในชุมชนตำบลคำบง ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนยังให้ความสำคัญในด้านสังคมรวม และให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานทำบุญต่าง เช่น งานอุปสมบท และงานศพ เป็นต้น รวมถึงงานประเพณีในช่วง เทศกาลต่างๆ ที่มีขึ้นภายในชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง เพื่อเสริมสร้างความอบอุ่น และความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน ตนเองทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวเป็นต้นไป โดยใช้ศาสนสถาน และหลักธรรมในศาสนา เป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความรักใคร่ ประองดอง และผูกพัน ต่อกันและกัน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวมี ความสำคัญมาก เพราะถ้าสถาบันครอบครัวเกิดความอบอุ่นเสียแล้ว ประชาชนในระดับชุมชนก็จะ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตามมา

๕. หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาคความยากจน อย่างไร พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ การยอมรับปัญหา คือการยอมรับว่าบทเรียนการทำเกษตรที่ผ่านมาไม่สามารถทำให้เกษตรกรหลุดพ้นจากการเป็นหนี้ ส่งผลให้ชีวิตของเกษตรกรไม่มีความสุข และไม่สามารถบรรเทาความยากจนลำบากของชีวิตเกษตรกรและคนในครอบครัวได้จากการยอมรับปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดของเกษตรกร และปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตร สิ่งเหล่านี้เรียกว่าการปรับตัวตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียงนั่นคือ การประหยัด พออยู่พอกิน กินของที่มีอยู่ในสวนและลดต้นทุนในสิ่งที่ไม่จำเป็น จดบัญชีรายรับรายจ่ายตรงไหนที่รายจ่ายเยอะและไม่จำเป็นเราก็ลดน้อยลงเพื่อที่จะได้ประหยัด เศรษฐกิจพอเพียงมันดีตรงที่สามารถใช้ได้กับทุกระบบและทุกคน คนที่มีเงินรวยแล้วก็สามารถใช้ได้ เพราะหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือลดต้นทุน ทำให้ครอบครัว ไม่ต้องจ่ายใคร เอาแค่กำลังตัวเองเท่าที่จะทำได้ เรามีสัตว์อะไรก็ปล่อยก็เลี้ยง โตแล้วก็เอาไว้กินถ้ามีมากเกินไปก็เอาไปขาย หากลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นได้มันก็ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเอง บางคนถึงขั้นปลดหนี้ได้ก็เพราะยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๖. หน่วยงานใดมาช่วยการแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้าง พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ หน่วยงานทางภาครัฐ ที่ได้จัดนำโครงการต่างๆมาช่วยเหลือ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาคความยากจนและการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน หรือโครงการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ โครงการดังกล่าวนี้ได้ความช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม เป็นระยะเวลานาน โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและศักยภาพของแรงงานในการประกอบ อาชีพ พัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนา คุณภาพชีวิต และเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน เป็นต้น

๗. ปัญหาและอุปสรรคการแก้ไขความยากจน มีอะไรบ้าง พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุเป็นสิ่งสำคัญ ไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ตัวของตนเองหรือพัฒนาชนบท แนวคิดการแก้ไขความยากจนจึงมีลักษณะแคบเกินไป คือ จะมุ่งเน้นความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ แต่ไม่พัฒนาในด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลและชุมชนเกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ชนบทไม่ได้รับการพัฒนาและขยายตัวในด้านใดเลย ซึ่งจะมองเห็นได้ว่าการแก้ไขความยากจนนั้น

จะเป็นการพัฒนาบุคคลและศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ ให้มีความก้าวหน้าไปพร้อมกับสถานการณ์ปัจจุบัน แตกต่างกับชนบทที่มีการพัฒนาบุคคลและศักยภาพที่ค่อยเป็นค่อยไปตามความพร้อมของแต่ละบุคคล ที่พร้อมทำเมื่อไรก็ทำจึงเกิดเป็นข้อเสียเปรียบและเสียโอกาสในการรับเอาระบบการแก้ไขและพัฒนาแบบใหม่ เข้าสู่ตนเองและชนบท จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาต่างๆ ดังนี้

๑. ขาดทรัพยากรในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะและสิ่งสนับสนุนไม่เพียงพอ

๒. ขาดข้อมูลพื้นฐานของความต้องการประชาชนทำให้ไม่ทราบ ถึงปัญหาและสิ่งที่ต้องการแก้ไขความยากจน

๓. ขาดการประชาสัมพันธ์และชี้แจงโครงการ แก้ไขปัญหาความยากจนให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจ

๔. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ให้ความสนับสนุนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน

๕. นายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหา และ วางแผนงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน

๖. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นน้อย

๘. ท่านจงให้แนวทางการแก้ไขความยากจน เพื่อประโยชน์ต่อไป พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ การเพิ่มขีดความสามารถและพัฒนาศักยภาพของคนจนให้สามารถปรับตัว อย่างมีภูมิคุ้มกันและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และวางรากฐานการปฏิรูปเชิงโครงสร้างโดยเน้นการปรับปรุงระบบบริหาร จัดการ การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาและ ปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน หรือปรับกระบวนการทัศน์ใหม่และจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขปัญหาคความยากจน ประกอบด้วย

๑. การปรับปรุงระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน

๒. เน้นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่น เนื่องจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นส่วนสำคัญที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ สะท้อนสภาพปัญหาในท้องถิ่นของตน

๓. ต้องยึดความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และให้มีการบูรณาการ ในทุกระดับ

๔. แก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่ที่มีคนจนอยู่หนาแน่น โดยให้มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่มีคนจนอยู่หนาแน่น

๕. การจัดทำแผนแก้ไขปัญหาคความยากจน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการวิจัยเรื่องกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ กระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสังคม จะเห็นได้ว่า กลุ่มเกษตรกรในตำบลคำบัง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มีกระบวนการแก้ไข ทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน จะเห็นได้ว่า กลุ่มเกษตรกรมีกระบวนการแก้ไข ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด ส่วนด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มเกษตรกรและประชาชนส่วนใหญ่สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ โดยการเก็บเงินออมไว้ในยามจำเป็น และประกอบอาชีพเสริมต่างๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ ครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยการปลูกป่าไม้ทดแทน มีการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และมีการอนุรักษ์สัตว์ในตำบลและตามลำห้วย อยู่ในระดับปานกลาง และสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านจิตใจ โดยใช้เวลาร่วมในการเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตามสมควร อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการพึ่งตนเอง ด้านสังคมนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับส่วนรวม โดยให้ความร่วมมือกันและช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มีน้ำใจแบ่งปันกันในสังคม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร**^๒ ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมือง กระทุ่มลม อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มลม อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม มีการพึ่งตนเอง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มลม มีการพึ่งตนเอง ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก และด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแตกต่างกัน ส่วนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่

^๒ ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร, “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มลม อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

แตกต่างกัน ชัดแย้งกับ งานวิจัยของ เกษร พันธุ์^๓ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ” ผลการวิจัย พบว่า การพึ่งตนเองของคนพิการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คนพิการส่วนมาก มีการพึ่งตนเอง ด้านจิตใจ และด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างกัน ส่วนด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่แตกต่างกัน และขัดแย้งกับงานวิจัยของ กษมา พานแก้ว^๔ ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสถาบันเกษตรกร มีการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมาชิกสถาบันเกษตรกร มีการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคม อยู่ในระดับมาก และด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากร อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างกัน

๕.๒.๒ การอภิปรายผลตามสมมติฐาน

ผลตามสมมติฐานกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้/เดือน อาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวนที่ดิน การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การจัดการผลผลิต การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ ไม่แตกต่างกัน มีผลต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพิรพัฒน์ พันศิริ^๕ ได้วิจัยเรื่อง “การวัดภาวะการพึ่งตนเอง (Self-Reliance) ของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่เป็น สมาชิกสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า

^๓ เกษร พันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

^๔ กษมา พานแก้ว, “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา, (โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๑).

^๕ พระมหาพิรพัฒน์ พันศิริ, “การวัดภาวะการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ต่างกัน มีภาวะการพึ่งพาตนเอง ไม่แตกต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีภาวะการพึ่งพาตนเอง แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน และจำนวนที่ดิน ต่างกัน มีผลต่อกระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรัญญา ตัญญาเกตุ^๖ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่า วังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีปัจจัยทางอาชีพในครัวเรือน และรายได้ประเภณิสูทธิ ต่างกัน มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองในทุกด้าน แตกต่างกัน ส่วนเกษตรกรที่มีปัจจัยทางอายุ ต่างกัน มีผลต่อการพึ่งตนเองในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษร พันธุ์^๗ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเอง ของคนพิการ” ผลการศึกษาพบว่า คนพิการที่มีอาชีพ ต่างกัน มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเอง แตกต่างกัน และคนพิการที่มีเพศ และสถานภาพสมรส ต่างกัน มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเอง ไม่แตกต่างกัน ส่วนคนพิการที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ต่างกัน มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเอง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกัน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านความพอประมาณแก้ไขปัญหาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร พบว่าประชาชนควรอยู่ด้วยความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสม กับฐานะตนเอง จะพบว่าความพอประมาณนั้น นับเป็นแนวปฏิบัติที่มีมายาวนานแล้ว สังเกตได้จากการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน “พออยู่ พอกิน” “พึ่งตนเอง” “ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด” โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่หรือที่ชุมชนท้องถิ่นของตนมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาแหล่งทุน วัตถุดิบ หรือสิ่งของจากภายนอก มีการวางแผนการใช้ ให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้อย่างรู้คุณค่า ดูแลรักษาส่งที่มีและพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความมีเหตุผลแก้ไขปัญหาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร พบว่า ประชาชนมีการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง และการดำเนินการอย่างพอเพียงนั้นต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน

^๖ อรัญญา ตัญญาเกตุ “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่า วังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑).

^๗ เกษร พันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ”, วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขารู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดี และเหมาะสม มาประยุกต์ใช้” ทั้งนี้ความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายที่สะท้อน ถึงความเข้าใจผลที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำ ณ สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง โดยความมีเหตุผลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสั่งสมความรู้ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ และรู้วิธีประมวล ปัจจัยที่ซับซ้อนมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้ความคิดและการกระทำอยู่ในกรอบ ที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล ดังนั้น ความมีเหตุผลในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการตัดสินใจและการปฏิบัติบนพื้นฐานของความรู้และประสบการณ์

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีแก้ไขปัญหาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร พบว่า ประชาชนควรไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหาร ความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงทีโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากความไม่ประมาท ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกับความมีเหตุผลและความพอประมาณ จากการ “แก้ไขปัญหาคู่แฝง”

ด้านความรู้แก้ไขปัญหาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร พบว่า ประชาชนควรเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วย พัฒนาทักษะการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อการวางแผน และความระมัดระวังในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกขั้นตอน โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในขั้นการวางแผน และปฏิบัติอย่างรอบรู้รอบคอบ ระมัดระวัง กล่าวคือ นำวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาศึกษาอย่างรอบด้าน และมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยง กันเพื่อประกอบการวางแผน ตลอดจนมีความระมัดระวังในขั้นของการปฏิบัติ

ด้านคุณธรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร พบว่า ประชาชนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของบุคคล สังคม และชุมชน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เชิงทฤษฎี เชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรพอเพียงเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่กับเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบผสมผสานแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักประกอบอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้แกครอบครัว และให้รู้จักมีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายไวล่วงหน้าตลอดเวลา

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือวัตถุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

๔. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนรู้จักสามัคคีปรองดองกัน มีความห่วงใย เอื้ออาทร และคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในยามทุกข์และสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้

๑. ประชาชนควรมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเหมาะสม คุ่มค่าเพียงพอตามความต้องการ และใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๒. ประชาชนควรประกอบอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย

๓. ประชาชนควรมีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ อย่างเพียงพอตลอดปี

๔. ประชาชน เมื่อมีปัญหา ควรแก้ไขปัญหานั้นด้วยสติปัญญา

๕. สมาชิกในครอบครัวทุกคน ควรมีความรักใคร่กลมเกลียว และสามัคคีกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางให้ผู้สนใจได้นำไปวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรศึกษาเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น

๒. ควรศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการพึ่งตนเองของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น และเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง หรือใหญ่กว่าเดิม

๓. ควรศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาคาความยากจน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

กรกนก สุริยะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย”.

ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ.การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสนการพิมพ์, ๒๕๓๐.

ข้อมูลทั่วไป เทศบาลตำบลคำบาง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พ.ศ ๒๕๖๐

ชัตติยาภรณ์สุด และจตุรงค์บุญรัตน์สนทร. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและ คนด้อย
โอกาส : กลุ่มนอกกำลังแรงงาน,กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
, ๒๕๔๖.

คณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา. คณะกรรมการพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาความ
ยากจนของ ประชาชน.ม.ป.พ, ๒๕๔๕.

โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย, ๒๕๕๔.

จักรกฤษณ์ นรติมดูการ. แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาชนบทการวางแผนพัฒนาจังหวัด อำเภอ
ตำบล: ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สารมวลชน, ๒๕๒๓.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. บ้านกับเมือง. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้าน, ๒๕๒๙.

โหมสมร เหลือโกศล. คำนิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู. (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. นโยบายและการบริหารงานพัฒนาชนบทของไทย. ม.ป.ท., ๒๕๓๐.

ชูชาติ เทศสีแดง. สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. “เอกสารราชการ กำหนดกรอบการแก้ปัญหา
ความยากจนของประเทศไทย”. กรุงเทพมหานคร: สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์,
๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบ สวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา
เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ทอมสันคอสส์วีสดี. “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ในจดหมายจากลอนดอน. โลกสี
เขียว. ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๖). ธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
दानสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประกาศ ปันตบแต่ง, สิริพรรณ นกสวน. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. Redistribution (politics of)
(การเมืองของการกระจายทรัพยากร) ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย.
บก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่
๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์เศ พรินต์ติ้งเซนเตอร์, ๒๕๔๑.
- _____. พุทธเกษตรกรรมกับสันติสุขของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
, หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ. อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ.
- พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์. อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
จาก. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ.
- มูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๓๗.
- วิทยากร เชียงกุล. พัฒนาการแบบยั่งยืนกับการแก้ปัญหาคนจน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๗.
- นายแพทย์เกษม วัฒนชัย. อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และ สังคม
แห่งชาติ. จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สถาบันวิจัยสังคม. **ชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ฉบับรวมชุด**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน. **การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ตำบลกระทุ่มล้ม**. นครปฐม:

สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสามพราน, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **"เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง"**. พิมพ์ครั้งที่

๒. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

สุเมธ ตันติเวชกุล. **ปัจจัยทางสังคมกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของไทย**.

เสรี พงศ์พิศ. **๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๗.

อภิชาติ ทองอยู่. **สมพจน์ สมบูรณ์ และพัชรินทร์ ลาภานันท์. สถาบันหมู่บ้านกับการพัฒนา**

พึ่งตนเอง. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.

อัญญาชัยนาม. **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท

อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด. มหาชน, ๒๕๓๗.

อำภา จันทราภาศ. **ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน**. เชียงใหม่: บัณฑิต วิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา. **"ศาสตร์แห่งธรรมราชา สร้างคุณค่าแห่งชีวิต"** นิตยสารข่าว

ทางเดิน, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๔๙ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๓.

(๒) เอกสารและวารสาร :

เทศบาลตำบลคำบง. **แผนพัฒนาเทศบาลสามปี. พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐**. (อัดสำเนา).

ประสิทธิ์ ทองอุ่น. **"เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธศาสตร์"**. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราช

ภัฏ สุรินทร์. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๐.

(๓) วิทยานิพนธ์และงานวิจัย :

กษมา พานแก้ว. “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา**. โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.

เกษร พันธุ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม**. คณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

กาญจนา บุญยัง และคณะ. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล. **รายงานวิจัย**. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒.

จักรกฤษณ์ จันทรเฉลิม. “กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชน ตำบลบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

จิราวดี ศรีสุวรรณ. “ศักยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชน ปทุมโศก จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา มนุษย์และสังคม**. บัณฑิต วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

จุฬารณณ์ คำทวิ. “ไปที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผ่านโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดด้านการปศุสัตว์ในประเทศไทย จังหวัด ฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์**. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒

ณรัชชอร์ พิพัฒน์ธนากร. “การพึ่งตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการภาครัฐและ ภาคเอกชน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓.

ธวัชชัย อินทสุวรรณ์. “ผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกิจกรรมชุมชน พอเพียงภารกิจจิตพิสัยสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษา ตามอัยาศัย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา ๒๕๕๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์. “กลยุทธ์ความสำเร็จในการเผยแพร่ธรรมะที่แฝงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์. “กลยุทธ์ความสำเร็จในการเผยแพร่ธรรมะที่แฝงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานวิจัย**. คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒.
- ปิตินซ์ไสลบาท. "การจัดการฐานทรัพยากรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านนาฝายตำบลหัวเรือ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม". **วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม**.
- พระมหาไพฑิณธ์ พันศิริ. “การวัดภาวะการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.
- พระวิทยา ญาณสาโร. “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุญาต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ยุทธพงศ์ สมร. “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่”. **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- รัตนา สำโรงทอง. “การพัฒนารูปแบบการใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในโครงการ "ชุมชนน่าอยู่ จังหวัดน่าน" เพื่อจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการสาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- วิชัย รูปขำดี และสังคม คุณคนากรสกุล, “โครงการสร้างสรรค์พลังแผ่นดิน: กรณีศึกษาเกษตรกรรมยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. (ศูนย์บริการวิชาการ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศักดิ์ศรี รักไทย. “รูปแบบการจัดสรรน้ำใหม่จากอ่างเก็บน้ำแก่งกระจานที่ให้ความสำคัญคุณค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **ดุชนิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **รายงานการวิจัยเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘.

สราวุฒิ วรพงษ์. “กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **ดุชนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตร ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๕.

สุทธิพร รัตนธรร ศรีธา. “ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สุเทพ พันประสิทธิ์. “การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานฉบับสมบูรณ์**. คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๔. บทคัดย่อ.

อภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน. “การพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

อรรณู ตัณญะเกตุ. “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพึ่งตนเองของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการ ป่าวังโป่ง-ชนแดน-วังกำแพง จังหวัดเพชรบูรณ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ “นโยบายประชานิยมกับการแก้ปัญหาความยากจนไม่ใช่เรื่องเดียวกัน” วารสารเศรษฐ. ๒๕๔๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/300878>, (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

วาระกรมการพัฒนาชุมชน. ปี ๒๕๖๐ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oic.go.th/>. (๘ สิงหาคม ๒๕๖๐).

สหประชาชาติในไทย. “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>. (๕ ก.พ. ๒๕๕๙).

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี.[ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<http://pr.prd.go.th/udonthani/main.php?filename=index>. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

(๕) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ คุณ พราม จันทร์อยู่, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ตันไทร, สมาชิกเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง ปุ้ย อัญชลีอารียะ, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง พชรินทร์ ยังอยู่, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา, ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง รวีอาภา จันทร์ภูผา, ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง รำไพ เรียงทา, เภรณิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง อุทัย โพธิ์เงิน, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลย์ พยัคฆ์วงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี,
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง, สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัด
อุดรธานี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Chirayu Isarangkun Na Ayuthaya. **His Majesty the King and the Royal Initiatives**

towards Balancing Thailand's Development. Translated by Sawanee

Nivasabutr. Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs, Ministry of
Foreign Affairs, n.d.

Davis. L. Instrument review : Getting the most from your panel of experts.

Applied Nursing Research, 1992

Michael Redclift. Sustainable Development : Economic and the Environment. In

M.Redclift and C. Sage (eds.). **Strategies for Sustainable Development :**

Local Agenda for theSouthern Hemisphere. (U.K : John Wiley & Sons

Ltd., ๑๙๙๔).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ
จังหวัดอุดรธานี

.....

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๒. แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ตอน ๓ คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ให้ความร่วมมือกรอกแบบสอบถามในครั้งนี้ ช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรและอนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระมหารัตกร กมลสุทฺธ (แสงสุด)

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ : สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพความเป็นจริงของท่านให้สมบูรณ์

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๑ เพศ

() ชาย

() หญิง

๑.๒ อายุ

() ไม่เกิน ๒๐ ปี

() ๒๑ - ๓๐ ปี

() ๓๑ - ๔๐ ปี

() ๔๑ - ๕๐ ปี

() ๕๑ ปีขึ้นไป

๑.๓ ระดับการศึกษา

() ประถมศึกษา

() มัธยมศึกษาตอนต้น

() มัธยมศึกษาตอนปลาย

() อนุปริญญา

() ปริญญาตรี หรือ สูงกว่าปริญญาตรี

() อื่นๆ โปรดระบุ.....

๑.๔ รายรับ/เดือน

() ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท

() ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท

() ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท

() มากกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท

๑.๕ อาชีพ

() เกษตรกรรม คือ การทำนา ทำไร่

() ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว

() รับจ้างทั่วไป

() นักศึกษา

() ข้าราชการ

() พนักงานรัฐวิสาหกิจ

() ไม่ได้ประกอบอาชีพ

() อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๑.๖ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

() ผู้ใหญ่บ้านแนะนำ

() หนังสือพิมพ์

() หนังสือทั่วไป

() เว็บไซต์

() เกษตรอำเภอ

() กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง

๑.๗ ปัญหาทางด้านสุขภาพ

- () โรคทั่วไป เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น
- () โรคจากสิ่งแวดล้อม เช่น โรคภูมิแพ้ต่าง ๆ เป็นต้น
- () โรคที่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ โรคฉี่หนู เป็นต้น
- () โรคของผู้สูงอายุ

๑.๘ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน

- () มาก คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือตลอด
- () ปานกลาง คือ มีการเข้ามาช่วยเหลือบางครั้ง
- () น้อย คือ ไม่มีการเข้ามาช่วยเหลือเลย

๑.๙ จำนวนที่ดิน

- () ๑ - ๕ ไร่
- () ๕ - ๑๐ ไร่
- () มากกว่า ๑๐ ไร่

๑.๑๐ การจัดการผลผลิต

- () ซื้อ-ขาย ผ่านพ่อค้าคนกลาง
- () นำไปขายเองในตลาด
- () สหกรณ์ชุมชน
- () จำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์

๑.๑๑ การเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ

- () หางานได้ง่าย
- () ได้รับการเรียนรู้
- () กิจกรรมจังหวัด
- () พัฒนาศักยภาพบุคคล

ตอนที่ ๒ : กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับกระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

๕ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	มาก
๓ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	น้อย
๑ หมายถึง	การสร้างเครือข่ายความเป็นเมืองอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ข้อที่	กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๑.	ท่านมีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตร คุ่มค่าเพียงพอตามความต้องการและใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ					
๒.	ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ในครอบครัวและในท้องถิ่น					
๓.	ท่านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อลดเวลาและสามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้น					
๔.	ท่านทราบ วิธีการรักษาและซ่อมแซมเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่น					
	๒. ด้านเศรษฐกิจ					
๑.	ท่านประกอบอาชีพที่พอเพียง และมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย					
๒.	ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดทั้งปี					
๓.	ท่านมีรายจ่ายภายในครอบครัวลดลง เนื่องจากสามารถปลูกผักสวนครัว เพื่อไว้บริโภคได้เอง					
๔.	ท่านมีการจดบันทึกวางแผนรายรับ รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอด					

ข้อที่	กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ กลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ					
๑.	ท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อครัวเรือนและชุมชน ที่ สามารถนำไปใช้ได้ตลอดทั้งปี					
๒.	ท่านมีที่ดินเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม					
๓.	ท่านปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือในสระหลังบ้านเลี้ยงปลา					
๔.	ท่านนำวัตถุดิบต่างๆ จากธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนมาใช้ อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด					
	๔. ด้านจิตใจ					
๑.	ท่านและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี แลไม่ย่อท้อต่อ ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ					
๒.	ท่านไม่หวั่นไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและ อนาคต					
๓.	ท่านใช้สติสัมปชัญญะ แก้ไขปัญหาที่บางครั้ง จะทำให้งาน ไม่สำเร็จ จนสำเร็จไปด้วยดี					
๔.	ท่านใช้หลักพุทธธรรมแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต					
	๕. ด้านสังคม					
๑.	ท่านและชุมชนของท่านมีความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคี กัน					
๒.	ท่านและชุมชนของท่านมีความพร้อมเพียงพอ ในการทำ ประโยชน์ส่วนรวม					
๓.	ท่านและชุมชนของท่านมีความห่วงใย และคอยช่วยเหลือ กันและกันอยู่เสมอ					
๔.	ท่านและชุมชนของท่านมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ส่งเสริม แก้ไขพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญและสงบสุข					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงเกี่ยวกับความคิดเห็นถึงการวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๑. ด้านความพอประมาณแก้ไขปัญหาคาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร.....

๒. ด้านความมีเหตุผลแก้ไขปัญหาคาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร.....

๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีแก้ไขปัญหาคาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร.....

๔. ด้านความรู้แก้ไขปัญหาคาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร.....

๕. ด้านคุณธรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจน ควรดำเนินการอย่างไร.....

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ
จังหวัดอุดรธานี

.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหารัตนกร กมลสุทฺธ (แสงสุด)

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน พ.ศ. ตั้งแต่เวลา.....น. ถึง.....น.

สถานที่ที่ให้สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก,บันทึกเสียง)

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๑. กลุ่มเกษตรกรพอเพียงมีการดำเนินการ อะไรบ้าง เช่น กิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๒. กิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขความยากจน อย่างไร
๓. อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความยากจน ของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง
๔. กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ
ทำอย่างไร -ด้านเทคโนโลยี -ด้านเศรษฐกิจ -ด้านทรัพยากร -ด้านจิตใจ -ด้านสังคม
๕. หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาคความยากจน อย่างไร
๖. หน่วยงานใดมาช่วยการแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้าง
๗. ปัญหาและอุปสรรคการแก้ไขความยากจน มีอะไรบ้าง
๘. ท่านจงให้แนวทางการแก้ไขความยากจน เพื่อประโยชน์ต่อไป

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ (CVI)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อ ที่	กระบวนกรแก้ไขปัญหาคความ ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า I-CVI	แปล ผล
	๑. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญา ท้องถิ่น								
๑.	ท่านมีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตร คุ่มค่าเพียงพอตามความต้องการและ ใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ	x	x	x	-	x	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๒.	ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความ รู้ ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีอยู่ ในครอบครัวและใน ท้องถิ่น	x	x	x	-	x	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๓.	ท่านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อลดเวลาและสามารถเพิ่มจำนวน การผลิตได้มากขึ้น	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านทราบวิธีการรักษาและซ่อมแซม เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานตามหลัก ภูมิปัญญาท้องถิ่น	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านเศรษฐกิจ								
๑.	ท่านประกอบอาชีพที่พอเพียง และมี รายได้เพียงพอต่อรายจ่าย	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพ สม่ำเสมอตลอดทั้งปี	x	x	x	x	-	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๓.	ท่านมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ บริโภคเองเพื่อลดรายจ่ายใน ครัวเรือน	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านมีการจัดบันทึกวางแผนรายรับ รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอด	x	x	x	-	x	๔	๐.๘๓	ใช้ได้

ข้อ ที่	กระบวนการแก้ไขปัญหาคความ ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า I-CVI	แปล ผล
	๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ								
๑.	ท่านมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อ ครัวเรือนและชุมชน ที่สามารถ นำไปใช้ได้ตลอดทั้งปี	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านมีที่ดินเพียงพอต่อการทำ เกษตรกรรม	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เลี้ยง เป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือในสระหลัง บ้านเลี้ยงปลา	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านนำวัตถุดิบต่างๆ จากธรรมชาติที่ อยู่ในชุมชนมาใช้อย่างประหยัดและ คุ้มค่าที่สุด	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านจิตใจ								
๑.	ท่านและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค ในการเลี้ยงชีพ	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านไม่หวั่นไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่ เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต	x	x	x	x	-	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๓.	ท่านใช้สติสัมปชัญญะ แก้ไขปัญหาที่ บางครั้ง จะทำให้งานไม่สำเร็จ จน สำเร็จไปด้วยดี	x	x	x	-	x	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๔.	ท่านใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไข ปัญหาในการดำเนินชีวิต	x	x	x	-	x	๔	๐.๘๓	ใช้ได้

ข้อ ที่	กระบวนการแก้ไขปัญหาคความ ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า I-CVI	แปล ผล
	๕. ด้านสังคม								
๑.	ท่านและชุมชนของท่านมีความรัก ใคร่ กลมเกลียว สามัคคีกัน	x	x	x	x	-	๔	๐.๘๓	ใช้ได้
๒.	ท่านและชุมชนของท่านมีความพร้อม เพียงพอ ในการทำประโยชน์ส่วนรวม	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านและชุมชนของท่านมีความ ห่วงใย และคอยช่วยเหลือกันและกัน อยู่สม่ำเสมอ	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านและชุมชนของท่านมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ส่งเสริม แก้ไขพัฒนา ชุมชนของตัวเองให้เจริญและสงบสุข	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

หมายเหตุ x แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ข้อ ที่	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า I-CVI	แปล ผล
	ข้อสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย								
๑.	กลุ่มเกษตรกรพอเพียงมีการดำเนินการ อะไรบ้าง เช่น กิจกรรม ตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	กิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวนำไปสู่ การแก้ไขความยากจน อย่างไร	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	อะไรเป็นปัจจัยสำคัญของความ ยากจน ของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	กระบวนการแก้ไขปัญหาคความ ยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ ทำอย่างไร ใน ๕ ด้าน - ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น - ด้านเศรษฐกิจ - ด้านทรัพยากรธรรมชาติ - ด้านจิตใจ - ด้านสังคม	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาค ความยากจน อย่างไร	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	หน่วยงานใด มาช่วยการแก้ไขปัญหาค ความยากจนบ้าง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ปัญหาและอุปสรรคการแก้ไขความ ยากจน มีอะไรบ้าง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	ท่านคิดว่ามีแนวทางการแก้ไขความ ยากจน อย่างไร เพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อไป	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

หมายเหตุ x แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

ภาคผนวก ง
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	71.80	101.821	.372	.903
A2	71.97	103.964	.293	.904
A3	72.00	95.793	.638	.895
A4	71.90	98.576	.691	.895
B1	71.93	102.823	.347	.903
B2	71.53	98.051	.520	.899
B3	72.13	99.223	.535	.898
B4	72.03	99.757	.657	.896
C1	71.73	98.271	.597	.897
C2	71.77	99.426	.544	.898
C3	71.80	95.338	.683	.894
C4	71.90	97.886	.656	.895
D1	71.87	104.326	.269	.905
D2	72.03	97.551	.645	.895
D3	72.00	98.966	.597	.897
D4	71.87	95.913	.610	.896
E1	72.03	96.378	.653	.895
E2	72.13	99.637	.487	.900
E3	71.93	102.478	.484	.900
E4	71.93	102.133	.471	.900

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 20

Alpha = .903

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ
ของเครื่องมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑๗

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท ดร.

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุโท รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาญของเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฉือ จังหวัดอุดรธานี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ไม่ตรวจเครื่องมือแล้ว.

(พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท)ดร.

๑๙ ก.พ. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑๗

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.ภูริวัฒน์ ปุณยวุฒิปรีดา

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุโข รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาญของเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๑๖๐๑๔๐.
๑๖๐๑๔๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายสัญญา สดประเสริฐ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุโขทัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฉะ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ดร.กมลสุโขทัย
อธิการบดีมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดพิจิตร ๓๖๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร ผศ.ประจวบ ประเสริฐชนธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาดักร กมลสุโข รัชสประจักษ์วัฒน์สิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาญของกลุ่เกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

๒๖ ธ.ค. ๖๑/๒๖ ธ.ค. ๖๑/๒๖ ธ.ค. ๖๑

๒๖ ธ.ค. ๖๑

๒๖ ธ.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดพิจิตร ๓๖๑๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธีรกร กมลสุทฺโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านหมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนด้วยความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐/ลว

๒๗ ก.พ. ๒๕๖๑.

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๑๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ (Try Out)

เจริญพร นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองไผ่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุโขะ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรและประชาชนในหน่วยงานท่านโดยการแจกแบบสอบถาม จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลสำหรับใช้ทำวิทยานิพนธ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นางรวิอาภา จันทรรุกมา ประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียงบ้านชัยเจริญ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางรวิอาภา จันทรรุกมา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
 จังหวัดพิจิตร ๓๖๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติสละสิทธิ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. พราหมณ์ รัตนชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสละสิทธิ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาวัชรกร กมลสุทฺธโร รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร. พราหมณ์ รัตนชัย
 พราหมณ์ รัตนชัย

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร *คุณ อรุณ โพธิ์ไฉน*
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นาง อรุณ โพธิ์ไฉน

อ.ดร.อ.ดร. วิชาญ วิชาญ

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
 จังหวัดพิจิตร ๓๖๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร *คุณ รัชต์ วนิก*
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธรรมากร กมลสุทฺธ รัชสประจักษ์นิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านหมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นาง

คุณสุธี รัตนบัณฑิต

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณ ไพโรจน์ พงษ์วัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธีรกร กมลสุโข รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

น.ส. ไพโรจน์ พงษ์วัฒน์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

คุณไพโรจน์ พงษ์วัฒน์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร **คุณ สุพรรณ มะลิแสง**
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธรรมากร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ดร.สุธีร์ธนบัณฑิต, รศ.ดร.
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณ ภูพิศ วัฒนเฉลิม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุโข รัชสประจักษ์ตัวนิติ 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ภูพิศ วัฒนเฉลิม

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณ ชัย อภัยศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุทฺธโร รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

นโม ชัย อภัยศิริ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

รศ.ดร. น.ส. งาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร คุณ ศุภิน แสงรัตน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาวัชรกร กมลสุโท รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

11/๗/๒๕๖๑ แสงรัตน์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อนันต์ นิลมัทธม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร *คุณ โฉม บุญพงษ์*
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธรรมากร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฉะ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ทอ โฉม บุญพงษ์
อ.บุญญา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร คุณ นิรมิตร กล้าหาญ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุทฺธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางนิรมิตร กล้าหาญ
อนุปริญญา นิสิต ๖๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณ รวิไพ เรืองท
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตนกร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นาง รวิไพ เรืองท

ขอเจริญพร

อ.บุญอึ้ง ใจดี

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร คุณ พริ้งพริ้ว ยี่อญ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารัตกร กมลสุทฺธโร รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฉะ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๑. นิสิตชื่อ พริ้งพริ้ว ยี่อญ

๒. อ. พริ้งพริ้ว ยี่อญ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร *อ.มดล ไชยรา*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธีรกร กมลสุทฺธโร รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านมือ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

*มดล ไชยรา**อนุญาตให้สัมภาษณ์*

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๔๓.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณ สมบูรณ์ มณีแสง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธีรกร กมลสุทโธ รหัสประจำตัวนิสิต 5901204049 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรพอเพียง อำเภอบ้านฉะ จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางสมบูรณ์ มณีแสง

อนุญาตให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ซ

ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ นาง รวีอาภา จันทร์ภูผา ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๒

สัมภาษณ์ คุณ พราม จันทร์อยู่ สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ นาย อุทัย โพธิ์เงิน รองประธานกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ นาง ปัจจิ ตันไทร สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์ นางสาว ไพรวลย์ พยัคฆ์วงษ์ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๖

สัมภาษณ์ นาย สุพจน์ มะณีแสง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๗

สัมภาษณ์ นาง สุพิศ ขวัญเฉลิม สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๘

สัมภาษณ์ นาง ปุ้ย อัญชลีอารียะ สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๙

สัมภาษณ์ นาง หลิน แสงรัตน์ สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๑๐

สัมภาษณ์ นาย โง่น บุญพงษ์ สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๑๑

สัมภาษณ์ นาง นิรมิตร กล้าหาญ ประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๑๒

สัมภาษณ์ นาง รำไพ เรียงทา เภรัญญิกกลุ่มเกษตรกรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๑๓

สัมภาษณ์ นาง พัทธินทร ยังอยู่ สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านชัยเจริญ

ภาพที่ ๑๔

สัมภาษณ์ นาง มงคล ไอยรา ประธานกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ภาพที่ ๑๕

สัมภาษณ์ นาง สมบูรณ์ มะณีแสง สมาชิกกลุ่มเกษตรพอเพียง บ้านคำบง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระมหารัตตร กมลสุทฺธ (แสงสุด)
เกิด	:	วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐
สถานที่เกิด	:	๒๔ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
การศึกษา	:	พ.ศ. ๒๕๕๖ มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบ้านผือ
	:	พ.ศ. ๒๕๕๕ นักระรรมชั้นเอก สังกัดวัดพระประโทณเจดีย์ สำนักเรียนวัดพระประโทณเจดีย์
	:	เปรียญธรรม ๔ ประโยค สังกัดวัดไร่ขิง พระอารามหลวง สำนักเรียนวัดไร่ขิง พระอารามหลวง
	:	พ.ศ. ๒๕๖๐ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	:	วันจันทร์ ที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
สังกัด	:	มหานิกาย วัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
หน้าที่	:	ครูสอนศีลธรรม
ปีที่เข้าศึกษา	:	ปีการศึกษา ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:	ปีการศึกษา ๒๕๖๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	๕๑ หมู่ที่ ๒ วัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐

Email : Rattakorn0905518050@gmail.com

Tel : ๐๙๐ - ๕๕๑ - ๘๐๕๐